

Universitätsbibliothek Wuppertal

Danielis Chamieri Delphinatis Panstratiæ Catholicæ, sive Controversiarvm De Religione Adversvs Pontificios Corpvs.

Tomis quatuor distributum. : cum indicibvs necessariis.

De Homine Corrvpto et Instavrato

Chamier, Daniel

[Frankfurt], 1627

Liber decimustertius, De fidei obiecto

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-885](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-885)

si licet ut homo faciat opere, quod dicit ore: & Deus reddat ei beatitudinem quam promissit, In 5. ad Galatas: Fides vocatur ab eo, quod sit illud, quod inter utrosque placitum est, id est, inter Deum & hominem: quando & facit opere quod dixit ore, & Dominus reddat, quod promissit. Et ideo fides sine operibus non est vera fides, quia non facit, quod dicit.

XXV. Addehis omnibus, eos omnes qui docent quid sit credere in Deum. Vera enim fides Christiana, & Catholica, ea est, quæ credit non tantum Deo aut Deum, sed etiam in Deum. At qui istud credere in Deum, non potest fieri sine charitate. Hoc Veteres probant. Augustinus in Psalm. 77. Hoc est credere in Deum, quod utique plus est, quam credere Deo. Nam & homini cuiuslibet plerumque credendum est, quamvis in eum non sit credendum. Hoc est ergo credere in Deum, credendo adhaerere ad bene cooperandum bona operanti Deo. Et in 130. Templum Dei sanctum est, quod estis vos. Omnes qui credunt in Christum, & sic credunt ut diligant. Hoc est enim credere in Christum, diligere Christum: non quomodo demones credebant, sed non diligebant Christum, & ideo quamvis crederent, dicebant, Quid nobis & tibi est, Fili Dei? Nos autem sic credamus, ut in

ipsum credamus diligentes eum: & non dicamus, quid nobis & tibi est: sed dicamus potius, ad te pertinemus, tu nos redemisti. In Ioan. tract. 29. Quid est ergo credere in Deum? Credendo amare, credendo diligere, credendo in eum ire. & eius membris incorporari. Ipsa ergo est fides, quam de nobis exigit Deus. Emilianus siue Casarius, siue Eucherius de Symbolo homil. 2. Aliud est credere Deo, aliud in Deum credere. Credere & Paulo & Petro iure debemus: in Petrum vero ac Paulum credere, id est, in servos conferre honorem Domini non debemus. Credere illi, quilibet potest homini: credere vero in illum soli te debere noveris maiestati. Sed & hoc ipsum aliud est credere Deum, aliud credere in Deum. Esse Deum credere, & Diabolus invenitur: in Deum vero credere, nisi qui pie in eum speraverit non probatur. Et ideo Deum credere, naturaliter scire est: in Deum vero credere, hoc est, fideliter eum querere, & tota in eum dilectione transire. Auctor operis imperfecti in Matth. homil. 19. Credere Christo, obedire est Christo: qui autem aut non constituitur, aut non conuersatur secundum verbum eius, ille nec obaudit Christo, nec credit.

FINIS LIBRI DVODECIMI.

LIBER DECIMVSTERTIVS.

De

DE FIDEI OBIECTO.

Caput Primum.

STATUS CONTROVERSIE DE APPLICATIONE IUSTIFICATIONIS.

VENIO ad eam quæstionem, quæ est, Vtrum Fides subsistat in vniuersali consideratione salutis in Christo proposita: an vero hanc eandem applicet vnicuique peculiariter. Nam Catholicorum quidem hæc confessio est: art. 20. Confessionis Gallicæ.

II. Credimus nos sola fide fieri huius iustitiæ participes: sicut scriptum est, ipsum passum esse acquirenda nobis salutem, ut quicumque crediderit in eum, non pereat. Hoc autem ideo fit, quod promissiones vitæ nobis in ipso oblata, vniuersi nostri applicantur, & nobis redduntur efficaces, cum eas amplectimur, nihil ambigentes nobis euentura, de quibus ore Dei certiores sumus. Diserte expressum, nos fieri participes iustitiæ, promissiones nobis applicari; eas nos amplecti: denique, nihil ambigere ea nobis obuentura, de quibus certiores nos Deus reddidit.

III. Plenius tamen id ipsum explicant nostri. Melancthon in locis cūmunibus c. de Vocabulo fidei. Cum dicit Paulus, Iustificamur fide, vult te inueniri Filium Dei sedentem ad dextram Patris mediator, interpellantem pro nobis: & statuere, quod tibi remittantur peccata, quod iustus, id est, acceptus reprobis, seu pronuncietis propter illum ipsum filium, qui fuit vnicūm, Caluinus eodem sensu fidem definit, c. 2. Inst. §. 7. Esse, diuinam erga nos benevolentiam firmam certamque cognitionem, quæ gratuita in Christo promissionis veritate fundata, per Spiritum Sanctum & reuelatur mentibus nostris, & cordibus obsequatur. Et post §. 16. In summa vere fidelis non est, nisi qui solida persuasionem Deum sibi propitium beneuolumque patrem esse persuasus, de eius benignitate omnia sibi pollicetur: nisi qui diuinam erga se benevolentiam promissionibus fretus, indubitatam salutis expectationem præsumit. Nec aliter Beza, Confessionis c. 4. art. 5. Fides, de qua loquimur, non ea est, quæ duntaxat credimus Deum esse Deum, & verum esse ipsum Verbum (habent enim ipsi quoque, Diaboli hanc fidem, & eo magis tremunt) sed fidem appellamus certam quædam scientiam, quam Spiritus Sanctus, sua vna gratia ac bonitate magis insculpit cordibus electorum, quæ scientia fit, ut eorum vnusquisque in corde suo certior factus sua electionis, sibi ipsi applicet promissionem salutis in Iesu Christo. Fides, inquam, non tantum credit Iesum mortuum fuisse ac resurrexisse pro peccatoribus, sed etiam amplectitur Iesum Christum in quo vno confidit qui vero credit, & ita certus est sua salutis, ut quoad eius fieri potest, de ea nihil dubitet. Et post, art. 13. Scimus fidem intrinsecus esse: fidem, inquam, illam, quæ non modo in genere & confuse credimus Iesum venisse, ut mundi peccata tolleret: sed nobis ipsis sigillatim Christum applicamus, adeo ut vnusquisque nostrum ita apud se ratiocinetur, Ego sum in Iesu Christo, ideoque non possum perire.

IV. Hæc summa est eorum, quæ nos hac parte docemus. Eius duo capita. Prius, fideles scire per fidem non tantum vniuersali, vel potius indefinita quadam notione, aliquos saluos futuros: vel, saluos futuros eos, qui crediderint: sed etiam particulari, seipso saluos futuros, quia credant. Atque hoc modo sibi peculiariter applicat vnumquemque eas promissiones, quas indefinitis verbis audit in euangelio propositas. Atque adeo hanc applicationem, subministrare differentiam fidei veræ iustificantis, à fide historica: quæ non aliter concipit quæcunque audit de Deo, eiusque misericordia, quam ut pro veris, vel potius veracibus habeat: quod possunt etiam infideles plurimi: imo faciunt Diaboli omnes.

V. Alterum caput, hanc scientiam coniunctam esse cum certitudine: cuius mensura sit non alia, quam fidei. Itaque perfectæ fidei perfectam esse certitudinem: imperfectæ imperfectam. Sed quomodo naturam fidei describentes, non debemus hæere singularum personarum defectibus: ita & in hac certitudine. Quomodo ergo pronuntiamus, Fidei opponi non tantum rei creditæ falsitatem, sed etiam personæ credentis defectibus, quamvis nemo sit, quamdiu est in hac vita, adeo prouectus, ut non egeat hac prece, Marci 9. Credo, Domine, succurre incredulitati meæ: omnino similiter in hoc negotio. Fidelis est, certo statuere se per fidem saluum fore: neque fidelem esse, nisi ita statuat: et si verum sit ex sensu carnis, propriæque infirmitatis,

alios sensus suggeri, quibus concutiar huiusmodi certitudo: adeo ut videatur nonnunquam in ætate degenerare. Sed enim in eis etiam, ut in aliis tentationibus, & in ætate.

VI. Itaque Pererius non agit sincere disp. 19. in 3. ad Rom. hanc applicationem ita describens, ut disculla ex animo omni dubitatione, ac trepidatione, certo quisque persuasum habeat sibi esse remissa peccata: & adeo quidem persuasum, ut si vel parum dubitet, aut trepidet, ne forte non sit iustificatus, is non ad Deum, sed ad Diabolum pertineat. Quæ chimerica est Iesuitæ somniantis imaginatio. Absit, ut adeo ignoremus humanam infirmitatem, quam negamus vnquam omnino nullam esse in quantumvis regenito, ut fidem ponamus extra omnes tentationis sensus. Sentit, sentit illa profecto, nec raro, miris motus ab indignitate sui, à mundo, à Sathana: & ita sentit, ut non possit non affici, atque adeo vacillare, & ferme desperanda similibus esse. Sed eadem aliquantum lucetata, elucetatur denique. Itaque nunquam desperat: Laxius dixi: quod ne ipsi quidem negent Papistæ: dico ergo amplius: nunquam non credit: nunquam non certo credit suam esse salutem: nimirum quia credendo pugnat, credendo vincit. Valeant ergo Iesuitæ, cum sua dicitur: Catholici suam securitatem ne amittunt.

VII. Bellarminus scripsit nos tres fides distinguere, historicam, miraculorum, promissionum: & promissionum, aliam generalem, qua credamus esse promissam omnibus credentibus salutem: aliam specialem, qua vnusquisque sibi promissionem diuinam applicans, confidit peccata omnia sibi dimissa. Admodum Iesuitice. Nam fidem promissionum nunquam video apud nostros nominari: sed iustificantem, distinctam ab illa, quæ est historica: & ab altera, quæ est miraculorum. Et iustificantis quidem omnino esse idem obiectum, quod historica, nimirum quicquid reuelatum est in Scriptura: quanquam varia ratione, gradue inæquali: nimirum, quia peculiari quodam modo hæreat promissionibus de salute æterna, tanquam proprio fundamento. Differre autem, non cognitione, sed applicatione: nimirum quia fides historica indefinitam veritatem considerat tantum: at iustificans hanc ipsam indefinitam veritatem peculiariter applicat: adeo ut Demones, per fidem illam historicam dicant, Omnes credentes in Christum saluabuntur. At vere fideles non id tantum, sed amplius, Ego, quia credo in Christum, seruabor: Imo, eo ipso quod historice credant omnes credentes seruatum iri: credat et se in seruatum, quia credat. Hoc cum sit, duæ fides intelligi possunt: hoc sensu tantum, quomodo duæ vitæ, vegetans, & sentiens. Nō hoc, ut animans vlla viuatur duab. ut ita dicā, vitis, vna vegetante, alia sentiente: sed quia viuatur & planta, & animans: aliter illa, aliter hæc: nimirum illa tantum vegetantem vitam: hæc vero vegetantem simul & sentientem: id est, non duas vitas, sed vnicam, quæ vtramque facultatem habeat. Similiter fidelis, fide credit historica, & iustificante, non tanquam duplici, sed tanquam vna, quæ vtrumque habeat: nimirum & certitudinem historica, & applicationem peculiaris. Quare distinctio historica & iustificantis, nunquam fit in eodem subiecto, sed in diuersis: nisi forte doctrinæ gratia: quomodo in eodem igne lux & calor.

VIII. Sanderus cauillo lancinat hanc nostram sententiam. Nam, cum legit, fidelem confidere, & certo statuere sibi remissa esse peccata, illud statuendi verbum seuerè exagitat, c. 13. lib. 3. de Iustificat. Certo statuere, inquit, est ex potestate libera de re potestati nostræ subiecta, certumque de re dubia sententiam ferre. Quod probat ex 1. ad Corinth. 7. Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens sua voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo seruare virginem suam, bene facit. Itaque neminem posse certo statuere, quod sit filius Dei, & hæres vitæ æternæ: quod hæc res non sit in cuiusquam potestate.

IX. Verum hoc quicquid est, facillime diluitur. Fatemur, statuendi illam crebram esse significationem, fortasse etiam propriam, & primam ut significet autoritatem in rem, cuius constitutio pendeat ab arbitrio nostro: vnde Principum statuta: Imo etiam Dei. Et hoc sensu negamus aut quæquam

quam statuere posse sibi remitti peccata: aut eo sensu nunquam id verbi in hac materia usurpari. Quomodo enim? cum tam sollicitè salutis nostræ originem tam procul abducamus à libero arbitrio? Et pronuntiemus in tanto mysterio nos tantum pati?

X. Sed existimamus secundarium esse eius verbi usum nonnihil inde deficiente, ut inferat certitudinem conclusionis ex præcedentibus positivis. Quomodo verbum *λογίζομαι* vertit Beza 8. ad Roman. *λογίζομαι* 8: *Nam statuo minime esse paria, quæ presenti tempore perpetimur, futura gloria in nobis retegenda.* Nunquam puravit Beza hoc quicquid est de inæqualitate præmiorum & laborum, pendere à Pauli autoritate, ut pro arbitrio statueret. Sed obseruavit apud bonos latinæ litteraturæ auctores alio quodam sensu usurpari, qui respondeat *λογίζομαι*, quoties denotat, certam sententiam, quæ elicatur ex positivis præcedentibus, id est, ex solida rationatione. Quomodo Cicero 2. de Oratore, *Sino vlla dubitatione sic statuo & iudico, nominem omnium tot & tanta, quanta sunt in Crasso, habuisse ornamenta dicendi.* Atque adeo Hengrenius hac eadem voce eadem notionem usus est, in describenda morali coniectura, *Tunc demum illos pro certo statuere & indubitam fiduciam concipere posse, sibi esse remissa peccata.* Consultuisset suo pudori Sophista, si ab hoc cauillo abstinuisset.

XI. Papistarum sententiam vnam esse omnium si quis putet, fallitur. Tridentini Concilii verba hæc sunt, sess. 6. Can. 13. *Si quis dixerit, omni homini ad remissionem peccatorum assequendam necessarium esse, ut credat certo, & absque vlla hesitatione propria infirmitatis & indispositionis, peccata sibi esse remissa, anathema sit.*

XII. Quæ verba non potuerunt scribi magis inconsiderate. Nam primo, quid illud est, ad assequendam remissionem peccatorum, necessarium esse, ut quis certo credat sibi esse remissa peccata? Aut potuit ne Chorcebus loqui stultius? Enimvero monstra illa oportet fuisse hominum, quæ potuerint eam fidem animo concipere: quomodo enim potest quod creditur remittendum, remissum esse: aut quod certo creditur remissum, dici remittendum? & quidem remittendum ob eam causam, quod creditur remissum? Apud nos certe nemo adeo stipes fuit, ut ob eam causam oriturum solem speraret, quod ortum viderit, aut certo scierit. Ita ne vllus quidem docuit ad obtinendam remissionem peccatorum, necessarium esse credere remissa esse peccata. Sed docemus tamen omnes, eo quod remittantur peccata omnibus credentibus, quoque credentes statuere (ut hoc mihi verbo uti liceat bona Sanderi venia) sibi remissa esse peccata.

XIII. Secundo, quid illud est, absque vlla hesitatione propria infirmitatis & indispositionis? An hoc est, ut nullum nobis timorem faciat, nullum terrorem incutiat nostrorum meritorum consideratio? Hæc, si quæ talis esse queat confidentia, *πὴ ἀπληροκότης* erit, non vilius fidelis. Bruta, inquam, stupiditatis, non viaræ fidei. Huic sententiæ dicamus sane vtrique anathema. Quandoquidem certum, neminem magis horrere sua peccata, quam qui maxime sentiunt sibi esse remissa: imo non sentiant remissa, nisi horrerent. An vero significat nullam nobis esse debere curam propriæ dispositionis: sed aliam securitatem in omni turpitudinis genere, ut ne blasphemus discedat à blasphemiam, fur à furto, peccator denique a suis peccatis? Et huic rursus sententiæ anathema. Nemo enim magis discedit à peccatis, quam qui certissimi sunt sibi esse remissa.

XIV. Sed potest alius sensus esse: sentiri quidem à fidelibus suam infirmitatem, suam etiam corruptionem, id est, sua peccata: nec sentiri sine horrore. Nec obstat tamen hunc sensum huic confidentiæ, quæ promissiones vniuersales peculiariter applicat: ut dicat vtrumque fidelis: & se meritum esse æternam damnationem, imo non tantum esse meritum, sed etiam mereri quotidie: & se tamen certum esse non imputatum iri sua peccata: imo non esse imputata, sed se potius esse misericordiam consequutum. Huic vero sententiæ quicumque anathema dixerit, esto ipse potius anathema.

XV. Quid ergo Papistæ doceant, inquiramus diligentius. Bellarminus videtur mihi vtrumque illud impugnare quod proposuimus caput, vnum de applicatione propria, alterum de certitudine eius applicationis. Nam cap. 8. 1. de Iustificat. disputat negans profus fidei iustificantis obiectum esse specialem misericordiam, eo quod refert quæcumque habet argumenta. Nec aliter Costerus videtur: qui motæ questionis, debeat ne Christianus certa fide teneat peccata sibi esse remissa, se iustificatum, sibi preparatam salutem æternam. se regni cælestis hæreditatem aditurum, responderet, nihil horum ad fidem pertinere.

XVI. Verum alii videntur magis de certitudine disputare. Lorichij hæc sunt in Fortalio cap. de Fiducia. Habens fidem formatam & viuam, quæ sine vitæ sanctitate non inuenitur in homine, potest nonnullam fiduciam seu spem concipere de misericordia Dei: at fides ista non est ipsamet fiducia. Sed & reliqui eam opinor ob causam, requiri volunt peculiarem reuelationem, & simul certitudinis gradum describunt. Quæstio est, inquit Dominicus à Soto, cap. 10. lib. 3. de Natura & Gratia, vtrum valeat homo citra speciale reuelationis priuilegium, de communi lege habere tantam certitudinem se esse in gratia Dei, quanta est fides catholica: Imo subiicit non dubitari, quominus hac de re possit fides quædam obtineri coniecturis maximis.

XVII. Negant ergo plerique: non vniuersum omnem peculiarem applicationem, qua quis ita apprehendat generales promissiones factas in verbo, ut sibi etiam speret dimissa esse peccata: sed tantum hanc spem esse à fide catholica, aut certam, & indubitam.

XVIII. Quamquam non assenserunt omnes. Martinus Eisengrenius, hæc est, (inquit) *Sacri Concilii* (Tridentinum intellige) *doctrina & sententia, prout Ecclesia Catholica, & vniuersi Christiani doctores nunquam aliter docuerunt, tales homines, si legitime ac strenue sese exercent in bonis, laudabilibus ac pijs operibus, & iam iustificati in dies magis ac magis iustificari satagant, iuxta D. Ioannis doctrinam, & Regij Propheta dictum, eant de virtute in virtutem, tunc demum illos pro certo statuere, & indubitam fiduciam concipere posse, sibi remissa peccata, sequi in gratia Dei*

constitutos. Imo Dominicus à Soto, & Alphonsus de Castro testantur nonnullos hac in re fuisse importunos Concilio Tridentino: & Soto nominatim contra eos disputat, Alphonsusque Guillaudum taxat, & auctorem Enchiridii Colonienfis. Nec defuerunt qui etiam fiduciam discrete in fide comprehendi voluerint. Sadoletus Epist. ad Geneuenses, *Est enim amplum & plenum vocabulum fidei, nec solum in se credulitatem, & fiduciam continet, sed spem etiam.* Gropperus in Enchirid. cap. de Pœnitentia, *Fides certissima quadam fiducia est, qua totos nos Deo submittimus, totique à gratia, & misericordia Dei pendemus.*

XIX. Non consentiunt ergo inter se omnes. Sed qui negant, ut nihil dicere videantur, distinguunt certitudinem obiecti a certitudine subiecti. Illam appellant ipsam rei veritatem, siue, ut loquitur Vasques, immutabilitatem rei, quæ aliter esse non possit, quam cognoscitur: nec audent negare verum esse Petro fideli remissa esse peccata: imo non tantum verum, sed etiam certum, eadem certitudine, qua certum est ipsum Dei Verbum. Sed subiecti certitudinem appellant, cum consideratur in eius conscientia, cui remissa sunt peccata. Est, interprete Vasque, firma quædam adhesio assensus nostri ad rem quæ cognoscitur. Illam igitur cum concedunt, tum vero hanc negant, ut hæc tandem sit sententia. Certissime remissa esse peccata iustificato: sed iustificatum neminem id certo scire, aut etiam scire posse, nisi per extraordinariam reuelationem.

XX. Disputantur hac de re Papistæ, Bellarminus de Iustificat. lib. 3. primis cap. 13. Dominicus à Soto de Natura & Gratia lib. 3. c. 10. & deinceps. Pererius ad Rom. c. 3. Disp. 19. & c. 8. Disp. 7. 8. & 9. Benedictus Iustinianus in 2. ad Cor. cap. vlt. Alphonsus de Castro aduersus omnes hæreses lib. 7. tit. Gratia, hæresi 3. Gregorius de Valentia Commentariorum Theologicorum tom. 2. disputat. 8. q. 4. p. 4. Salmero in Epist. ad Galat. disp. 5. Vasques in 1. 2. disp. 200. Cotonus Institutio lib. 9. c. 12. Boucrius 2. Symboli c. 2.

XXI. Catholici vero Calvinus Institutionis lib. 3. c. 2. Paræus contra Bellarminum de Iustificat. lib. 3. Matthæus Archiep. Eborac. Commentar. de Electione, Prædestinatione, & Reprobatione. Est eius oratio de Certitudine salutis. Robertus Sonius quæst. trib. de Mortis Christi merito, & efficacia. Andreas Villetus disp. de Prædestinatione, q. 4.

CAP. II.

suam fidem fideli esse cognitam.

IN Os igitur oportet docere, & quemcumque fidelem applicare sibi peculiariter promissiones vniuersales de Dei misericordia: & hanc applicationem non esse temerariam, aut incertam. Vtrique tamen capiti præuertendum aliud, quo subinde erit opus. Vtrum fidelis vere sciat, se vere credere. Quod caput ex professo disputatum non vidi apud Papistas, excepto vno Vasque, disp. 201. in 1. 2. non negante illo quidem certo scire quemque se credere: sed se habere habitum veræ fidei. Sed eius non est serius labor: quia vnicuique vitæ fundamento, nempe quod neget definitum, vtrum detur cuique fidelis habitus. Quasi vero idem sit negari Papistice, & Theologicè disputare. Enimvero, etsi ut dixi, nemo disputet ex professo, tamen non desunt indicia, ex quibus, si non negare, saltem videantur in dubium vocare. Res ipsa docebit.

II. Sed illud, credere sicut oportet, ante omnia distinguendum. Potest enim referri ad ipsius, quæ creditur, rei veritatem, quando fides distinguitur ab hæresi secundum veritatem, & falsitatem doctrinæ. Quæ de re nunc nostra nulla quæstio, sed quatenus fides sensum interiorum significat, distinctum non tantum ab hypocrisis, quæ ipsa sibi testis est infidelitatis, quam dissimulat apud homines: sed etiam ab assensu historico, & persuasione mere humana. Catholicorum enim sententia est, veram fidem, per quam secernuntur saluandi à damnandis, non esse nisi à Spiritu Sancto operante in cordibus. Hanc operationem, sentiri ab vnoquoque in quo fiat, nec relinquere quemquam signatum sui.

III. Primo Paulus 2. ad Timoth. 1. *Non enim crediderim.* Quibus in verbis necessario duo sunt coniunctim consideranda, & fides Pauli, & obiectum eius fidei, ut sensus sit, ego me scio credere in Deum: & scio Deum esse Omnipotentem. Non alioquin, quomodo poterat, quælo, asserere se credere, si non pro certo haberet se credere? Et vero loquitur de sua salutis fiducia. Hæc autem non oritur ex eo quod tantum cognoscatur Deus Omnipotens & verax: sed oportet præterea in eum credi. Qui ergo nescit se credere, non potest hanc confidentiam habere. Itaque necesse est Paulo hunc fuisse sensum, ut sciret vtrumque, & se credere in Deum, & Deum esse potentem.

IV. Secundo, Ioan. 14. *In illo die vos cognoscetis me esse in Patre meo, & vos in me, & me in vobis.* Nota, in illo die, id est, post acceptum Spiritum Sanctum. Nemo autem fidelis est, qui non acceperit Spiritum Sanctum. Cognoscetis, non tantum me esse in Patre: sed etiam in vobis, & vos in me. At Christus habitat in nobis per fidem, nec nos sumus in Christo nisi per fidem. Non potest ergo cognosci Christus esse in nobis, si non eadem opera, cognoscamus nos habere fidem. Omnes ergo fideles cognoscunt se habere fidem. Et quidem veram: non enim per falsam, aut hypocriticam Christus est in nobis, aut nos in Christo.

V. Bellarminus responderet: vel ex Cyrillo & Augustino intelligendum de vita æterna, vel, si de hac, tam cognoscere nos esse in Filio, & Filium in nobis, non esse idem, quod nosse nos esse iustos: sed Christum esse caput totius Ecclesiæ.

VI. Sed de vita æterna, est quod miremur Cyrilli, Augustinique cogitationes: quæ totum orationis contextum discernunt. Manifesta enim est *ἀλληλουχία* Non relinquam vos orbos: redibo ad vos. Adhuc paululum, & intradus me non amplius conspiciet: vos autem conspicietis me: quia ego vivo, & vos viuetis: In illo die vos cognoscetis me esse in Patre meo. In illo ergo die, mirum tam ego non relinquam vos orphanos, cum mundus me non amplius visurus est, sed vos videbitis. At in altero aduentu, Videbunt quem confixerunt. Itaque longe melius Chryostomus, ac

Theophylactus interpretati sunt de die post resurrectionem Christi. Quibus accedit Iansenius. Villagudus etiam diem Pentecostes intelligit: & cognoscere, ex revelatione Spiritus. Thomas, In illa die post resurrectionem meam, cognoscetis: & hoc, cognitio ne fidei: quod tunc videntur eum resurrexisse, & esse cum eis, certissimam fidem de eo habuerunt. Toletus, Dies hic non unus, aut alter est, sed tempus à Domini resurrectione in futurum, etiam post aduentum Spiritus Sancti.

VII. Sed nosse nos esse in Christo, non est nosse nos esse iustos. Sane, inquam, si iustus intelligas ex operibus: quomodo nemo iustus, præter Christum. Sed si per gratiam, aliam ratio est. Nam cui non sunt peccata remissa, hunc manere in Christo, non est verum. Nam hunc odit Deus. Concedo alterum membrum, nosse nos esse in Christo, idem esse, quod nosse Christum caput Ecclesie, dummodo ne *ισοπακως* duntaxat: nam hoc ita noscunt Diaboli: sed ex energia Spiritus. Sed hoc nunquam absque proprio sensu. Itaque diserte, nos esse in me, me esse in vobis. Quod si verum in nemine Christum esse, nisi per fidem: necesse est, ipsam etiam fidem esse cognitam, aut ne cognitum quidem illud, esse in Christo.

VIII. Tertio: 2. ad Corinth. post. Vosmet ipsos tentate, an non sitis in fide, vos ipsos probate: an non agnoscitis vosmet ipsos, videlicet, Iesum Christum in vobis esse? nisi reprobi estis. Admodum disertus locus. Tuber fideles probare se ipsos, *πειρασθητε, οτι ονικαδελφαι*. Potest ne id fieri absque vlla cognitione, vilo sensu? Probare autem, quid? Vtrum sint in fide. Quid expectamus adhuc? Aut quomodo potuit habitus fidei designari disertius, quam per esse in fide? Et habes tamen hoc ipsum esse in fide, explicatum per inhabitationem Christi, de qua præcedens argumentum. Denique, Nisi estis reprobi. Vis magna. Quicumque non agnoscunt se esse in fide, sunt reprobi. Adde, at nulli fideles sunt reprobi. Facilis inde conclusio.

IX. Soluunt varie, ut videre est apud Pererium disp. 8. in 8. ad Rom. Primo, vel illud Christum esse in nobis, interpretandum: de præsentia Christi per miraculosos fidei effectus: vel intelligendum, Videant Corinthii, an retineant puram & sinceram fidei doctrinam, an vero tanquam reprobi eam perdididerint: vel non significari cognitionem omnino certam, qualis ex certitudine diuinæ fidei proficitur: sed per humanas, & probabiles coniecturas, siue certitudinem moralem. Denique non loquuntur Paulum absolute, sed cum conditione, addendo, Nisi forte reprobi estis: esse autem certum in homine Christiano, non reprobo, id est, qui propter peccata sua mortalia non meretur à Deo deseri, & gratia spoliari, habitare Christum per gratiam.

X. Sed nos scimus ex Veteribus nonnullos, Chrysostomum, Theophylactum, verba Pauli intellexisse de fide miraculorum: quia tunc temporis solerent, qui credebant, etiam miracula edere. Sed id procul abit à verisimili. Primo enim falsum solitos Christianos edere miracula: sed tantum quosdam. At Paulus non iubet quosdam tentare se: sed omnes Corinthios. Deinde, disunctio non valeret, significata per illa postrema, Nisi forte reprobi estis. Nam hæc significat, aut Corinthios esse in fide, & in eis habitare Christum, aut reprobos esse. At qui hoc falsum de fide miraculorum. Quia, & olim pauci in quibus habitabat Christus, erant *δυναταργοι*, & multis post seculis, aut nulli, aut ferme nulli. Item nonnulli patrabant miracula, qui tamen non erant in CHRISTO, ut Iudas.

XI. Quare secunda interpretatio longe est præferenda, de pura & sincera fidei doctrina. Iustinianus, Ego, inquit, de fide Theologica accipio: putog, A' o' solum monere Corinthios, ut suam vocationem expendant, & munera diuinitus accepta cognoscant, ex quibus intelligere possint, & que sit percepta fidei efficacitas, & Christum in ipsis quodammodo habitare. Et paulo post, recensita Chrysostomi sententia, Ego nonnihil habeo: cum enim probe norim, etiam signa, atque prodigia ab iis interdum patrari posse, qui à Christo sunt alieni, non plane intelligo, qua ratione constet, quod ait Chrysostomus, ex fide miraculorum Christi præsentiam deprehendi. Itaque de vera Theologica fide loquitur.

XII. Sed longe ante hunc Ambrosius, etsi de mutua probatione perperam, tamē vidit aliam esse fidem, quam illam miraculorum: Hoc est reprobum esse, nescire religionis, & professionis suæ fidem. Qui enim fidei suæ sensum in corde habet, hic scit Christum Iesum in se esse. Theodoretus, Non nostras, sed vos ipsos examine, & disquirite, & considerate an vere estis in fide fundati: oportet enim vos scire, quod ipsum Christum Dominum habetis inhabitantem. Qui enim non habet hanc fidei cognitionem, desertus est: hoc enim dixit illud, Reprobi. Anselmus, An non cognoscitis vosmet ipsos, id est, non cognoscitis, quales sitis intus. scilicet, quia per fidem, quam à nobis accepistis, est Christum Iesum in vobis. Qui enim fidei sensum in corde habet, hic scit Christum Iesum in se esse: Et vos ita scitis eum in vobis esse, nisi forte reprobi estis. Hoc est enim, reprobum esse, nescire fidem professionis suæ. Reprobis enim, id est, retro à probitate alienis, qui probitatem fidei, & bonæ operationis, quam in baptismo accepit, ignorat, vel deseruit. Nec Thomas aliter.

XIII. Admittimus ergo secundum membrum: nempe, vtrum Corinthii essent in fide, id est, in vera doctrina Christi, quam acceperant ab Apostolo. Et hoc ipsum robur est nostri ex Apostolo argumenti. Nam si non posset esse sua fides cuique cognita fidei, nemo posset fidelium scire, se esse in vera doctrina: ac proinde nemo se ipsum probare, quod ille iubet fieri.

XIV. Sed hæc cognitio incerta est, inquit, & per coniecturas. Hoc, inquam, Papistæ volunt: sed volunt præter rationem. Nam, primo, si ita esset, nulla daretur probatio proprie dicta. Etenim probatio discernit verum à falso: id autem non potest, si probatione facta, incertum remaneat vtrum sit: & remanet incertum, si nihil datur præter coniecturas. Secundo dilemmatis necessaria conclusio est, si partes vere sunt oppositæ. At huiusmodi dilemma Paulus indicat, per hæc verba, Nisi forte estis reprobi. Nam inter reprobos, & electos non datur medium.

XV. Nam quod hanc partem Pererius vertit in hypothesin, facit inconsiderate. Paret enim cuiunque, vel cæcutienti, pertinere ad vim argumenti: ut sit, Vos, cum probabitur vos ipsos, agnoscetis esse in fide, & in Christo. Nam alioquin essetis reprobi. Est autem verum quod subiicit Pererius, certum esse in homine Christiano, non reprobo, habitare Christum per gratiam. Quare & conclusio necessaria: Fideles, cum probant se, quia

sciunt se esse fideles, etiam certo scire in se CHRISTUM habitare per gratiam.

XVI. Quarto: si nemo certo cognosceret fidem suam: Ergo serio interrogatus, non posset eam confiteri. At quilibet fidelis, potest eam confiteri, tum cum serio interrogatur, & teste Deo. Ergo eandem certo cognoscit. Consequentia per se patet, quia tunc agitur negotium conscientie, quæ nullo modo mentiri debet: minime autem omnium, cum serio interrogatur, & sistitur coram Deo scrutatore cordium: imo, cum à Deo ipso interrogatur. Concedo equidem non paucos mentiri. Sed vicissim concedant oportet aduersarii, non omnes mentiri: imo nullos fideles mentiri. Necesse est ergo, ut concedant iisdem certo cognitam esse fidem suam. Nam mentitur, non tantum, qui id asserit quod non est: sed etiam qui tanquam certum id, quod incertum.

XVII. Confiteri autem fideles suam fidem, quod sumitur in minore, vix eget probatione. Nam præterquam constat, obligari omnes ad confessionem: ideoque formulam esse præscriptam in Symbolo, Credo habemus exempla edicte confessionis. Matthæi 9. Creditis, me hoc posse facere: Dicunt ei, Etiam, Domine. Marc. 9. Iesus dixit ei, Si potes hoc credere, omnia fieri possunt credenti. Pater vero pueri statim clamans cum lacrymis dixit, Cedo, Domine: succurre incredulitati meæ. Ioan. 6. Et nos credidimus, & nouimus, te esse Christum illum, Filium Dei uiuentis.

XVIII. Nisi forte quis dicat, aut non serio interrogatus, aut perfunctorie respondisse. Cum tamen, & Christo interrogat: & Christo responderint. Imo aduerte, quam serio ille, qui etiam modulum suæ fidei agnoscit, Credo, subueni incredulitati meæ. Magna simplicitas! magnus candor! Testatur ergo, se & vere sentire suæ fidei mortum, & nihil dissimulare apud interrogantem.

XIX. Denique testem habemus Augustinum de Trinitate, lib. 13. cap. 2. Fides est in intimis nostris: nec eam quisquam hominum videt in alio, sed unusquisque in semet ipso: denique potest, & simulatione confingi, & putari esse in quo non est. Suam igitur quisque fidem apud seipsum videt. Et post paulo, Hac in animo credentis est, ei tantum conspicua cuius est. Etc. i. Fidem ipsam quam videt quisque in corde suo esse, si credit, vel non esse, si non credit, aliter nouimus: non sicut corpora. Et post, Non sic videtur fides in corde in quo est, ab eo cuius est: sed eam tenet certissima scientia, clamatque conscientia. Cum itaque propterea credere iubeamur, quia id quod credere iubemur videre non possumus, ipsam tamen fidem, quando inest in nobis, videmus in nobis. In Psalm. 149. Est ergo modus gloriandi in conscientia, ut noueris fidem tuam esse sinceram, ut noueris spem tuam esse certam: ut noueris charitatem tuam esse sine simulatione.

CAP. III.

Fidem applicare promissiones.

IN Vnc probemus, quemcunque fidelem applicare sibi peculiariter promissiones vniuersales de Dei misericordia, ac proinde remissionem peccatorum, spemque vitæ æternæ. Imo, & certitudinem prædestinationis, siue potius electionis. Nam, etsi hanc Bellarminus separat, tamen reuera vna est eademque quæstio: itaque nos coniungemus.

II. Probatur ergo, primo ex II. ad Hebr. Est autem fides *ἰσχυρισμῶν ἀποδείξεως*, Sperandarum substantiarum rerum, Interprete Latino: vel Beza, Illud quod facit ut exteat quæ sperantur. Quem locum paulo post sumus plenius tractaturi: cum ageretur de Certitudine. Nunc illud tantum attendimus, fidem dici rerum sperandarum. Itaque non posse sciungi à spe. Vnde ad Roman. 4. dicitur, Abraham, *ἐπ' ἰσχυρίδι πιστεύσας*, sub spe credidisse. Et ad Gal. 5. Nos ex fide spem iustitiæ expectamus. Si ergo nulla fides vera, absque spe: nulla autem spes absque applicatione, profecto nulla fides est absque applicatione. Disertius: Quicumque dicit se sperare vitam æternam: non hoc tantum dicit, se sibi persuadere futuram aliquam aliquando vitam æternam, qua fruatur aliquis: sed specialiter, se eius futuræ vitæ futurum compotem. Si ergo quicumque credit vitam futuram, sperat hanc ipsam: ergo oportet hunc eundem ipsum sibi persuadere huius se fore compotem. Quod si est, tum necessario fidem comitatur peculiaris applicatio.

III. Nisi quis forte neget spem cum peculiari applicatione coniunctam esse. Sed is, si quis fuerit, scito, se eadem opera negare solem lucere meridie. Primo enim is vsus est. Luc. 3. Simultum dederitis iis, à quibus speratis recipere, id est, ut expressit Beza, vos recepturos. Non enim intelligebat Christus, aliquo siveo liberales, quod sperarent alios, nescio quos, accepturos, sed se ipsos. Ad Roman. 15. spero prætereuntem videre vos, hoc est, vti in vulgata Editione, quod præterieris videam vos.

IV. Præterea ipsa Scriptura, non aliter describit spem Christianam. I. Ioan. 13. Scimus fore, ut cum ipse patefactus fuerit, similes ei simus: quoniam videbimus eum sicut est: Et quisquis habet hanc spem in eo, purificat se. Audin' spem appellari illud ipsum, Scire non alios, nescio quos, sed nos futuros similes Christo? Ad Tit. 3. Vt iustificati ipsius gratia, hæredes efficiemur secundum spem vitæ æternæ. Itaque ad Colos. 1. Paulus vocat, *ἰσχυριστῶν ἀποδείξεως*, spem sepositam vobis in cordis. Illud etiam ad Roman. 5. Gloriamur sub spe gloriæ Dei. Iustinianus interpretatur, gloria Dei munere ac beneficio consequenda, in paraphrasi: in Explanatione autem, Non enim spes nostra diuinam gloriam, qualis in ipso est, proprie spectat: sed qualem nobis, suo diuino munere impertit, tanquam filiis ad hereditatem adoptatis.

V. Huic argumento non nihil obesse videtur, quod Bellarminus obseruat, *ἰσχυρισμῶν*, qua voce utitur Paulus, reddi posse, Sperantium. Et ita legi ab Augustino aliquot locis. In homil. 50. hom. 32. in Ioan. tract. 79. & alibi.

VI. Sed hoc infirmum est. Primo, quia solus nominari potest Augustinus: alii omnes aliter, & diserte Chrysostomus, cumque e sequutus Occumenius, connectunt, *ἰσχυρισμῶν ἀποδείξεως*. Theophylactus ad eundem sensum, Fides vtrum substantia est, quæ nondum subsistit, qualis est resurrectionis. Item Theodoretus, Ad eorum quæ sperantur contentum, lationem, ea nobis oculis effectur. Mirro alios, Neque dissentiant Papistæ: non tantum enim Iustinianus

Iustinianus communem sententiam præferendam pronunciat: sed etiam Salmero discretius, Hoc nequit consistere, cui aperto Gracia litera repugnet, id est, earum rerum, quæ sperantur, substantia. Et ita verbum, Sperandarum, non potest esse mediæ coniugationis, sed passivæ: Et ad res quæ sperantur, necessario refertur, non ad homines sperantes.

VII. Secundo, nihil officit hæc ipsa diversitas. Nam Augustinus ipse, æque nobiscum intelligit, de peculiari applicatione, per quam unusquisque sibi sperat ea ipsa bona, quæ credit propter promissiones. Locus est notatu dignus, capite trigesimo primo secundi de Peccatorum meritis & Remissione: postea plenius recitandus: Nunc id tantum obferuo, fidem, quæ credat, non sperando, quod non videt, sed amando quod videt, esse enervatam, & debilem, nec fidem omnino dicendam, quandoquidem fides, inquit, ita definita est: Fides, est sperandum substantia. Sic enim legitur in editione Frobeniana: quamvis Veneta habeat Sperantium. Sed hoc, siue sperandum, siue sperantium, quid sit, habes paulo ante, Quid enim magnum erat, videndo non mori eos, qui crederent, credere se non morituros? Quanto est maius, quanto fortius, quanto laudabilius, ita credere, ut se speret morituros sine fine vidituros? Audin tu, Credere non indefinite aliquos non morituros, sed determinate, se non morituros?

VIII. Præterea, Fides apprehendit quæcunque manifestata sunt in Scripturis Sanctis, eodem modo, quo sunt proposita: aliter scilicet, quæ simpliciter pertinent ad doctrinam, quæ contemplatur res extra nos positas: aliter vero quorum usus est in applicatione. In primo ordine ea sunt, quæ de Deo, de Angelis proponuntur, deque Creaturis, tantum in eum finem, ut certo sciamus ita esse. In altero autem ordine, sunt quorum finis est in praxi: Cuiusmodi sunt, quæcunque ad sanctificationem pertinent: Neque enim sufficit veræ fidei, ut fiat non furandum: sed debet quicunque credit, cogitare sibi id ipsum esse prohibitum: ideoque ipsum illud præceptum sibi nominatim applicare.

IX. In hoc autem ordine esse, quæ pertinent ad spem beatitudinis, vix puto admonendum. Si tamen quisquam sibi demonstrari postulet, ita habeto: Non posse pertinere ad primum ordinem. Nam quæ in eo sunt, ita sunt, ut non tantum vera sint, sed etiam plenum suum effectum sortiantur, etiam si nemo iis, tanquam veris suum sensum subiiciat, assentiendo, siue per voluntatem, siue per iudicium. Sic enim homo peccator est, & propter peccatum damnandus: quantumvis omnes utrumque negarent creaturæ. At non ita comparata, quæ ad spem pertinent beatitudinis. Nam etsi verissimum sit, Filium Dei esse Mediatorem Dei & hominum, tamen si nemo huic veritati assensum præbeat, nullus eius ad salutem effectus fit. Cum ergo non possint ista ad priorem ordinem referri, necessario referuntur ad alterum.

X. Idem patet ex natura promissionum. Nam quæ ad priorem ordinem pertinent, ea nunquam sub promissionum nomen veniunt. Nunquam enim Deus pollicetur se creasse cælum & terram: se esse Omnipotentem, esse infinitum: Angelos esse spiritus, homines esse peccatores: & similia. At quæ ad spem salutis referuntur, ea proposita sunt in forma promissionis: unde etiam ab Apostolo, hoc nomine absolute comprehenduntur. Ad Rom. 4. Non enim per legem promissio. Et 15. Dico Iesum Christum ministrum fuisse Circumcisionis pro Dei veritate, ut confirmaret promissiones Patrum. Ad Ephes. 2. Extranei à patris promissionis. Tertio, Gentes esse coheredes, & concorporales, confortesque promissionis eius in Christo per Euangelium. 1. ad Timoth. 4. Pietas ad omnia utilis est, ut quæ promissionem habeat vitæ presentis ac futuræ. Sexcenti sunt eiusmodi loci.

XI. Hoc ergo quicquid est, censendum venit ex natura promissionum, quæ nullæ, aut sunt, aut considerari possunt absque applicatione peculiari. Ideoque vix absque ea concipiuntur. Numer. 10. Dominus bona promissit Israeli. Deuter. 10. Non habuit Levi partem, neque possessionem cum fratribus suis: quia ipse Dominus possessio eius est, sicut promissit ei Dominus Deus Iesus.

XII. Et vero in eundem modum hæc ipsæ concipiuntur de rebus tantis promissiones, ut non tantum in definita legantur, sed etiam determinate. Ita statim ab initio Abraham dictum: non, ero Deus eorum, qui timebunt me: sed conceptis verbis, Genes. 17. Ero Deus tuus, & seminis tui post te. Unde Paulus ad Rom. 4. Promissionem, dicit factam Abraham, & semini eius. Et post, Ut firma sit, inquit promissio toti semini. Quotum autem hæc determinatio, si peculiaris applicatio nulla esse debet, nulla esse potest?

XIII. Adde solitos Apostolos, has ipsas promissiones, peculiariter iis applicare, quos aut instruebant, aut confirmabant in fide. Infiniti sunt huc pertinentes loci. 1. ad Cor. 1. Gratias ago Deo meo semper de vobis, ob gratiam quæ data est vobis in Christo Iesu. Et post, Fidelis Deus, per quem vocati estis in communionem Filii ipsius Iesu Christi Domini nostri. Iterum, Ex ipso vos estis in Christo Iesu. Et 12. Vos autem estis corpus Christi. Poster. 1. Quod sciamus vos sicut socii estis perfectionum, ita etiam fore consolationis. Ad Ephes. 1. Posteaquam credidistis, ob signati estis Spiritu illo promissionis sanctæ. Secundo, Gratia servati estis per fidem: Non estis amplius hospites, & inquilini, sed concives Sanctorum, ac domestici Dei. Ad Coloss. 2. Estis in eo completi, qui est caput omnis imperii ac potestatis: in quo etiam circumcisi estis circumcissione quæ fit sine manibus corpore peccatis carnis exuto in circumcissione Christi: consepulti cum eo per baptismum, per quem etiam cum eo resurrexistis: et fidem Dei efficaciter agentis, qui excitavit eum ex mortuis: vosque mortuos in peccatis. & præputio carnis vestra, cum eo vivificavit, condonatis vobis omnibus peccatis, ac deletis quod adversum vos erat rituum chirographo.

XIV. Primæ Petri 1. Ut qui sciatis vos non caducis rebus, argento, vel auro fuisse redemptos ex vana vestra conversatione, ex Patrum traditionibus accepta: sed pretioso sanguine, ut pote agni immaculati & incontaminati Christi. Secundo, Vos genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta, populus, quem sibi Deus ut proprium vendicat: qui quondam eratis non populus, nunc estis populus Dei: qui non consequuti misericordiam, nunc estis misericordiam consequuti. Primæ Ioannis secundo, Scribo vobis silioli, quoniam remissa sunt vobis peccata, propter nomen eius.

XV. Quid? quod non aliis tantum, sed ipsi sibi fideles applicant, ut solet applicari singulis id, quod est generale? 2. ad Corinth. 1. Nos omnes relecta facie gloriam Domini, ut in speculo intuentes, in eandem imaginem transformamur ex gloria in gloriam. Quinto, Scimus nos, si terrestrius huius domus no-

stra tabernaculum dissolutum fuerit, ædificium ex Deo habituros, domicilium videlicet non manufactum, æternum in cælis. Ad Ephes. 1. Elegit nos in ipso ætatequam iam erentur fundamenta mundi, ut simus Sancti, & inculpati coram eo per charitatem: qui prædestinavit nos, quos adoptaret in filios, per Iesum Christum. Secundo, Etiam cum per offensas mortui essemus, una vivificavit nos per Christum, cuius gratia estis servati. Ad Coloss. 1. Gratias agentes Patri, qui idoneos nos fecit ad participandam sortem Sanctorum in luce: qui, inquam, liberavit nos a potestate tenebrarum, ac transfudit in regnum Filii sibi dilecti: in quo habemus redemptionem per sanguinem ipsius, id est, remissionem peccatorum. Primæ Petri 1. Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui ex multa sua misericordia regnavit nos in spem vitam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hereditatem, quæ nec perire potest, qui virtute Dei custodimur per fidem ad salutem, quæ parata est patefieri tempore ultimo. 1. Ioannis 2. Per hoc scimus nos in ipso esse. Quinto, Videte qualem charitatem dedit nobis Pater: nempe, ut filij Dei vocemur: charissimi nunc filij Dei sumus: sed nondum patefactum est, quod erimus: si enim autem fore, ut cum ipse patefactus fuerit, similes ei simus: quoniam videbimus eum sicuti est. Quarto, Per hoc patefacta est charitas Dei in nobis, quod Filium illum suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

XVI. Infinita sunt huiusmodi: Sed quid magnificentius illis Pauli verbis 8. ad Rom. Quamquam illa pertinent ad sequens caput: hic tamen etiam vitia: quod cum prius electos Dei Paulus nominasset in genere, Quis intentabit crimina adversus electos Dei? ut ostenderet sibi esse præmanibus, non particularem aliquam revelationem, sed generalem consolationem, statim mutata persona, Quis nos separabit à charitate Christi? Imo in his utrumque plus quam victores sumus, per eum qui dilexit nos. Et eadem phrasi continuata, pronunciat certum se esse, nullam rem separare nos posse à charitate Dei. At hoc absurdum est, si a generalibus promissis nulla potest, nulla debet applicatio fieri.

XVII. Nec pro nihilo est: quod promissionibus Scriptura docet addi arrhabonem, & sigillum, quo quasi depignorati sint singuli in spem earum promissionum, quæ factæ videbantur generaliter: Primo enim naturam circumcissionis, describens Apostolus ad Roman. 4. Signum, inquit, accepit circumcissionis, σημεῖον τῆς ἐκείνου, signaculum iustitiæ fidei, siue ut olim verterat Beza, quod ob signaret iustitiam fidei. Quæ eadem efficacia est in Sacramentis nostris. Est enim Baptismus particularis applicatio remissionis peccatorum, generaliter promissa in Verbo. Unde Petrus 3. Baptismus dicit nos servare. Et Paulus ad Tit. 2. Servavit nos per lavacrum regenerationis. In Cæna etiam haberi communionem cum Christo, diserta sunt verba Pauli prioris ad Corinth. 10. At non possunt certe Sacramenta vim habere aliam nullam, quam in certæ, & indefinitæ promissionis: quandoquidem singulis applicentur.

XVIII. Quam efficaciam Bernardus eleganter inuestituræ comparat ferm. 1. de Cæna Domini, Datur annulus absolute propter annulum, & nulla est significatio, datur ad inuestiendum de hereditate aliqua, & signum est ita ut iam dicere possit, qui accipit: annulus non valet quicquam, sed hereditas est quam quærebam. In hunc itaque modum appropinquans passioni Dominus, de gratia sua inuestire curavit suos, ut invisibilis gratia, signo aliquo visibili præstaretur. Et post, Variæ sunt inuestitura secundum ea, de quibus inuestitur. Verbi gratia inuestituræ Canonice per librum, Abbas per baculum, Episcopus per baculum & annulum simul: sicut, inquam, in huiusmodi rebus est: Sic & divisiones gratiarum diversis sunt tradita Sacramentis. Quæ est gratia, unde per baptismum inuestitur? Vtique purgatio delictorum. Quid istis plenius? Nam certe inuestitura non potest ea dici natura, ut nemo certus sit eius rei quæ per inuestituram significatur. Quare necesse est fateri per Sacramenta confirmari fideles, ut non tantum credant in genere, aliquibus tandem obtenturam æternam vitam: sed ut sibi: alioquin nulla esset inuestitura.

XIX. Sed longe maius est argumentum interioris illius inuestituræ, ut ita dicam, quæ fit in singulis fidelibus: & quam Scriptura selectis verbis celebrat: testimonium appellans, & quidem Spiritus, quod habet in se quisque fidelis: & signaculum, & arrhabonem, & victionem, & similia. Ad Roman. 8. Ipse Spiritus, testimonium reddit spiritui nostro, nos esse filios Dei. Primæ Ioannis 5. Qui credit in Filium Dei, habet testimonium in seipso. Est autem hoc testimonium, nempe quod vitam æternam dedit nobis Deus. Ad Ephes. 1. In quo sperastis & vos audito sermone veritatis, Euangelio salutis vestre: in quo etiam posteaquam credidistis, ob signati estis Spiritu illo promissionis sanctæ: qui est arrhabo hereditatis nostræ, dum in libertatem vindicemur, Poster. ad Corinth. 1. Qui nos confirmat vobiscum in Christo, & qui unxit nos, Deus est: qui etiam ob signavit nos, deditque arrhabonem Spiritus in cordibus nostris. Nihil potuit efficacius. Nemo signatur in spem indefinitam: sed tantum cui peculiariter applicatur promissio. Arrhabo autem, cuius causa datur? An ut quis sciat solummodo promissam omnibus promissam, nulloque delectu rem, paucis obtenturam, an potius, ut quisq; norit se inter omnes, imo ex omnibus delectum, cui certa fieret promissio?

XX. Hilarius in Matth. canone 5, Contemptum seculi, & fiduciam futurorum toto superiore sermone præceperat. Nam cum ad iniuriam pronos iubet esse, & ad damnum voluntarios, & ad vitionem negligentes, & ad diligendum promiscuos, & ad humanam gloriam incuriosos, confirmare nos in spem bonorum æternorum laborat. Plures enim, & amor presentium, & desperatio futurorum incertos facit, & aut illecebris capit, aut infidelitate confundit. Ergo regnum cælorum, quod Prophetæ nunciaverunt, Ioannes prædicavit, Dominus noster in se esse positum est profectus, vult sine aliqua incerte voluntatis ambiguitate sperari, alioquin iustificatio ex fide nulla est, si fides ipsa fiat ambigua.

XXI. Augustinus in Psalm 130. Nos sic credamus, ut in ipsum credamus diligentes eum: & non dicamus, quid nobis, & tibi est? sed dicamus potius, ad te pertinemus, tu nos redemisti. Omnes ergo, qui sic credunt, tanquam lapides sunt vivi, de quibus templum Dei ædificatum est: & tanquam ligna imputribilia, quibus arca illa compacta est, quæ in diluvio mergi non potuit. In 148. Erigat se humana fragilitas, non desperet, non se collidat, non se avertat, non dicat, Non ero. Qui promissit Deus est: & venit ut permitteret. Paulo post, Quid tibi promissit Deus? Quia victurus es in æternum. Non credes? Crede, crede: Post, Quiddam vestrum iam factum est, quod hic accepit ubi mortuus est, ubi crucifixus est. Iam quædam primitia tua præcesserunt, & dubitas, quia securus es?

XXII. Cyprianus de Mortalitate, *Eius est mortem timere, qui ad Christum nolit ire: eius est ad Christum nolle ire, qui se non credat cum Christo incipere regnare. Scriptum est enim, iustum fide vivere. Si iustus es, & fide vivis: se vere in Deum credis, cur non cum Christo futurus, & de Domini pollicitatione securus, quod ad Christum voceris, am; lecturis, & quod Diabolo carcas gratuleris: Post, Si tibi vir grauis, & laudabilis aliquid polliceretur, haberes utique pollicenti fidem, nec te falli, aut decipi ab eo crederes, quem stare in firmibus, atque in aeternis scis scires. Nunc Deus tecum loquitur, & tu mente incredula perfidus fluctuas? Deus de hoc mundo recedenti tibi immortalitatem, atque aeternitatem pollicetur, & tu dubitas? Hoc est Deum omnino non nosse: hoc est, Christo credentium Dominum, & magistrum peccato incredulitatis offendere, hoc est, in Ecclesia constitutum fidem in domo fidei non habere.*

XXIII. Bernardus in Annuntiatione, Serm. 1. Cum dixit opus esse credere, primo non posse haberi remissionem peccatorum, nisi per indulgentiam Dei: secundo, nihil haberi posse boni operis, quod non dederit ipse: tertio, vitam aeternam nullis quencquam posse operibus promereri, Verum, inquit, hae qua nunc diximus, non omnino sufficiunt: sed magis in initium quoddam, & velut fundamentum fidei, sunt habenda. Ideoque, Si credis peccata tua non posse deleri nisi ab eo cui soli peccasti, & in quem peccatum non cadit, bene facis: sed adde adhuc, ut & hoc credas, quia per ipsum tibi peccata donantur. Hoc est testimonium, quod perhibet in corde nostro Spiritus S. dicens, dimissa sunt tibi peccata: sic enim arbitratur Apostolus, gratis iustificari hominem per fidem. Ita de meritis quoque. Si credis non posse haberi, nisi per ipsum, non sufficit, donec tibi perhibeat testimonium Spiritus veritatis, quia habes ea per illum. Sic & de vita aeterna habet, necess. est testimonium Spiritus, quod ad eam diuino sis munere perueniturus. Ipse enim peccata condonat: ipse donat merita, & praemia nihilominus ipse redonat. Porro testimonia ista credibilia facta sunt nimis. Idem sermone de Fragmentis septem misericordiarum, Tria sunt, quae sic roborant & confirmant cor meum, ut nulla me penuria meritorum, nulla consideratio propria utilitatis, nulla aestimatio caelestis beatitudinis ab altitudine spei deicere possit in ea firmiter radicatam. Et post, Tria considero, in quibus tota spes mea consistit, charitatem adoptionis, veritatem promissionis, potestatem redditionis. Murmur etiam quantum voluerit insipiens cogitatio mea, dicens: Quis enim es tu, aut quanta est illa gloria, quibusve meritis hanc obtinere speras? Et ego fiducialiter respondebo: Scio cui credidi, & certus sum, quia in charitate nimia adoptauit me, quia verax in promissione, quia potens in exhibitione. Licet enim ei facere quod voluerit, Hic est funiculus triplex, qui difficile rumpitur.

XXIV. Denique vsus Sacramentorum hanc ipsam applicationem potentissime demonstrat. Sunt enim Sacramenta addita promissionibus factis generaliter de salute aeterna. Sed conferuntur sigillatim singulis: non proponuntur tantum spectanda omnibus. Itaque cum celebratur baptismus, non tantum praedicatur, baptismo significari remissionem peccatorum: sed diserte: Ego, inquit minister, baptizo te: nimirum, ut qui tantum Sacramentum excipit, de seipso peculiariter cogitet: & sibi promitti aduertat id, cui significando baptismus est institutus. Sic Paulus docet Abrahamo datam circumcisione, & *φωτισθη τὸν δίκαιο νόμον*, ad Rom. 4. Sic 5. *An ignoratis nos quotquot baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius esse baptizatos? Sepulchrum igitur sumus una cum eo per baptismum in mortem. Ad Tit. 3. Seruauit nos, per lauacrum regenerationis.*

XXV. Respondet Bellarminus: Sacramenta esse signa salutis infallibilia: at non absolute: sed ex parte sui: significari enim in baptismo, hominem lauari, non simpliciter: sed si non ponat obicem. At posse fieri, ut quis simulans ad baptismum accedat.

XXVI. Imo frustra est: Nobis enim in disputando supponitur fides: ac proinde remouetur impedimentum. Itaque stat argumentum. Quandoquidem ea sit vis Sacramenti, ut promittat salutem, non indefinite aliquibus, sed definite iis, quibus ipsa conferuntur, si non ponant obicem: ergo applicare iisdem sigillatim. Itaque posse quemque baptizatum fidelem, dicere, seruauit me Deus per lauacrum regenerationis. Nam fidelis, non ponit obicem. Multos hypocritas ad baptismum accedere, nullus dubito: sed quorum hypocritae: cum de fidelibus? An inter fideles, hypocritae? Itaque haec importuna est instantia.

CAP. IV.

Argumenta Papistarum contra applicationem promissionum ex Scriptura.

I. Argumentantur contra Papistae, apud Bellarminum, & Sanderum. Primo: Fides, quam Christus exigit, & in cuius confirmationem miracula faciebat, fides erat iustificans. Videamus ergo, inquit Bellarminus, quam exigeret, quam signis ac prodigiis comprobaret. Matth. 9. *Credidit, quia hoc possum facere vobis?* Tum respondentibus, *Utique Domine: subiecit, Secundum fidem vestram fiat vobis.* Haec erat fides Omnipotentiae, non specialis misericordiae. Et 16. laudatur fides Petri, qui tamen nihil credidit nisi diuinitatem. Luca 7. Fides Centurionis ita laudatur, ut dixerit Christus, se tantam fidem non inuenisse in Israel: & haec non fuit, nisi Omnipotentiae. Sic Ioan. 1. Fides Nathanaelis: sexto, Apostolorum: vndecimo, Martha, 14. docet obiectum fidei, *Nō credidit, quia ego in Patre, & Pater in me est? Alioquin propter opera ipsa credidit.* 20. cum Thomas tandem exclamasset, *Domine meus, & Deus meus:* audiit a Christo, *Quia vidisti me, Thomas, credidisti: beati, qui non viderunt, & crediderunt.* Denique ibidem, *Hae scriptae sunt, ut credatis, quia Iesus est Christus Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis aeternam.* His addit Act. 2. 4. 13. 17. nullum esse verbum de speciali misericordia. Non 4. ad Roman. cum laudatur fides Abrahae.

II. Mirum, inquam, argumentum: Et varie peccans. Primum enim feliguntur loci ad arbitrium, non omnes examinantur. Itaque hoc ad summum poterat concludere Sophista. Ergo his locis non docetur fidei obiectum esse specialem misericordiam. Sed hoc concessio, non sequitur, non multis aliis. Itaque, ab antecedente particulari, inferitur vniuersalis conclusio.

III. Vidit Bellarminus hoc peccatum: itaque ad extremum, Haec, inquit, testimonia probant fidem iustificantem habere pro obiecto aliquid aliud praeter misericordiam specialem. Ergo, inquam, extra oleas. Fuerat enim a te, Bellarmine, thesis posita, totidem verbis, *Fidei iustificantis obiectum non esse specialem misericordiam, sed omnia, quae Deus reuelauit.* At tu non hoc probas: sed probas aliquid esse obiectum eius, praeter hanc misericordiam. Quid ergo obstat, quominus dicamus ipsum te a te refutari? Nam si haec misericordia specialis, non sit obiectum fidei: ergo non erit aliquid aliud eius obiectum praeter eam, & si est aliquid aliud praeter eam: tum haec etiam est obiectum eius, quod nos volumus. Sentine peccatum tuum, Bellarmine, an vis disertius exprimi?

IV. Nos ita statuumus: Sola contraria mutuo se tollere: ut vno posito negetur alterum: ut si dicam, noctem esse, statim legitime concludas, non esse diem. Quomodo Paulus 1. ad Corinth. 10. *Non potestis poculum Domini bibere, & poculum demoniorum.* Sed negamus reuelationi articulo fidei, contrariam esse specialem misericordiam. Et hoc facile probamus, nec longe petito argumento, ab ipso illo postremo loco, *Hae scriptae sunt, ut credatis, quod Iesus est Christus Filius Dei, & ut credentes, vitam habeatis in nomine eius.* Nam certe contraria non subordinantur. At hic manifeste subordinantur, Credere, quod Iesus sit Filius Dei: & habere vitam aeternam. Potest ergo vtrunque concurrere. Ridicula ergo conclusio: docuit illud Christus: ergo hoc negauit.

V. Si igitur non esset his locis confirmata fides illa specialis misericordiae: at sufficeret, si alii. Est autem alii commendata. Matthaei 9. oblato sibi paralytico, Christus dixit, *Confide, fili, remissa sunt tibi peccata tua.* Et rursus mulieri haemorrhoidae, *Confide filia, fides tua seruauit te.* At haec fides quanam fuit? Diserte, *Si solum tetigerit vestimentum eius, seruabor.* Quid est? Constat, ne his locis laudatam esse peculiarem misericordiae fidem? Nam paralytico non dixit Christus: *Confide, remittuntur quibusdam peccata, siue remittuntur omnibus fidelibus, siue pollicitus est Deus se remissurum, quae verba sunt fidei illius meteorae, quae nihil, nisi vniuersalem misericordiam considerat: sed dixit, remissa tibi sunt peccata: Et de hoc voluit, esse securum. Nec mulier dixit, Si quis tetigerit vestimenta, seruabitur: sed ego seruabor: & hoc supposito, dixit Christus, fides tua: illa nimirum, quia credis te seruandam, si tetigeris vestimenta mea.*

VI. Sed secundo: magna inconsideratio est Sophista: qui locos enumerat etiam aduersum se. Sunt enim in iis, qui manifeste continent specialem misericordiam: quandoquidem hoc ille nomine voluit designare eam, quam nos applicationem appellamus. Mirto Matth. 9. illud, *Credidit quia hoc possum facere vobis?* quia postremum hoc vocabulum additum sit à Latino interprete: cuius tamen autoritas authentica est Bellarmino: ut omnino possim aduersum eum vrgere, si summo iure agam: Ut hoc tamen nullum faciam: certe illud Thomae, *Dominus meus, & Deus meus,* cur habet pronomen: & non simpliciter Dominus, & Deus: Aut quis nescit hac phrasi solere fideles testari, suam confidentiam de Dei in eos bona voluntate? Quis non illud legit ad Abrahamum, *Ero Deus tuus?* Guillaudus, *Vehementissimam emphasisu confessionis Thomae insinuat vox illa, Meus. Qui enim ex animo, quem admodum Thomas, confiteatur Deum suum, omnia sua abnegat: & quae Dei sunt possidet: nam is in Christo est, quem vniuersa fide induit, & Christus in eo: ut ipse supra monuit: Qui credit in me, in me manet, & ego in eo.*

VII. De Actis Apostolorum & Epistola ad Romanos quid dicam? aut ubi fuisse diuinum animum Sophista cum legeret? Enimvero, quid ista sonant, si peculiarem nullam misericordiam? Secundo, *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum: & accipietis donum Spiritus Sancti: Vobis enim facta est promissio, & liberis vestris, & omnibus qui longe sunt, quoscumque videlicet aduocauerit Dominus Deus noster.* Decimo, *Hic, Prophetae testimonium dant, remissionem peccatorum accepturum per nomen eius quemuis qui crediderit in eum.* Decimo tertio, *Notum sit vobis, fratres, annuntiari vobis remissionem peccatorum per Iesum: & ab omnibus, à quibus per legem Moysi absolui non potuistis, per hunc quemuis qui credit, absolui.*

VIII. Sed secundum Bellarmino argumentum est, Fidem esse iustificantem, quamuis non respiciat misericordiam specialem: & rursus: Non esse fidem iustificantem, si eam misericordiam forte respiciat. Prima illi probatio, quia Marc. 1. Leproso dicenti, *Domine, si vis, potes me mundare:* Dominus ait, *Volo, mundare.* De voluntate Dei erga se, Leprosus notauit incertum fuisse, quia dixerit, *Si vis.* Et tamen obtinuisse, quod peteret: vnde conficit, fidem talem fuisse, qualem Dominus exigerat.

IX. Respondeo peccari: Primo, quia supponitur esse fides iustificans, non probatur. Nam, quod Leprosus obtinuerit, quod veller: non ex eo illud conficitur, Agitur enim de beneficio temporali: cuiusmodi beneficia largitur Deus, etiam non fidelibus: quomodo olim Israelitis, etiam murmurantibus, carnes in deserto concesserat: & Pharaoni, liberationem à variis plagis: & multa similia. Secundo, etsi concederemus fidem fuisse iustificantem, tamen inutile est argumentum: quia ageretur de beneficio temporali. Non est autem fides iustificans certa de hoc illove beneficio sibi à Deo conferendo: ratio manifesta: quia nullam habet promissionem praecedentem. Sic decumbens in lecto fidelis postular restitutionem sanitatis: non ita tamen, ut certum habeat se resurrecturum à morbo. Sic Paulus postularit liberari ab Angelo Satanæ: nec tamen id habuit pro indubitato, qui nihilominus firmissime credidit, & nullatenus dubitauit, se non posse separari à charitate Dei.

X. Altera Bellarmini probatio. Luca 18. Phariseus confidebat se esse iustum, & ideo orans dicebat, *Gratias tibi ago Domine, quia non sum sicut ceteri homines.* At contra Publicanus, non audebat oculos ad caelum leuare: sed à longe stans, & pectus percussions orabat, *Deus, propitius esto mihi peccatori.* Et tamen descendit hic iustificatus, praeter illo. Ergo, inquit, Phariseus habuit fidem specialem benevolentiae: & tamen repulsam passus: publicanus caruit fiducia illa: & iustificatus est.

XI. Respondeo, vtrumque egregie falsum esse: & Pharisaum habuisse fidem specialem benevolentiae: & publicanum non habuisse. Nam ut de isto, prius agam, quid habuit Bellarminus, vnde ita concluderet? An

An quia cum tremore actimore, ad Deum accesserit? Quasi vero fides impudentiam significet. Imo, quasi excluderet sentum peccatorum. At illa includit potius: itaque serio deicit fideles, ut nihil sit eis timidius, cum se ipsos attendunt. Sed qui sibi diffidunt, iidem Dei misericordiae confidunt. Bernardus in Cantic. homil. 36. *Ego quamdiu in me respicio, in amaritudine moratur oculus meus: si autem suspexero & leuiter oculos ad diuinae misericordiae auxilium, temperabit mox amarum visionem meam, visio lata Dei.* Et vere sic publicanus, sese peccatorem considerans. Itaque non potest concludi caruisse peculiari illo sensu misericordiae diuinae.

XII. Sed Pharisaeus habuit eam fidem. Magnum mendacium. Bernardus in Annuntiatione Mariae, serm. 1. *Gloria nostra haec est, ait Apostolus, testimonium conscientiae nostrae: non quidem tale testimonium, quale ille superbus Pharisaeus habebat, seducta & seductrice cogitatione testimonium perhibens de seipso, & testimonium eius verum non erat: sed cum Spiritus ipse perhibet testimonium spiritui nostro.* Non ergo, inquam, fidem habuit: est creditur: sibi certe creditur: non Deo, unde & inflatus est temeraria suorum meritorum praesumptione, cuiusmodi omnes esse necesse est, qui se putant satisfacere legi Dei, quique supererogatoria iactant opera.

XIII. Imo, dici non potest, inquit Bellarminus, Pharisaeum habuisse fidem benevolentiae, ob propria merita, quasi iustitiam suam ex se habere se crederet. Nam agebat gratias Deo de sua iustitia, proinde à Deo eam se habere credebat.

XIV. Sed contra Maldonatus, *Stetit in templo Pharisaeus ille dicitur, quasi superbe, & arroganter de propria iustitia cum Deo differens, quasi Deum non timens, quasi ad certamen, & iudicium quodammodo provocans.* Fateor tamen egisse gratias Deo, forsasse etiam agnouisse se iustitiam suam non habere ex se ipso, quod tamen non est necesse; ut apparuit olim in Pelagianis: sed tamen, quid rum? Nam fides nulla potest esse in re falsa. Iste igitur, etsi gratias ageret Deo, tamen cum falso putauit esse se operibus iustum, non potuit habere fidem, nedum fidem iustificantem.

XV. Argumento Bellerminiano simile argumentum est Becani. Quando Scriptura loquitur de fide iustificante, non loquitur de illo actu, quo quis certo credat remissa sibi esse peccata, sed de alio aliquo actu. Ergo ille actus, non est actus iustificans. Antecedens probatur. Ad Hebraeos 11. *Sine fide impossibile est placere Deo: credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Ad Rom. 10. *Si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod Deus suscitauit illum à mortuis, saluus eris.*

XVI. Respondeo, primo, quod concludit illum actum non esse iustificantem, perperam fieri, neque haberi ex vllis nostrorum disputationibus. Nunc enim confidentiam necesse est oriri à sensu iustificationis, id est, ut ante docebamus, à testimonio Spiritus, quo ob signatur in cordibus credentium remissio peccatorum: itaque posteriorem esse ratione, ipsa remissione, ideoque non esse actum iustificantem! & vero longe aliud est, fidelem certum esse sibi remissa esse peccata; aliud propterea ei remitti peccata, quod certus sit. Monstra haec sunt: nec nisi à mera *ευκαταστασία*: qua perpetuo laborant Sophistae.

XVII. Calumnias mittamus: rem inspiciamus. Non loqui Scripturam de illo actu, quo quis credat sibi remissa esse peccata, vehementer est falsum: ut iam ostensum. Ad locos autem citatos, quod attinet, primo idem respondeo, si istis non nominaretur, aliis nullis contineri. Secundo, his ipsis contineri. Nam illud, *Deum esse remuneratorem inquirentibus se*, non posse alio referri: & significare, quemque inquirentem Deum pro certo habere debere, sibi futurum Deum remuneratorem.

XVIII. Simile est eiusdem Bellarmini argumentum à traditione Ecclesiae negatiue. In Symbolo Apostolorum, inquit, non traditur haec fiducia; non in aliis vllis: non in eorum explicationibus, quae habentur apud Patres: non in his illisve locis, quos annotat. Ergo, ea nulla est.

XIX. Consequentiam non est opus redintegrato labore exagitare: id est, actum agere: & quod vel pueri sophisma ridet, traducere. Antecedens ergo explicandum potius. Itaque dico esse falsum. Nam vete in Symbolo contineri hanc specialem fiduciam: & significari hoc articulo, *Credo remissionem peccatorum.* Item, *Credo vitam aeternam.*

XX. Instat contra Sophista. In primis, si fides iustificans recte definita esset fiducia misericordiae propter Christum, deberet saltem magna pars Symboli, si non totum, cum hac definitione congruere. At contra, ex articulis duodecim, vnus est tantum, qui, vtrunque ad fiduciam misericordiae accommodari queat: nam reliqui neque de misericordia docent, neque ad fiduciam vlla ratione, sed ad solam credulitatem pertinent.

XXI. Respondeo, negari assumptum: & omnes omnino articulos symboli congruere cum illa fiducia misericordiae: imo non tantum congruere, sed etiam referri ad eam, quatenus quidem iubentur credi. Vniuersa enim Dei cognitio manifestata in Scripturis est salutaria credentibus. Itaque eius articuli sincero corde crediti, & salutis causa sunt, & huius etiam salutis sentus, de quo disputamus. Diserte Ioannes 20. claudens Euangelium, *Haec scripta sunt, ut credatis Iesum esse Christum Filium Dei: & ut credentes vitam habeatis per nomen eius.* Quicquid ergo de Christo est in Symbolo, hunc habet finem. Quid? quod etiam Dei omnipotentia huic rei proficit? Est enim Euangelium, *Dei potentia ad salutem* 1. ad Rom. Augustinus in Psalm. 148. *Putamus, erimus nos sic? Eia suspiramus: de suspirio gemamus. Et quid sumus? & ubi sumus? Mortales, proiecti, abiecti, terra, & cinis. Sed qui promissit, omnipotens est. Si ad nos attendamus, quid sumus? Si ad illum, Deus est, omnipotens est. Non est facturus Angelum ex homine, qui fecit hominem ex nihilo? aut vero pro nimo habet Deus hominem, propter quem mori voluit unicum suum? Attendamus ad iudicium dilectionis, & propter misericordiam Dei. Tales arras accepimus. Tenemus mortem Christi tenemus sanguinem Christi. Et post paulo, *Quid tibi promissit Deus, o homo mortalis? Quia victurus es in aeternum. Non crederis? Credo: Credo. Plus est iam quod fecit, quam quod promissit. Quid fecit? Mortuus est pro te. Quid promissit? Ut viuas cum illo. Incredibilis est, quod mortuus est aeternus, quam ut in aeternum viuas mortalis. Iam quod incredibile est, tenemur. Et post, Sed quomodo mortuus est Deus? Et unde mortuus**

*est Deus? Et potest mori Deus? Accepit ex te, unde moreretur pro te. Non potest mori, nisi caro: non potest mori nisi mortale corpus. Induit se, ubi moreretur pro te: induit te, ubi cum illo viuas. Vbi se induit morte? In virginitate matris. Vbi te induit vita? In aequalitate Patris. Post, *Quiddam vestrum, iam sursum est, quod hic accepit, ubi mortuus est, ubi crucifixus est. Iam quadam primitia tua praecesserunt, & dubitas, quia sequenturus es? Audistum? aut quid tibi iam videtur? Viden, ut bonus ille pater ad hunc salutis sensum, ad hunc, inquam, peculiarem sensum salutis propriae, referat. Et Dei omnipotentia: & creationem: & incarnationem: & crucem: & ascensum in caelos: & quid non? Et haec cum illa fiducia misericordiae diuinae congruere negantem sustinet Iesuitam Christianitas?**

XXII. Sed inquit, articulus de Remissione peccatorum, non docet specialem, & absolutam benevolentiam: sed benevolentiam generalem, & quae suis conditionibus non careat: cum ex baptismi perceptione dependeat. Hoc vero, quidnam est, inquam? Nam illud absolutae benevolentiae nomen, ego nondum audieram, audieram, inquam, specialem: sed certe absolutam non audieram: nec quid sit, bene capio: ne illud quidem: *qua suis conditionibus non careat.* Ille viderit, qui nominauit: ego non temere fidam Iesuitae, cui mille nocendi artes. Nos scio, nullam Deum benevolentiam agnoscere, suis carentem conditionibus: Sed Papistas conditiones non agnoscere pro conditionibus benevolentiae diuinae.

XXIII. Veruntamen, inquit, sensus huius articuli, non est, credo, aut confido mihi remissa esse peccata: sed, Credo & confiteor in Ecclesia Catholica esse donum remissionis peccatorum, causam quaero. Ille promissit. Nam quod in Symbolo Apostolico habetur, *Credo remissionem peccatorum*: in Constantinopolitano explicatur, *Confiteor vnum baptismum remissionem peccatorum.* Quocirca Catechumeni etiam ante baptismum totum Symbolum recitant; & credunt; & tamen nondum habent remissionem peccatorum: sed eam per lauacrum regenerationis expectant.

XXIV. Sed contra: sensus, inquam, huius articuli est, ut sibi quisque fidelis polliceatur eam ipsam remissionem peccatorum. Quomodo, cum dicit, Credo resurrectionem mortuorum, tam certus sit, non tantum propositam esse aliquam spem resurrectionis: sed sibi propositam, atque adeo, se se, inquam, ipsum resurrecturum.

XXV. Sed sensus est, inquit, in Catholica esse donum remissionis peccatorum. Omnino, inquam: sed aliud donum nullum esset in Ecclesia Catholica: si nullus eo frueretur, si inquam, nulli applicaretur. Nec vlli applicaretur, si nulli fideli. Itaque quandoquidem absurdum est nulli applicari, quia absurdum est nullum esse, omnino necesse est fidelibus applicari? Quae ergo haec dementia est, fateri esse in Ecclesia remissionem peccatorum, & tamen nulli velle hanc applicari? Ego non possum tantum *ἀνεπίστα* non mirari, non etiam detestari.

XXVI. Concedo idem dici in Symbolo Constantinopolitano. Sed quae rursus haec peruersitas est, agnoscere baptismum esse in remissionem peccatorum, & baptismum singulis dari, id est, singulis applicari: & tamen dicere, remissionem illam, quae datur in baptismo, nemini dari, nemini applicari? Confuleretis optime vestrae causae, Iesuitae: si baptismum nulli conferretis: sed, quomodo vestram hostiam, magnifice ostentatam, soli deglubitis: sic baptismum nemini conferretis: sed theatra tantum gestulatione, omnium oculis videndum exponeretis. Tum enim posset esse vnum baptismum, in remissionem peccatorum, nemini concessam, nemini datam, nemini applicatam. Sed Ecclesia legit dictum Paulo, Act. 22. *Exsurge, & baptizare, & ablue peccata tua.* Itaque illud Act. 2. *Baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Christi, in remissionem peccatorum,* ita interpretatur, ut significet singulorum abluere peccata.

XXVII. Catechumenis an sint etiam ante Baptismum remissa peccata, nunc non dispero: cum id alias tuturum sit commodius. Sed Bellarminus interrogo, an censcat saltem baptizatis remissa esse peccata: & posse singulos dicere, remissa sibi esse. Nam si neget, quid est quo agnoscat Baptisma in remissionem peccatorum? aut, cur dicat hanc eos expectare per lauacrum regenerationis? Sin concedat, quid est cur dicat haec verba non significare, credo mihi esse remissa peccata: sed tantum, credo in Ecclesia donum esse remissionis peccatorum? Nam si eis sunt remissa: tum id donum, non tantum est in Ecclesia: sed in ipsis, in ipsorum, inquam, vnoquoque. Quae nostra est applicatio. Itaque in Symbolo manifesta haec applicatio est.

CAP. V.

Ratio Papistarum prima à Reuelatione.

I. Ergo ad reliqua Papistarum argumenta: nam de iis quae ab autoritate ducuntur negatiue, non debent plura dici. Prima ergo ratio: Nihil fide iustificante credendum est: nisi quod Deus reuelauit. Sed Deus non reuelauit huic aut illi, quod peccata sint ipsi remissa: ac proinde iustus sit. Ergo nemo potest hoc credere fide iustificante. Verba sunt Becani, Bellarmini pro reuelatione substituit Verbum Dei: & id videtur de Scriptura intelligere. Fides, inquit, in nihil aliud collimare debet, nisi in Verbum Dei. At in Verbo Dei nusquam reperitur annuntiata salus, vel remissio peccatorum, mihi, aut illi particulari; exceptis quibusdam paucis. Quae verba si reuelationem non restringant ad Scripturas; ego me nihil videre fateor.

II. Respondeo, omnia particularia contineri in vniuersalibus. Itaque, si vniuersalia sint reuelata: necessario reuelata esse particularia. Exempli gratia. Reuelatum est in Scripturis, pyros, & pomos, & quereus esse creatas à Deo: etsi nusquam Scriptura nominatim dicat, Deum creasse pyros & pomos. Sed quia dixit vniuersaliter, Genes. 1. creatum esse omne lignum pomiferum. Eadem ratio, Leonum, Vrsorum, Pardorum, Canum, Equorum. Sic reuelatum est in Scripturis, Europam concessam hominibus habitandam: quia scriptum sit Psalm. 115. *Caeli caelorum Domino: terram autem dedit filiis hominum.* Sic Papistae concedunt Eustathianos saltem

tem damnari à Scripturis : quia etsi illæ Eustathianorum nomen nusquam habeant : tamen pronunciant ; Spiritus , qui prohibeant matrimonium esse deceptores , 1. ad Timoth. 4. Infinita sunt eiusmodi. Imo omnia sunt eiusmodi : & qui contra pugnet , hunc necesse sit , & rationis vsum abolere , & omnem rerum veritatem pessum dare : atque adeo mira & à cæcis , & à cæcis uisus , imo à uisibus laborare.

III. Axiomata vniuersalia ad rem hanc nostram spectantia , est ne qui neget reuelata ? Ipse Bellarminus recitat. Ioann. 3. *Qui credit in Filium , habet vitam æternam.* Ad Roman. 3. *Iustitia Dei per fidem Iesu Christi , in omnes , & super omnes qui credunt in eum.* Potuit addere , Ioan. 6. *Hæc est uoluntas eius qui misit me , ut omnis qui uiderit filium & credit in eum , habeat vitam æternam : ego uero suscitabo illum ultimo illo die. Amen , amen dico uobis : qui credit in me , habet vitam æternam.* Et pleraque huiusmodi.

IV. Instant contra solutionem : quam multis nominibus peccare Bellarminus pronuntiat : triplexque peccatum enumerat. Primo : Nusquam dicere Scripturam , *Qui credit sibi remissa esse peccata , habet vitam æternam* : sed , qui credit in Filium , habet vitam æternam. Neque haberi ex Verbo Dei , credere in Filium , esse credere sibi remissa peccata.

V. Sed primum , illa reciprocatio quorsum ? Nobis enim necessaria non est : quibus hoc sufficit. Quisquis credit in Christum , habet vitam æternam : Ego credo in Christum : ergo ego habeo vitam æternam. Tum autem , Quicumque habet vitam æternam , ei remissa sunt peccata. At ego habeo vitam æternam : ergo mihi remissa sunt peccata. Hæc si consequentia sit necessaria , nihil est , quod ultra laboremus : Plene enim habemus hanc ipsam applicationem , de qua disputamus , & quam nobis , quam omnibus fidelibus Papistæ conantur eripere.

VI. Quid ergo Sophistæ ? Negant credere in Christum , esse , credere sibi remissa peccata. At hoc , quo sensu dicunt , quæso ? An formaliter ? ut sensus sit uarios esse articulos , Christum esse Filium Dei , & remitti peccata ? Hoc uero nihil ad rem. Sufficit enim ut uerum sit , neminem credere in Christum , qui non credat sibi remissa esse peccata. Quomodo , etsi diuersi sint articuli , credere Christum esse Filium Dei , & credere , Christum esse passum pro peccatis nostris , tamen nemo credit in Christum , qui non credat eundem passum esse pro peccatis nostris.

VII. Negant ne igitur , quod nos ponimus , Neminem credere in Christum , qui non credat sibi remissa esse peccata , se esse iustificatum ? At hoc est absurdissimum. Nam , quicumque credit in Christum , hunc necesse est , aut negare se credere in Christum , & peccare contra hypothesein , aut falsitatis arguere illud , *Qui credit in me , habet vitam æternam* , quod est impium , aut concludere , le igitur habere vitam æternam. Hoc si est , alterutrum necesse est , aut statuere , alicui esse posse vitam æternam absque peccatorum remissione , aut sibi remissa esse peccata. Audiant Augustinum in Psalm. 87. *Si Christiani omnes , & fideles baptizati in illo , ipsum induerunt , sicut Apostolus dicit , Quotquot in Christo baptizati estis , Christum induistis , si membra sunt facti corporis eius , & dicunt se sanctos non esse : capiti ipsi faciunt iniuriam , cuius membra sancta sunt.*

VIII. Sed arguatur contra. Idem Ioannes qui scripsit , *Qui credit in Filium , habet vitam æternam.* scripsit etiam 5. 1. *Omnis qui credit quoniam Iesus est Christus , ex Deo natus est.* Et post , *Quis est , qui uicit mundum , nisi qui credit , quoniam Iesus est Filius Dei ?* Ergo non habetur in Scripturis , Omnem , qui credit sibi per Christum remitti peccata , iustificari.

IX. Monstrum disputationis : quæ nihil nisi aerem uerberet , & id serio exagitet , quod non est in quaestione , id quod in quaestione est positum prorsus dissimulet. Hoc ille debuit potius ostendere : Nullum ex Deo natum : Nullum credentem Iesum esse Filium Dei ; credere sibi esse remissa peccata. Aut hoc saltem ; posse eum natum esse ex Deo ; posse vincere mundum ; qui tamen non credat sibi esse remissa peccata. Alterutrum cum confecerit , tum ille de re disputauerit : sed vicissim , ille Christianitatem pessumdederit.

X. Alterum peccatum notat Bellarminus : quod ex antecedente conditionato , colligamus conclusionem absolutam. Nam illa , *Qui credit in Filium , habet vitam æternam : & omnis qui credit , iustificatur* , esse ac si dictum esset : Si quis credit in Filium , is habet vitam æternam : si quis in Christum credit , iustificatur : explicante Apostolo , ad Rom. 10. *Si credideris in corde tuo.* Et Philippus Actor. 8. *Si credis ex toto corde.* Inde autem colligi , Si credo , habeo iustificationem , & vitam æternam : sed non absolute. Ratio : quia absoluta conclusio requirit assumptionem absolutam : Ego credo in Filium. At hæc non est certa. Primo , quia non est in Verbo Dei , sed in opinione : quæ fallax esse potest. Hoc probatur. Quia si omnis , qui existimat se credere , re uera crederet , sicut oportet , hæretici omnes , quantumuis inter se contrarii , recte crederent , & saluarentur. Secundo , quia non satis sit quocunque modo credere : sed oporteat toto corde credere. At nemo est qui affirmare possit se toto corde credere.

XI. Respondeo , hypotheseos proprium hunc vsum esse , ut consequentia necessitas indicetur : sed deinde aliquando affirmare , aliquando negare , aliquando dubitare. Itaque vsum iam fieri quadruplicem. Primo enim tantum consequentiam necit. Et hoc fit , cum non deuenitur ad particularia : sed subsistitur in uniuersalibus. Exempla sunt. Matthæi 8. *Si manus tua , uel pes tuus facit ut tu offendas , excinde ea. Si peccauerit in te frater tuus , ito & arguito eum inter te & i sum solum. Si te audieris , lucratus es fratrem tuum.* Posterioris ad Timoth. 2. *Si toleramus , etiam cum eo regnabimus : si abnegamus , & ille abnegabit nos.*

XII. Secundo , affirmat : nimirum quia , posito antecedente , ponitur consequens. Ad Rom. 5. *Si cum inimici essemus , reconciliati sumus Deo per mortem Filii eius , multo magis , reconciliati , seruabimur per u tam ipsius.* Ioan. 13. *Si go laui pedes vestros , Dominus & Magister , uos quoque debetis alij aliorum pedes lauare.* Et 5. *Si me persequuti sunt , & uos persequentur.* Actor. 16. *Si iudicatis me fidelem esse Domino , ingressi domum meam , manete.*

XIII. Tertio negat : nimirum quia sublato consequente , tollitur antecedens. Ioan. 8. *Si filii Abrahæ essetis , opera Abrahæ faceretis , Ioan. 18. Si ex hoc mundo esset regnum meum , ministri n. ei certarent ne traderer.* Prioris ad Corinthios , *S. cognouissent , nequaquam Dominum gloria crucifixissent.* Ad Galat. 1. *Si adhuc hominibus placere m , Christi seruus non essem.*

XIV. Quarto dubitat : uidelicet cum posita tantum certitudine consequentia ; antecedens est in ambiguo. Itaque non raro utraque pars exprimitur. Actor. 5. *Si est ex hominibus consilium , siue opus hoc , dissoluitur : Sin ex Deo est , non poteritis dissoluere.* Et 25. *Si quam iniuriam , ac dignum morte aliquid feci , non recuso mori : sin uero nihil est eorum , quorum isti me accusant , nemo potest me illis condonare.*

XV. Hæc cum ita hnt , apparet Bellarminiani sophismatis utilitas. Nam quia substituta hypothesis , consequentiam indicat necessariam : si constet de antecedente : ergo hoc posito antecedente ; nihil remanet ambigui. At nos ponimus antecedens. Nostra enim thesis est , fideles sibi applicare promissiones salutis. Quorsum ergo nunc nobis illud occidit Bellarminus , si crediderit ? Quasi uero aliquem ille fidelem uiderit , qui non crediderit. Quod si est absurdum : tum profecto , qui fidelem dicit , hoc ipsum ponit , quod Sophistæ reuocant in dubium : uere nugaces.

XVI. Confitemur ergo idem esse , *Qui credit in Filium , habet vitam æternam* : quod , si quis credit in Filium. Et bene Paulum interpretatum , *Si credideris in corde tuo.* Sed inde sequi hanc incertitudinis carnificinam , quam inducunt Papistæ , cum uolunt neminem sibi applicare promissiones salutes : hoc uero nos constanter negamus. Quia aliud sit uniuersale axioma , aliud positio hypotheseos. Hoc ipsum poterant agnoscere Sophistæ , nisi nihil uellent cognoscere : ex illo Actor. 18. Nam quum Philippus dixisset : *Si credis ex toto corde , li. et.* Respondit Eunuchus : *Credo Filium Dei esse Iesum Christum.* Tum quid Philippus ? Substitit ne adhuc , tanquam dubius ; & sophistice insistens , uergetque illud , *Si credideris ?* Minime uero : sed quia audiit positum antecedens : impleuit statim consequentia necessitatem : & baptizauit , quem dixerat licere baptizari , si crederet. Quomodo ergo Philippus conclusit ? Si Eunuchus iste credat , baptizandus est : at Eunuchus iste credit : ergo baptizandus est. Sic patiantur nos importunissimi Papistæ similiter. Si quis credit , is habet vitam æternam : at singuli fideles credunt. Ergo habent vitam æternam. Aut certe negent fideles credere : id est , meridie solem lucere.

XVII. Breuiter : nos non uersamur in uniuersali consideratione , sed descendimus ad hypothesein ; quia singulos fideles consideramus , quatenus sunt fideles. Itaque non debimus dicere , Si Petrus credit , habet vitam æternam : sed debemus , Petrus credit , ergo habet vitam æternam. Itaque habemus necessitatem consequentia , ex uniuersali hypothesei. Certitudinem uero antecedentis ex statu controuersia. Itaque conclusio nec ambigua esse potest ; ut in quarto usu : nec negatiua , ut in tertio : sed affirmatiua , ut in secundo. Itaque illud Bellarmini , de conclusione absoluta ex antecedente hypothetico , merum esse somnium. Quis enim dixit vnquam id in argumentando uirum esse ? Aut quis est , qui non ita soleat ? Nimirum , si sit assumptio absoluta , quomodo hæc nostra est.

XVIII. Cætera sunt facilia. Hæc , inquit , assumptio non est certa. At hoc primo pertinet ad sequentem controuersiam. Secundo , est falsum. Quia de uoquoque uerum est aut esse , aut non esse. Ideoque nihil certius esse potest , quam omnem fidelem credere. Nam id si quis neget , implicet contradictionem , peccans contra ipsam subiecti definitionem : quomodo si quis Triangulum neget habere tres angulos , aut diem esse lucidum. Nam quemadmodum Triangulum definitur a tribus angulis ; & dies a luce , ita omnino fidelis a fide.

XIX. Sed , inquit , est in opinione. Hoc uero negatur. Est enim in sensu interno , quem generat ille Spiritus , quem qui non habet , non est Christi : De quo Paulus ad Rom. 8. *Non accepistis Spiritum seruitutis rursum ad metum : sed accepistis Spiritum adoptionis , per quem clamamus Abba pater.* Ad Galat. 4. *Emisit Deus Spiritum Filii sui in corda uestra , clamantem , Abba pater.* Id est , Iustiniano Iesuita paraphraste : *per quem id etiam affectu estis , ut ipsum Deum parentis nomine uere appellare possitis.* Caietanus , *Non dicit in quo dicimus quod commune est Christianis omnibus : sed in quo clamamus , magnitudine affectus , quod est proprium uere filiorum.* Potest ne esse in opinione ; si uere simus filii ? Et uere Caietanus addit , *Testimonium hoc non est de possibili , sed de facto : hoc est , non est de hoc scilicet , quod possimus esse filii Dei : sed est de hoc , quod filii Dei sumus.* Non est igitur in opinione. Paulus etiam 2. ad Timotheum 1. *Scio cui crediderim.*

XX. Possit ergo sane opinio esse fallax : sed hic profecto sensus non est. Sensus , inquam , quem Paulus scientiam appellat. Sensus qui internus est : & non a carne , sed a Spiritu. Sensus denique , qui non est possibilitatis , sed facti. Nam si falleretur , non esset facti , sed non facti.

XXI. Sed si omnis , inquit , qui existimat se credere , re uera crederet , sicut oportet , hæretici omnes recte crederent. Ita est , inquam : consequentia necessitatem agnosco. Sed tu , Sophistæ , peruersæ & diuorsiuus mutas terminos : cum pro creditibus , pro fidelibus , eos substituas , qui existimant se credere : de quibus nulla nostra Thesis est : sed de fidelibus. At nemo fidelis existimat se credere : nisi quomodo Paulus 1. ad Corinth. 7. *Puto me quoque Spiritum Dei habere.* Sed hæc existimatio non est incerta. Quod autem ius , quod fas permittit , si hæretici qui non credunt , se existimant se credere , non bene credant : ideo fideles , qui non existimant se credere , sed credunt , non bene credere , sed falli in suo sensu ?

XXII. Concedo , non satis esse quocunque modo credere : sed uicissim nego , fideles quoquo modo credere. Credunt enim uere , aut non sunt fideles. Neminem posse affirmare se toto corde credere ; cur dixit , qui legit , Actorum octauo , dicenti Philippo , *Si credis ex toto corde , licet :* respondisse Eunuchum , *Credo Filium Dei esse Iesum Christum ?* Nam hunc profecto opus est dixisse , se credere toto corde : nisi dicamus quendam æquiuocatione mentali illuisse Euangelistæ : id est , fuisse Iesuitam. Tum autem , quæ illud ignorat 1. ad Cor. 2. *Quis hominum nouit ea quæ sunt hominis , nisi Spiritus hominis , qui est in eo ?*

XXIII. Sed illud uidelicet , *Toto corde* ambiguum est , uel perfectionem significans : uel sinceritatem. Illius fateor neminem esse certum : quia nemo habet. Istius uero certi sunt omnes fideles : quia habent. Nam si non

si non habent, ne quidem sunt fideles. Porro illius perfectionis defectus, non efficit quominus quis vere credat. Marci 9. *Credo, Domine: succurre infidelitati meae.*

XXIV. Sed illa tamen assumptio, inquit, non est in Verbo Dei. Nimirum, quomodo expressit Sanderus, Non dixit Deus, te ad salutem credere. Scilicet velint isti, singulorum fidelium nomina in Scripturis extare: aut nullam esse cuique sui fidei certitudinem. Sed malitiose sunt importuni. Neque enim quisquam sanus vnquam dixit nihil esse à Deo reuelatum, nisi quod *αληθές* constet è totidem Scripturæ linearum duabus. Scriptura enim continet vniuersalia: non continet omnia indiuidua: neque debet.

XXV. Non est igitur certa, aiunt. At hoc nos negamus. Quid enim? Nonne ipsi Papistæ concedunt, quibusdam fuisse reuelatam, imo posse reuelari? Extra ordinem, inquit. Esto, sed ergo non per Scripturam: inquam? Est-ne ergo incerta? Imo non reuelatio, si incerta. Non igitur omnis reuelatio incerta, quæ non per Scripturam. Sed de certitudine paulo potius disputabitur.

CAP. VI.

Alie Bellarminirationes expenduntur.

I. **R**ursus: Fides iustificans præcedere debet iustificationem. At fides specialis misericordiae sequitur iustificationem. Igitur fides specialis misericordiae non est fides iustificans. Probat per propositio: quia fides sit causa iustificationis. Probat per assumptio. Primo, quia si præcederet, esset falsa: crederet enim remissa peccata, quæ non essent remissa. Deinde, quia omnis actus pendet ab obiecto: non obiectum ab actu. At remissio peccatorum est obiectum huius fidei. Cum hoc argumento, idem argumentum est, quod Bellarminus quarto loco constituit: vbi probat fidem iam, qua quis sibi remissa esse peccata confidit, præexigere iustificationem: quia pendeat à bona conscientia. Itaque breuiator coniunxit.

II. Respondeo: primo sibi ipsi Bellarminum contradicere. Cum enim tota eius disputatio eiusmodi sit, non ut quærat quo ordine sit fides specialis misericordiae: sed omnino ut neget vllam esse: hic tamen concedit esse. Nam si fides specialis misericordiae sequitur iustificationem. Ergo sequitur esse talem aliquam fidem. Vnde certa conclusio, iustificatos habere hanc fidem: id est, credere sibi remissa esse peccata. A deo Sophistæ disputant inconsiderate.

III. Secundo, nego maiorem: & contra verissimum esse dicto, fidem iustificantem, si non tempore, saltem ratione sequi iustificationem. Eas ipsas ob causas, per quas Bellarminus assumptionem probat. Nec Papistæ debebant contradicere, qui in baptismo asserant remitti peccata: cum tamen in pueris negent fidem esse. Nam si hoc verum, ergo vel illis non remittuntur peccata: vel illi fidem iustificantem nunquam habent: quod, credo, est absurdissimum.

IV. Fidem esse causam iustificationis, nego; tunc enim iustificatio non esset gratuita, sed ex nobis. At est mere gratuita, neque vllam habet causam præter Dei misericordiam. Itaque dicitur fides iustificare, non quia efficiat iustificationem: sed quia efficiat in iustificato, & requiritur à iustificato, adeo ut nemo, qui quidem fruatur vlti rationis, iustificatus sit, nisi qui habeat hanc fidem, neque vllus habet hanc fidem, qui non sit iustificatus. Breuiter, quia fides imputatur ad iustitiam, ut loquitur Paulus: quia, ut loquitur Augustinus, Epist. 106. *Ipsa est iustitia ex fide, qua credimus nos iustificari, hoc est, iustos fieri gratia Dei.*

V. Esse tamen iustificationis causam fidem probat, quia ad Roman. 5. *Iustificati ex fide: tertio, iustificati circumcissionem ex fide, & proputium per fidem.* At hæc præpositiones, *ex, per,* causam significant. Deinde Augustinus, de Spiritu & litera, c. 30. hunc ordinem statuit inter actus iustificationis, ut primo loco sit lex, per quam cognitio peccati: secundo fides, impetrans gratiam, contra peccatum: tertio, gratia, quæ iustificat à peccato. Præterea idem Augustinus, Epist. 106. sæpe repetit, per fidem impetrari remissionem peccatorum.

VI. Respondeo, particulas, *Ex, per,* significare aliquando causam, aliquando modum, siue rationem agendi. De posteriori manifestum. Matth. 15. *Transgredimini mandatum Dei per traditionem vestram.* Et 27. *Per inuidiam tradiderunt eum.* Act. 8. *Per impositionem manuum Apostolorum dari Spiritum Sanctum.* Et 14. *Per multas oppressiones nos ingredi in regnum Dei.* Ad Roman. 14. *Malum est homini, qui per offendiculum manducat.* Tertio, *Ad declarandam iustitiam suam per remissionem precedentium peccatorum.* De priore. Ad Rom. 1. *Reuelatur ex fide in fidem.* Et 14. *Non ex fide comedit. Quicquid ex fide non est, peccatum est.* Ad Gal. 3. *Si ex lege hereditas, non iam ex promissione. Ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.* Et 5. *Spiritu ex fide spem iustitiae expectamus.* Itaque nego ex fide, siue per fidem, significare causam à qua, aut propter quam iustificetur quis: sed tantum rationem iustificandi, quam dixi: ut nemo iustificetur, cui non detur fide, nemini detur fides, qui non iustificetur.

VII. In priore loco Augustinus manifeste fallatur. Habet enim in hunc modum, *Neque enim lex impletur, nisi libero arbitrio: sed per legem cognitio peccati: per fidem impetratio gratia contra peccatum: per gratiam sanatio animæ abolitione peccati: per animæ sanitatem libertas arbitrii per liberum arbitrium iustitia dilectio, per iustitiam dilectionem legis operatio.* Quid opus est interprete? Aut quis non videt agi non de iustificatione, sed de legis impletione: de legis operatione? Atqui, hæc non est iustificatio: aut (ne ludant Sophistæ, ut solent, in iustificationis ambiguo, quæ diximus interduci significari eam partem, quam nos cum Apostolo libentius sanctificationem dicimus) certe operatio legis non est remissio peccatorum. Idem aliis verbis expressit Epist. 106. *Si quis dixerit, quod gratiam bene operandi fides mereatur (hoc est obtineat) negare non possumus, imo vero gratissime confitemur.*

VIII. In eadem Epistola, non legi quod Bellarminus profert, per fidem.

dem impetrari remissionem peccatorum: quod nec absolute concedi potest: alioquin infantibus nulla remitterentur peccata. Sed legi, *Qui ergo habent fidem, qua impetrent iustificationem, per Dei gratiam perueniunt ad legem iustitiae.* Sed iustificationem appellari hoc loco sanctificationem, manifestum est ex serie. Immediate enim præcedunt illa quæ recitauimus, de fide merente gratiam bene operandi.

IX. Iterum Bellarminus, Fides specialis misericordiae, tollit è medio, orationem, Sacramenta, opera bona, & quicquid aliud ad salutem nostram Deus instituit. Non igitur fides iustificans! sed fides iustificationem impediens, & in exitium ac perditionem adducens iure nominari potest. Probat antecedens. Nam si certo atque ex fide credere debeo, mihi peccata esse remissa per Christum, quomodo possum cum publicano dicere, Deus propitius esto mihi peccatori: aut cum Apostolis, & Ecclesia vniuersa, Dimitte nobis debita nostra, nisi hæsitem in fide, & Deum mendacem efficiam?

X. Respondeo, negari antecedens. Alioquin oportet, neminem vnquam certum fuisse remissorum sibi peccatorum. At concedit Bellarminus, Paralytico, Peccatrici, Adulteræ, Zacchæo: alii etiam Mosi, Virgini Mariæ, Paulo, reuelatam fuisse eam peculiarem gratiam: fatetur etiam omnes Papistæ, posse reuelari extra ordinem aliis. Respondeant ergo, an legitima sit consequentia. Ergo Paralyticum, Zacchæum, Mosem, Virginem, Paulum de medio sustulisse orationem, Sacramenta, opera bona, & quicquid est ad salutem institutum. Quod si negent, quid habent, quo tam absurdum fulciant axioma? Nempe opus fuerit, refricare veterem illum *ἀγών λόγων*, eorum, qui posita prædestinatione, negabant homini quicquam agendum. Audiat ergo Bellarminus, neminem tam sancte uti oratione, Sacramentis, operibus bonis, quam qui pro certo habent, sibi remissa esse peccata. Nam & Paulus, qui tam magnifice negauit se posse separari à charitate Dei, tamen 1. ad Corinth. 9. *Contundo corpus meum, & in seruitutem redigo: ne quomodo quum aliis prædicem, ipse reprobus fiam.*

XI. Sed non potest dici, *Dimitte nobis debita nostra*, nisi hæsitetur in fide. Hoc vero negatur, nec sane potuit, nisi ab eo dici, si qui penitus ignoret naturam precum Christianarum. Hæ enim in certitudine rei nihil mutant: sed testantur affectum precantium omnino pendentem à voluntate diuina: atque inde agnoscentem se posse habere, quicquid boni potest optare. Itaque preces fiunt, etiam de rebus, quas pro certo habent futuras qui precantur. Quis enim fidelium dubitat Deum conseruaturum Ecclesiam? Et tamen nemo fidelium non precatur pro conseruatione Ecclesiæ. Nemo nescit nunquam futurum, ut omnes conuertantur ad fidem: & tamen precatur Ecclesia, pro omnium conseruatione. Multa sunt eiusmodi.

XII. Atqui, inquit, nemo precatur Deum, ut Verbum caro fiat in vtero Virginis. Ridicule, inquam. Quasi sit par ratio eorum, quorum actus sit transiens, adeo ut post vnum sint momentum præterita: & eorum, quæ in continuo vsu sunt, & præterito, & præfenti, & futuro. Exempli gratia: Creationis, & conseruationis. Semel creatus est mundus, & vno ut ita dicam momento: sed conseruatione perpetua opus habet. Itaque non precamur pro Creatione: & precamur pro conseruatione: quam tamen in suum tempus scimus esse apud Deum constitutam: ideoque certam. Eadem ratio est remissionis peccatorum, quæ ita facta est, ut non vna cum eo momento, quo facta est, euanescat, ut ne amplius: sed perseueret, ut sit, etiam facta sit, tamen & præfens sit, & futura: nimirum in actu continuo. Imo ita ut eius effectus, quæ est salus plena, reseruetur in futurum: Vnde Petrus, Act. 3. *Ut deleantur peccata vestra: postquam venerint tempora refrigerationis à conspectu Domini.* Ea causa satis legitima est, ut precantur fideles pro remissione peccatorum, & non precantur pro incarnatione Verbi. Non enim postulari solent ea quæ semel facta, nunquam sunt amplius: sed solent ea non tantum, quæ simpliciter futura sunt, ita ut nunquam fuerint: sed etiam quæ sic facta sunt, ut tamen fiant in præfenti, & futura sint.

XIII. Postremum Bellarmini argumentum. Fides iustificans pacem & tranquillitatem animi parit. Ad Rom. 5. *Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum.* At fides specialis, perturbatorem & desperationem mentibus affert: Probat per assumptum: quia velut Calvinus, non solum credi remissa esse peccata: sed etiam plane cognosci, nos ad numerum prædestinatorum certo pertinere, & fidem semel habitam amitti non posse, Institutionis lib. 3. c. 2. At, hæc fides sperari non potest. Quia falli posse eos, qui se prædestinatos, aut nunquam lapsuros arbitrantur, tum experientia probat: tum Calvinus docet, eod. loco, *Tot vanitatis recessus sunt, tot mendacii latebris scæter cor humanum: tam fraudulenta hypocrisis obiectum est, ut seipsum sæpe fallat. At vero, qui talibus fidei simulachris gloriantur, intelligant Diabolus nihil se in hac parte præstare.* Ergo, inquit Bellarminus, Omnes formidare debent, ne ipsi sibi imponant: & si formidant, fide iustificante carent.

XIV. Respondeo, vere dictum à fide iustificante nasci pacem, & tranquillitatem. Sed nego hanc peculiarem applicationem misericordiae diuinæ, parere perturbationem, aut desperationem. Neque id vllus dixit, nisi qui ignorauit, quænam illa sit applicatio. Sed, hæc fiducia, inquit, supponit nos plane cognoscere, nos pertinere ad numerum prædestinatorum. Ita est, inquam, nisi insidiam lateant in illis verbis, plane cognoscere. Nam fides cognoscit tantum *τὸ ἐν*, vltimas diximus. Sed non multis morabor. Si plane cognoscere intelligas, rem scire ita se habere, & certam esse, concedo. Hoc enim fides habet vera, nec est vera, si non habet. Paulus ad Rom. 8. *Πέποιθα καὶ ἰδὲ, persuasus sum: siue, ut reddidit Latinus Interpres, Certus sum, neque mortem, neque vitam, neque Ang. los, neque Principatus, neque Potestates, neque instantiam, neq. futura, neque sublimitates, neque profunditates, neque vllam rem aliam creatam, posse nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.*

XV. Sed hæc, inquit, fides sperari non potest. Negatur, inquam: Quomodo enim hanc Paulus habuit, si omnino sperari non potest? Imo, quomodo eam Paulus docuit? Non enim habuit ipse tantum, sed etiam alios docuit. Quia non tanquam sibi peculiare priuilegium iactauit, sed communem doctrinam prædicauit. Eodem refer illud ad Rom. 5. *Per quem*

quem etiam fide habuimus hunc aditum in gratiam hanc, per quam stamus, & gloriamur, sub spe gloria Dei: neque id solum, sed etiam gloriamur in oppressionibus, scientes, quod oppressio patientiam efficiat: patientia vero experientiam experientia autem spem. Porro spes non pufefacit, quod charitas Dei effusa sit in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.

XVI. Falli posse eos qui se predestinatos arbitrantur, concedo: non tantum experientia doctus, sed etiam ea ratione, quam a Caluino Sophista descripsit. Sed falli eos, qui se predestinatos credunt, ista fide, quae est a Spiritu Sancto inspirante, constanter nego. Nam ii, quos Caluinus describit, negantur habere hanc fidem: imo, nihilo esse dicuntur Diabolis meliores. Vno autem & eodem fasciculo omnes comprehendere, tum qui a Deo signati sunt Spiritu adoptionis, tum qui nihil huius adoptionis habent, praeter externam laruam, non est hominis, cui sanum sit cerebrum.

Atque haecenus argumenta Bellarmini: sed & Pecani, qui ex illo descripsit pene ad verbum.

C A P. VII.

Rationes Sanderi, & Bouerii.

I. Sanderus sua habet sibi propria nonnulla argumenta. Primum ita est: Si fides de quibusdam rebus est, de quibus non est fiducia: Ergo, fides non recte dicitur fiducia. Probatur consequentia. Quia latius patere debet genus cuiusque rei, quam ipsa res quae definitur. Antecedens probatur, quia fides omnibus articulis assentitur ex aequo: propterea quod Deus nihil magis verax sit in vno quam in altero. At non ex aequo omnibus articulis confidimus. Ergo fides est de quibusdam articulis, de quibus non est fiducia. Probatur assumptum. Quia is tantum articulis confidimus, qui aliud lati continent. Matth. 9. *Confide fili, remittuntur tibi peccata.* At non sunt omnes articuli lati: puta comminationes damnationis. Itaque creduntur sine fiducia. Non ergo omnis fides est fiducia. Quomodo ergo, cum ignis aeternus creditur absque fiducia: sic potest credi remissio peccatorum absque fiducia.

II. Respondeo. Primo nos non omnem fidem definire: sed veram: quomodo antea distinximus vocabuli homonymiam. Hoc posito, nego consequentiam. Quia differt fides ab actibus fidei: ita, et si diuersi illi sint: haec tamen est vna. Sunt autem diuersi illi, propter diuersam rationem articulorum. Quomodo vna est obedientia fidelium, qua subiiciuntur legi Dei: etsi aliter feratur eadem obedientia in scortationem, & homicidium, quam in charitatem, & laudes Dei. Nimirum, quia illa lex iubet vitari: ista vero affectari. Quomodo ergo eadem obedientia, amor est virtutum, & bene definitur per amorem virtutum, quae tamen est etiam vitia: sic fides, est fiducia salutis: & optime definitur per fiduciam salutis, quae tamen horret ignem aeternum.

III. Concedimus ergo latius patere genus, quam rem ipsam quae definitur: sed negamus aduersus hanc regulam nostram peccare fidei definitionem. Assentiri fidem omnibus articulis ex aequo id est, eodem modo, negamus: sed tantum, quoad veritatis certitudinem. Nam ceterum eadem si cum laetitia assentitur latis, itaque est fiducia: at cum horrore, & trahis. Etsi ergo verum sit de quibusdam articulis fidem esse, de quibus non sit fiducia: tamen falsum, vllam fidem esse, quae non sit fiducia. Potest vero etiam remissio peccatorum credi absque fiducia: sed quomodo a Diabolis, qui ad se non pertinere sciunt: a fidelibus autem, non qui putant se credere, sed qui vere credunt; negamus posse.

IV. Sed instat contra solutionem. Necessesse est, aut quamlibet fidem esse fiduciam, itemque iustificare, aut nullam ob hoc ipsum, quia fides existat. Probatur consequentiam. Quia fidem oportet definiri, non ab extrinseco, sed a propria natura. At, si vocant fidem fiduciam, non simpliciter, quia fides est, sed quia talis fides: Ergo, ob qualitatem aduentitiam, & non intimam eius naturam, fidem constituunt fiduciam.

V. Respondeo, supposita, quam diximus, homonymiae distinctione, omnem fidem veram, esse fiduciam, eo ipso, quod fides vera existat, atque hanc esse eius propriam naturam, atque adeo ita propriam, vt absque eo fides vera, id est, non *diuina* dicta, nulla sit. Itaque, negamus esse qualitatem aduentitiam. Quod autem dicit, nos non fidem, sed talem fidem definire, ludit in vocabulis. Nam, quod nos talem fidem dicimus, id est, veram, non simpliciter fidem, id non ad rei distinctionem pertinet, sed ad nominis explicandam homonymiam: quomodo qui fidem Theologicam definiunt, non autem fidem civilem, in contractibus: definiunt illi, non fidem, sed talem fidem: & qui hominem definit verum, non pictum; definit, non hominem, sed talem hominem: & tamen vterque definit, non ab accidentibus, sed a propria natura; ille fidem, iste hominem: neque enim quaeunque nominis significationem restringunt, eadem rei ipsius sunt accidentia. Quis hoc potest ignorare?

VI. Secundum argumentum: Spes est donum separatum & distinctum a fide: Ergo, fides non a seipsa proprie habet vt confidat, sed potius a dono spei. Probatur antecedens. 1. ad Corint. 13. *Fides, Spes, Charitas.* Consequentiam autem, quia ad Hebr. 3. fiducia cum spe coniungatur, *Christi domus sumus nos, si fiduciam & gloriam spei, usque ad finem firmam retineamus.* Et alibi pro fiducia, spes dicatur, & conuata.

VII. Respondeo: primo, fidem esse distinctam a Spe: at, non separatam: ita vt sine hac, illa aut sit, aut esse possit, quamdiu quidem in patriam aspiramus. Itaque, coniungi in Scripturis Primae Petri. *Vi fides, ac spes vestra, in Deo esset.* Ad Hebr. 11. *Fides dicitur, hypostasis verum sperandarum.* Quinetiam proponitur spes, tanquam effectum fidei. Ad Rom. 5. *Fide habuimus hunc aditum in gratiam hanc per quam stamus, & gloriamur, sub spe gloria Dei.*

VIII. Secundo, nego consequentiam. Et dico, fidem habere a se

fiduciam: ac spem eandem habere a fide. Testem habemus Scripturam. Ad Ephes. 3. *In quo habemus libertatem, & aditum cum fiducia, per fidem ipsius.* Diserta verba sunt, nec facile detorquenda; aditum cum fiducia, haberi per fidem. Quid? quod fides opponitur timori, & diffidentia: Iacob. 1. *Postulet cum fide, nihil disceptans.* Matth. 8. *Quid timidi estis, & exigua fide praediti?* Et 14. *O exigua fide praediti, quid dubitasti?* Lucae 8. *Vbi est fides vestra:* Denique, pro fiducia vsurpatur: Actor. 14. dicitur impositus ille pedibus, oculos intendisse in Petrum, & fidem habuisse se seruatum iri. Vnde perspicuum, fiduciam esse fidei propriam, non autem spei: huic tamen communicari ab illa.

IX. Nec contrarium Sanderus probat. Quid tum enim, si coniungit Paulus fiduciam, & gloriam spei? Optime: si quis neget vllam esse spei fiduciam. Sed quis inde conficiat, non esse fiduciam a fide? Eadem responsio satisfacit ceteris omnibus locis: in quibus fiducia est pro spe, aut spes pro fiducia.

X. Tertium argumentum: Per multos fidem habuisse praecalam, atque adeo iustificantem, qui de sua fidei perfectione nullam habuerint fiduciam. Probatur exemplis: Marci 9. *Credo, Domine, adiuua incredulitatem meam.* Haemorrhoea, Matth. 9. cui Christus fidei testimonium perhibet, tremuit: cur nisi parum de fide sua confidens? Matth. 8. Centurio; cuius fidei parem nullam Christus inuenisse dicit, tamen se indignum agnoscit, in cuius domum intraret Christus. Certe, quem Deus dignum censet ac facit, indignum dicere homo non debet. Concludit. Hoc igitur fiducia genus nulla fidei Christianae pars est.

XI. Respondeo, Negari consequentiam. Et concedi neminem, aut esse, aut vquam fuisse fidelium, in hac vita, qui de sua fidei perfectione habuerint fiduciam: aliud tamen esse, sentire imperfectionem fidei: & non considerare in Christo se esse filium Dei. Atqui, ne illi quidem, quibus Papatia concedunt hoc fuisse reuelatum, potuissent non dubitare, & fidem derogare reuelationi. Quod si est absurdum, tum non potest hic sensus imperfectae fidei ob stare, quominus quis speret, & confidat, sibi factas esse promissiones. Tantum sequitur, hanc fiduciam habere tentationes, quibus um perpetuo luctetur. Aliud vero est, luctari fiduciam cum dubitatione, aliud nullam esse fiduciam.

XII. Neque exempla aliud docent. Confiteretur primus incredulitatem suam. At, cur inde sumit argumentum Sanderus excludendi fiduciam, si fiducia non sit fides? Nam *amara* non opponitur fiduciae, sed fidei: si datus Sanderus, fidem non esse fiduciam. Itaque, debuit Sanderus negare, hunc habere fidem: & mentium esse cum dixit, *Credo.* Quod si vtrumque verum, & credidisse, & incredulitatem habuisse, cur non verum, & incredulitatem laborasse, & fiduciam habuisse? Tremuit haemorrhoea: Ergo, nullam habuit fiduciam: Manifeste falsum. Nam haec vehemens erat confidentia, quae pro certo statuebat se sanandam: se, inquam, sanandam; non indefinite posse sanari nescio quos. Ratio ergo tremoris illi fuit, non illa diffidentia: maxime cum tremuerit, iam compos voti, sed consideratio suorum meritorum: quae causa omnibus inest, etiam qui reuelatam habent suam salutem. Fuit etiam Centurioni. Nam falso pronuntiat Sanderus, non debere illum appellari indignum, quem Deus dignum facit. Contra enim verissimum, eum dicendum esse indignum, quem Deus dignum facit: neque enim faceret dignum, si non esset indignus.

XIII. Bouerius argumentatur a nominum grammaticatione. Scilicet diuersa esse nomina, Fidei, & fiduciae. Hebraice enim fidem appellari *אמונה*, vt Elia 11. *Erit fides cingulum lumborum eius.* Osee 2. *Responsabo te mihi in fide.* Habac. 2. *Iustus autem in fide sua viuet.* At fiduciam, *בטח* vel *בטחה*. Graece etiam fidem, *πίστις*: fiduciam, *πίπιστοις*. Tum pro certo ponit, fidem quae in Deum creditur, nunquam in Hebraeis exemplaribus Miphthach appellari, aut Bittachon, sed semper Emunah. Itaque concludit: fidem tum nomine, tum re, a fiducia differre.

XIV. Respondeo primo, de Hebraeo Emunah, infeliciter Sophistam nugari. Nam, hoc verbi non est proprium ei fidei, de qua nunc disputatio est, & quam vtrique consentimus esse *πιστις* rerum sperandarum. Facio manifestum ex ipso loco Eliae laudato, in quo fides nuncupatur, non nostra, sed ipsius Messiae Jesu Christi. Illa enim verba sunt in eo contextu, in quo Prophetia est de Virga egressura ex femine Jesse. Atqui horrent Papatia de Christo dici fidem: & sane verum est non posse eadem notione. Hoc igitur volo, nomen *אמונה* non esse speciale significandae fidei, qua fideles in Deum credunt: sed latius patere.

XV. Secundo dico, ne nos quidem asserere fidei & fiduciae nomina esse *ισοδυναμια*. Quis enim nescit fiduciam plerumque esse absque fide; & in rebus etiam seculi: sed negamus sequi, si nomina sint diuersa: ideo veram fidem, non esse fiduciam. Nam & scientia, intellectusque, & fidei nomina, quis neget aliter atque aliter defini? Nam intellectus profecto latius patet: iremque scientia. Et tamen fidem esse intellectum etiam Papatia concedunt: nos etiam scientiam asserimus.

XVI. Quod negat fidem vquam appellari Mibtach: somniculose profecto legit Scripturas. Equidem confidenter dico, per id ipsum, & per *δουλοει* vocabula frequenter indicari hanc ipsam vim fidei, quam nunc fiducia dicimus. Psalm. 24. *Deus meus in se confido, בך בטחתי non erubescam.* Psalm. 125. *Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion, qui non commouetur, sed in seculum permanet, Elia 12. Ecce Deus salus mea, confidam & non pauebo.* Ierem. 17. *Beatus vir, qui בטח ביהוה confidit in Domino: & est Dominus מנצחיהו fiducia eius.* Haec & similia nulla poterit sophisticate efficere, vt non significant vim illam fidei, quae efficit non tantum vt credamus esse Deum in genere salutem aliquorum nescio quorum, si in eum sperent: sed etiam nostrum ipsorum qui in ipsum credimus. Itaque Elia 12. diserte, *Deus salus mea:* non salus *אדוויגוס*, sed *דוויגוס*, salus mea: quod profecto ad fidem pertinet, de qua nunc questio est.

XVII. Alterum Bouerii argumentum: Qui fidem ad fiduciam transferunt, neque aliam fidem praeter hanc fiduciam esse volunt, iidem omnem fidem exulare cogunt, neque esse ad regnum caeleste necessariam ducunt

XVI. Sed non est ergo fides fiducia. Quamobrem vero? Quia representare non est voluntatis, sed intellectus: fiducia autem est in voluntate. Imo, inquam, fiducia, quatenus ad veritatem refertur, non potest esse in voluntate, nisi ab intellectu: fiducia, inquam, quam spei nemo denegat, ne aduersariorum quidem. Itaque, si nulla fiducia est in intellectu: nulla esse potest in voluntate. Confidimus promissis viri boni esse firma, & hunc esse virum bonum: & ea promissa nobis esse. Qui tres actus voluntatis neque sunt, neque esse possunt, sed intellectus: quibus tamen positus assentit voluntas: & inde fit spes. Itaque, etsi fides tantum pertineret ad intellectum, tamen fidei optima, imo necessaria ratione tribueretur fiducia.

XVII. Sanderi acumen videamus. Cum fides sit eorum, quae sperantur, essentia, non sit vero idem essentia rei speratae & fiducia, quae de eadem concipitur: certe quando Paulus dixit fidem rerum sperandarum substantiam, nihil minus dicere voluit, quam fidem esse fiduciam. Fides enim, de qua loquitur Apostolus, rerum sperandarum pars maxima, intima, & plane essentialis, atque adeo ipsa earum essentia est. At fiducia cuiusque rei nulla est illius rei pars: Imo rem, de qua confidit, iam esse ponit. Si tu confidis te resurrecturum in nouissimo die, iam prius pro certo habes resurrectionem futuram. Illam porro rerum essentiam, ita explanat. Pone non posse quenquam confidere hoc tempore, de ea re, quae omnino hoc tempore nulla sit: ponit nos confidere hoc tempore de resurrectione. Itaque resurrectionem esse quodammodo hoc tempore: nimirum prius in mente diuina: deinde in mente nostra per fidei: hoc modo fidem, qua certo intelligimus resurrectionem futuram, speratae resurrectionis essentiam, & substantiam esse.

XVIII. *Βαβυλ, οὐκ εἶπες!* Liceat enim mihi iisdem verbis uti in detestationem sophisticas Sanderi, in qua Chrysostomus erupit praedicatione mysteriorum Apostoli. Sophisma ita est: Fides est substantia rerum sperandarum. At fiducia non est substantia rerum sperandarum: ergo fides non est fiducia. Respondeo negari assumptum: quia illud ipsum *ἡ πίστις τῶν ἀόρατων πραγμάτων*, descriptio est fidei, quatenus est ex certitudine intellectus concepta fiducia rerum quae intelliguntur in hunc finem, ut sperentur.

XIX. Sed assumptum probat: Omnis essentia rei est eius pars maxima, intima, & plane essentialis. At fiducia nulla est pars vllius rei: imo rem iam esse ponit. En tibi acumen! Essentia est pars intima cuiusque rei. Vnde hoc? Ex penetralibus, opinor, Philosophiae. Quanquam illa partem rei, rei cuiusque essentiam, non facile dixerit: etsi intimam dixerit. Debet enim Essentiae ambitus, totum id complecti quod res est: nec distinguitur nisi ab accidentibus; quae non sunt partes rei. Sed de hoc ille videt, siue quis alius pro illo. Nobis, in re Theologica, placet esse Theologis. Esto igitur Essentia apud Philosophos, ut vult Sanderus. At Theologice nos negamus: & ridemus Sophistam in ambiguo haud aliter ludentem, quam stupidissimi quidam monachi, cum audirent Filium Dei dici Verbum, Grammatica phantasmata animo conceperunt: Actionem, passionem, & medium inter utramque: & tempora & modos, & Ininitium & participium: & quas non *φλυαλαίαι*? Si sunt tamen tantum *φλυαλαίαι*, scelerati iustus in rebus tam feriis.

XX. Vfus est, fateor, Chrysostomus, *ἡ πίστις* voce. Sed Sanderus, aut stupidissimus non vidit, aut nequissimus dissimulauit, quo sensu sit vsus: Non pro intima rei essentia, (multo minus pro parte rei): qui proprius est vsus: sed gemino tropo: primum illo quo similibus similibus nomina tribuuntur: deinde illo, quo causis effectorum. Rei praesentis omnium maxima certitudo est: Rei praesentis existentia est: nam, aut praeterita, aut futura, nulla nisi improprie. Ab ea existentia illa tanta certitudo. Haec ergo ratione rerum futurarum certitudo maxima existentiae nomine donata fuit, ex vulgari vsu, quo, nos confisi viri boni promissis, dicimus tam certos esse, quam si rem ipsam teneremus. At haec ex vsu omnium confidentia est, siue fiducia. Et rerum est, quae tamen non sunt, id est, non existunt. Vnde Chrysostomus ponit eandem res, quarum fides est *πίστις*, esse *ἀνοπιστάτους*: Diserte, non tantum *τὰ ἐν ἡμῶν ἀνοπιστάτους εἶναι δεκτικὰ*: sed etiam, *ἡ ἀπίστος οὐ τὸ ἄγνοον, οὐδ' ἐστὶν ἐν τῇ πίστει*. Oecumenius indicauit tropum, cum dixit, non simpliciter *οὐσίαι*, sed *οὐσίαις*: deinde, *τὸ πᾶν τὸ πικρὸν ἐστὶν*. Nam si esset illa intima pars rerum, ut nouus Philosophus Sanderus loquitur, debuit absolute & *οὐσίαν* nominare, & *ἡ πᾶν τὸ πικρὸν ἐστὶν*.

XXI. Rursus caussis tribuuntur effectuum propriorum nomina. Sic ad Coloss. 3. *Christus vita nostra*. Prim. Ioan. 5. *Fides victoria nostra*: & alia infinita. Hoc modo nunc fides hypostasis rerum sperandarum. Interprete ipso Chrysostomo, qui omnium hominum, inquit Sanderus, *ἡ diligentissime, ἡ summa cum laude in Pauli mente interpretanda versatus est*. Quid enim Chrysostomus? *ἡ πίστις ἐστὶν αὐτῶν χάρις, ἡ πίστις ἐστὶν αὐτῶν*. Oecumenius, *εἶναι αὐτῶν τὴν παρὰ τὸν πᾶν τὸ ἄγνοον ἡ πίστις*. Atqui: inquam, ea quae hoc modo sunt hypostasis rerum, non sunt intima ipsi rei: non sunt pars rei. Nihil obstat vero, quominus fiducia hoc eodem modo dicatur, siue *πίστις*, siue *οὐσία* rerum suarum: Imo nihil, quominus fides sit fiducia.

XXII. Sed fiducia, inquit, praesupponit rem iam esse. Quomodo, inquam, iam esse? Nam tu distinxeras, primo esse in Deo: deinde, esse in nobis: adde & distingue ulterius esse in nobis per spem, aut actum. Quomodo ergo praesupponit iam esse? Si in Deo, nihil ad rem: nam hinc nulla fiducia, alioquin esset in Diabolis fiducia, qui sciunt in mente Dei esse salutem aeternam. In omnibus fidelibus, fiducia rerum alienarum: sciunt enim omnes, in Deo iam ab aeterno esse salutem omnium praedestinatorum. Sed haec, aut non est fiducia, aut, si quomodo fiducia dicitur, nobis est *ἀπεροδόντος*.

XXIII. An igitur in nobis esse ponit? Queram, quo sensu. An, ut iam antecedens, aut ut simul? Explicabo. Potest enim illud intelligi dupliciter. Ponit esse, cum praesupponit tanquam necessarium antecedens: ita ut fiducia post sequatur, cum in nobis iam certum fuerit, esse resurrectionem, id est, tum denique ex hocposito progressus fiat ad confiden-

tiam. Rursus ponit esse, hoc est, ipsa simul ac concipitur fiducia, efficit in nobis id esse, de quo confidimus. Illo priori modo, concedimus & fidem, & fiduciam ponere, rem iam esse, sed non secundo. Nam, si antequam confidamus, necesse esset poni in nobis rem esse, nullae essent ulterius partes confidentiae, siue fiduciae. Itaque necesse est, eo ipso fidem esse fiduciam, quo ponitur nobis esse res sperandas.

XXIV. Addit: Cum fides magis sit ampla & generalis, quam fiducia: non potest fieri, ut, quod in tota fidei essentia, & naturam, generaliter cadit, hoc ad strictiorem fiduciae naturam, eadem ratione pertineat. Satis obscure, pro more solito. Respondeo, ne hypostasin quidem apud Paulum tam vniuersaliter dici, quam fidem ipsam. Facile hoc & perspicuum. Fides enim est, non tantum sperandarum, sed etiam non sperandarum, imo & timendarum. Attamen Paulus non dixit fidem esse omnium rerum *ἡ πίστις*, sed tantum sperandarum: reliquarum, satis habuit dicere *ἡ πίστις*. Quid ergo? Nempe *ἡ πίστις* designat peculiarem, ut ita dicam, fidei reuelationem, ad res sperandas. At, haec aequae late patet, ac fiducia: nec vero latius patet. Nam & confidit, quicumque certo sperat sibi aliquid futurum: & qui certo credit sibi aliquid futurum, confidit. Neque aliter, vel sensus communis potest concipere: ut unque Sophistae summa imis permisceant.

XXV. Rursus arguatur: Fides est in intellectu: nec potest alibi rebus substantiam tribuere, quam ubi ipsa est. At, fiducia est in voluntate: Ergo, fides non potest esse fiducia. At, nos fidem esse in intellectu concedimus: in intellectu solo, negauimus, & contra probauimus. Deinde: fiduciam esse in voluntate concedimus: esse tantum in voluntate negamus: oportet enim necessario cum voluntate complecti intellectum. Ratio certa: quia fiducia nulla est absque veritate obiecti: oportet enim, antequam confidam de resurrectione, me, intellectu, concipere primo resurrectionem aliquam futuram: deinde mihi ipsi futuram: haec ubi firmissime concepi, tum fiducia est. Itaque nihil obstat, quominus fides sit fiducia: quamuis non omnium, sed tantum sperandarum rerum. Ideo enim confidit voluntas, nec aliter aut confidit, aut potest, quam cum verumque illud mens, siue intellectus, concepit.

C A P. IX.

De certitudine amoru diuini.

I. ERat illius loci maxima emphasis, qui fide asseruit nobis representari res sperandas. Habemus alium non minoris momenti, a remotione omnium aduersantium salutem. Exstat ad Roman. 8. Post propositum aeternae praedestinationis mysterium, eiusque gradus, *Quid igitur dicimus ad haec? Si Deus pro nobis, quis contra nos? Is quidem qui proprio Filio non peperit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non etiam cum eo illa nobis omnia gratificabitur? Quis intuentur crimina aduersus electos Dei? Deus is est, qui iustificat. Quis est qui condemnet? Christus is est qui mortuus est: qui etiam est ad dextram Dei: qui etiam interpellat pro nobis. Quis nos separabit a charitate Christi? Num afflictio? Num angustia? Num persecutio? Num fames? Num nuditas? Num periculum? Num gladius? In his omnibus amplius, quam victores sumus per eum, qui dilexit nos. Nam mihi persuasum est, neque mortem, neque vitam, neque angelos, neque principatus, neque potestates, neque praesentia, neque futura, neque sublimitatem, neque profunditatem, neque vllam rem aliam creatam, posse nos separare a charitate Dei, quae est in Christo Iesu Domino nostro.*

II. Magnus iste verborum delectus est: magna conglobatio. Potest-ne esse pondus leue? Examinemus. Quaestio est, vtrum Praedestinationis ad salutem nocere aliquid possit. Scilicet, quominus salutem assequantur. Conclusio est negatiua. Non possunt hoc negare aduersarii. Praedestinatio describitur per charitatem Dei: *Quis, inquit, separabit nos a charitate Dei?* Et charitatem Dei explicant quidem alii, qua nos amamus: vltimum: alii, qua nos Deus amat. Vtram ponamus, nostra nunc non interueniam, nec quos amat Deus, ii perire possunt: nec qui amant Deum, nisi Deus reiciat: itaque, vt rous modo, certa salus, si certus amor Dei. Quinquam nos quidem cum iis sentimus, qui amorem, quo Deus nos amat, explicant: quae sententia est Toleto certa: probabilior Salmeroni, Pererio, Dominico à Soto, Iustiniano, Sadoletus vtramque est complexus.

III. Sed haec tamen conclusio, iis est concepta verbis, ut omnino causam nostram firmet. Primo enim, nunquam indefinita, siue vaga: sed semper cum applicatione. Indefinita esset, si nihil legeremus: nisi praedestinos. Si Deus est pro praedestinis, quis contra eos? Quis separabit praedestinos a charitate Dei? Sed non ita Paulus. Imo descendit ad indiuiduam, ut ita dicam, applicationem: Si Deus pro nobis, *Quid separabit nos?* Vbi & seipsum includit: & alios docet similiter sentire. Deinde sic applicata, ut simul contineat applicationis certitudinem: ea enim vis est *ἡ πίστις*, ut sensum suum Paulus indicat: ideoque vtramque sit complexus certitudinem, tum illam obiecti, quae consistit in rei ipsius constanti veritate: tum alteram subiecti, quae sit in proprio cuiusque fidelis sensu. Vt merito Calvinus Institut. 1. c. 2. §. 16. dixerit: *fidelis non est, nisi qui sua salutis securitati innixus, Diabolo & morti confidenter insultet, quomodo ex praclaro illo Pauli epiphonemate docemur.*

IV. Enimvero haec securissima insultatio est, cum remouentur omnia, quae speciem vllam habere possunt causarum aduersantium: & quidem *ἡ ἀπεροδόντος* iis nominatis, quae per se sunt extra hunc censum: cuiusmodi Angelos nominauit, sine dubio *ἡ ἀπεροδόντος*, si ipsi vellent Angeli. Quis autem ignorat huiusmodi catalogos non esse, nisi quibus extremus est securitatis, confidentiaeque gradus? Tum autem non tantum ii negantur dirempturi nos, sed ne posse quidem dirimere. Nam multa negari solent futuri, quae tamen concedantur esse posse. Sed hic Paulus vtrumque negauit. Itaque ad summam confidentiam nihil fecit reliqui. Ideo dixit etiam, In his

In his omnibus *ὑπερβαίνειν*, cuius vocabuli pondus neglexit non bene vulgaris interpres, *Superamus*, inquit: longe melius Beza, *plusquam victoribus sumus*.

V. Soluunt non vno modo. Sunt, teste Bellarmino, & Vasque, qui Apostolum velint loqui de prædestinatis in genere: ut sensus sit, certum esse omnes prædestinatos perseveraturos in charitate Dei. Huius sententiæ autorem laudat Bellarminus Augustinum de Correctione & Gratia c. 7.

VI. Alii de seipso loqui Paulum interpretantur. Sed Alphonsus de Castro, privato sophismate ludit in verbo *Certus sum*, ut sit decretum voluntatis in officii constantia. Nam quamvis certitudo proprie conveniat intellectui: per quandam tamen similitudinem tribui voluntati, quæ sæpe sit dubia & indifferens ad amorem, vel odium: at cum altera firmiter elegerit partem, tum dici esse certam. Sic apud Virgilium, *Certum est in sylvis, inter spelæa ferarum malle mori*. Et, *Certus cuncti*. Iuxta hunc modum, inquit, arbitror intelligendum illud Pauli ad Romanos. Dicens enim se esse certum suæ voluntatis, firmissimam in amore Dei expressit deliberationem: tanto feruore, & tanta firmitate se Deum diligere, ut nulla creatura videatur illi potens ad auellendum se ab eo amore.

VII. Nonnulli, teste Pererio, certum fuisse Paulum existimant de sua perseverantia usque in finem per peculiarem revelationem.

VIII. Bellarminus, Pererius, Costerus, Stapletonus, Vasques, verbum *πίστεως*, non significare certitudinem fidei diuinæ, sed moralem quandam persuasionem, & probabilem existimationem, confidentiā ad quam generandam sufficit certitudo coniecturalis: Sic enim ad Rom. 12. *Πίστεως*, *Certus sum autem, fratres mei, & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione*. Poster. ad Timoth. 1. *Πίστεως*: *Certus sum autem quod & in te*, Lucæ 20. *Certi sunt enim Ioannem Prophetam esse*. Ad Hebr. 6. *Πίστεως*, *Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora*. Ex his liquet verbum *Græcæ* pertinere ad omnem persuasionem, etiam non certam, sed tantum probabilem. Nemo enim dixerit Paulum certitudine fidei diuinæ credidisse Romanos esse plenos dilectione.

IX. Denique Pererius ex Bernardo profert aliam: Paulum dixisse, se certum esse, quod nulla alia creatura, nihilque quod extra eum esset, separare ipsum posset, & electos à charitate Dei: nihil enim extra hominem esse quod possit hominem cogere, & necessitate quadam inducere ad peccandum. Non dixisse tamen, quod non possit hominem propria voluntas separare à charitate Dei. Sermonem de Duplici Baptismo, & de relinquenda propria voluntate.

X. Sed verior explicatio est, agere Apostolum causam communem omnibus fidelibus, qui eundem sunt prædestinati: in quorum tamen numero seipsum esse firmiter crederet: Ideoque nec loquutum de se singulariter, *Certus sum* nihil posse me separare: sed pluraliter. Etiam si non negemus posse alias in prima persona utrumque numerum usurpari. Est enim peculiaris circumstantia: quia eiusdem personæ uterque numerus exprimitur: diserte *πίστεως*, in singulari, deinde *ὑμῶν χάριτος*, plurali. Vt. ad Cor. c. 5. *Mysterium vobis dico: non omnes quidem obdormiemus, sed omnes mutabimur*. Hoc ipso capite ad Rom. 8. *Nam statuo minime esse paria, quæ præsentis temporis perpetimur, futura gloria in vobis retagenda*. Quæ phrasæ indicant quis esset paulo sensus de re communi, & ad plures pertinente. Deinde ratio potentissima est à serie totius contextus. Hæc enim verba claudunt seriem disputationem de Prædestinatione: quæ non erat Pauli priuilegium peculiare: sed commune beneficium omnibus vere fidelibus, id est, per fidem iustificatis.

XI. Zamorensis illius Episcopi nimis crassum delirium est, ludentis in vocibus Latinis: condonandum tamen Græci sermonis imperito. Nam petitus nemo concedet eodem modo usurpari *πίστεως* Athenis, quo Romæ *Certus sum*. Itaque ad Roman. cap. 14. iungitur cum *οἶδω*, *Novi & Confido*, in Interprete Latino: apud Beza, *Novi & persuasum habeo*. Deinde vero, quænam hæc esset *ἀδελφότης* partium? Præcessit interrogatio, *Quis nos separabit à charitate Christi?* Et hanc præcesserat alia, *Quis intendant crimina aduersus electos Dei?* Et his interrogationibus putet quis apre subici: Ego certo constitui nunquam non amare Deum? Choræbo persuadere Alphonsus. Rursus, Paulus absurde diceret, *Certus sum, neque mortem, neque vitam posse nos separare à charitate Dei*. Neque enim quid aliis fieret pendebat ab eius voluntate. Denique, causam certæ salutis repeteret à voluntate humana, qui tamen repetit à certitudine prædestinationis.

XII. Qui dicunt omnes prædestinatos perseveraturos, idque pro certo Paulum habuisse, quid habuerunt in animo? Si tamen hic animus, ut nihil nisi vagum conciperent. Nam si is ut significetur vniuersalis doctrina, quam habuerit Paulus certissimam, & omnes Christianos habere volu erit: nã illi recte: & ex mente Pauli, ex mente etiam Augustini. Sed hanc vniuersalem doctrinam ita oportuit consideratam: ut simul obseruaretur applicatio, & quidem certa.

XIII. De peculiari etiam revelatione insulsa fabula est. Vnde hausta, quæso? Deinde cui bono? Nam ad illustrandam generalem doctrinam nullivis. Imo magno vsui ad euertendam. Quia enim reuelatio peculiaris non est promissa omnibus: sed eximia paucis, si vero etiam paucis: hæc si causa est quare quis certus sit se nunquam separandum ab amore Dei; Certe non debuit Paulus exclamare, *Quis nos separabit?* Non debuit, *Quis intendant accusationem aduersus electos Dei?* Itaque non merentur hi longiorem refutationem.

XIV. Illud, de significatione verbi, paulo maioris momenti videri possit. Nam nos fatemur *πίστεως*, promissum esse, & completi probabilem certitudinem, siue confidentiam. Sed non excludere certissimam, agnoscunt, opinor, iidem aduersarii. Nam Paulus ita usurpat etiam de dogmatibus fidei, *Novi & persuasum habeo per Dominum Iesum, nihil esse impium per se*. Ad Rom. 14. Poster. ad Timoth. c. 1. *Novi cui crediderim: & mihi persuasum est, eum posse depositum meum in illum diem seruare*. Quid igitur? Nempe, quando commune est vocabulum, hic, ut alias, circumstantiæ expenduntur.

XV. Nam falso pronuntiavit Stapletonus ab vno hoc verbo totam vim argumenti pendere. Nam quorsum tam curiosæ enumeratio, si nihil momenti addidit verbo tam diluto? Deinde, cur non dixit simpliciter,

Tom. III.

non separabit, sed, non poterit separare? Denique, tota sermonis series ostendit, Paulum loqui de certitudine prædestinationis, quam esse infallibilem negare non audent ipsi aduersarii.

XVI. Superest Bernardus. Hic negat Paulum quicquam dixisse de nobis ipsis. Sed hoc quis Bernardo concedet? Nisi forte nos ipsi in nullis simus rebus creatis. Quanquam quid erat opus addere, cum continetur in hypothesi? Nos, inquit Paulus. Non enim nullos, sed nos, id est, fideles: nempe quorum immutata voluntas est per efficaciam Spiritus: confirmata etiam, per eum, qui cum dedit velle, daturus est & perficere. Denique impossibilitatem Paulus considerat, non absolute, sed hypothetice, posita nimirum prædestinatione: cui non magis opponi potest nostra voluntas, quam res alia quæcunque. Quid? quod hæc non bene consonat exceptio amoris Dei? ei amor, quo nos Deus est complexus? Nam ille non potest non ab æterno esse, & præuis omnibus. Quid? nos putemus præuidisse reliqua, quæ ob stare poterant, Deum, & non præuidisse voluntatem nostram? Nam si præuidit, qui fieri potest, ut ab ea mutetur? Nos ab æterno eum amorem esse putabimus, & tamen mutabilem? obnoxium, inquam, rei temporali, ut non tantum ab ea mutari, sed omnino etiam extingui valeat?

XVII. Omnino vere Bernardus: nihil, quod sit extra nos, vim posse facere salutis nostræ: sed solam voluntatem nostram. Sed id verum, non de euentu, ut sit sensus, fieri aliquando, ut qui prædestinati sint ad salutem, à salute abducantur per propriam voluntatem: sed de natura voluntatis abstracte considerata: quomodo natura Ezechia ita erat comparata, ut posset occidi, sicut alius quisquam: sed tamen, cum Deus esset pollicitus vitæ prorogationem, simul certum fecerat, non quidem non posse occidi, sed tantum non esse occidendum à re vlla. Ad similem modum, prædestinati possent: abduci à spe salutis per propriam voluntatem, quam habent & flexilem à prima natura, & corruptam à secunda: sed potentia huius actum impedit eadem prædestinatio. Itaque confidentia fidelibus oritur, non à consideratione propriatum vitium, sed ipsius amoris diuini, in cuius admissi sunt tutelam.

XVIII. Non debet etiam omitti, hanc Bernardi exceptionem, si intelligitur ita, ut dicat reapse, & ut loquuntur, actu, aliquos aliquando prædestinatos incertos reddidisse suæ salutis: imo non incertos reddidisse: sed abduxisse potius à salute, contradicentem, non tantum securitati, quam illi certitudinem dicunt subiecti: sed ipsi rei veritati, id est, certitudini obiecti. Non enim Bernardus dicit, posse nos propriam voluntatem incertos facere: sed omnino cum reliqua omnia Paulus amoueret, non amouisse tamen nos ipsos, siue propriam voluntatem. At quorsum tanta, tam magnifica enumeratio? Nam illa quidem hac vna exceptione tandem corrumpitur. Quomodo festiuus ille poeta Stoicorum, vno verbulo traduxit *τὸ πρῶτον λόγον*: cum post enumeratos magnificos Sapientis titulos, addidit, *Præcipue sanus, nisi cum pituita molestrus est*.

XIX. Nihil illa ergo lædunt argumentum nostrum à verbis Apostoli tam disertis. Stapletonus habet aliud quiddam. Obseruandum est, inquit, cur hanc tantam confidentiam perseverantiæ, ac salutis suæ conceperit. Respondet: non ex sola fide iustitiam apprehendente, non recedente tamen à peccatis, & sordibus, sed ex multis, & optimis beatæ perseverantiæ indicis, & argumentis, id est, ex summo gradu charitatis: qui tamen gradus esset defectibilis.

XX. Sed in his, primo impudens est calumnia de fide non recedente à peccatis: hanc sibi Stapletonus Papistice finxit: non vere expressit, ex vllis Caluini, aut Beza, aut cuiusquam Catholici verbis. Sed hæc calumnia ante confutata est. Secundo, quæstio est extra thesaurum, quæ disputat, an sit in fidelis confidentia suæ salutis propriæ: non vnde sit. Nam vnde sit, tum videbimus, cum agemus de causis iustificationis. Tertio esse defectibilem hanc, siue confidentiam, siue fidem, siue charitatis gradum, interea negamus, post plenius discussuri in proxima controuersia.

XXI. Sed ò bonum factum! Emergit veritas tandem, nec sese vel omnibus claustris Jesuiticis detineri diutius patitur in iniustitia. Vasques ab illis omnibus Interpretibus, ab illis Interpretum somniis recedit, & profertur sibi videri altiore esse huius loci sensum. Nimirum, loqui Paulum de charitate Dei, non qua nos diligentes Deum, simus apud eum iusti, sed quæ potius paratus sit Deus per merita Christi, dona gratiæ suæ nobis elargiri. Videlicet Paulum certo credidisse, neque viuentes, neque mortuos, neque Angelos, & cætera, posse hanc impedire charitatem Dei, quam habet per Christum in suos iustificatos. O iterum bonum factum! Vicit veritas. Quid enim nos volumus aliud? Nam sicut salutis, sic ne certitudinis quidem causam putamus quærendam à iustitia nostra: sed à misericordia Dei. Hæc si certa est, & tam certa, ut nullo modo aut mutari aut impediri possit: profecto & nostra salus, quæ in dependet, est certa. Claudimus ergo hoc argumentum magnifice: propitio magni nominis Iesuita: Quicumque certus est charitatis Dei erga se, idem certus est suæ salutis. At fideles certi sunt eius charitatis erga se. Ergo certi etiam sunt suæ salutis.

C A P. X.

De Dono Spiritus Sancti.

I. EAndem applicationis certitudinem docent ii loci Scripturæ, qui Spiritus Dei in fidelibus efficaciam designant. Nam argumenti con- sequentia hæc certa est: Quicumque habet Spiritum Sanctum, is sit certus de spe salutis suæ. At omnes fideles habent Spiritum Sanctum. Omnes ergo fideles de spe salutis suæ certi sunt.

II. Minorem confirmant, quicumque loci pronunciant dari fidelibus Spiritum Sanctum: quorum magnus est numerus: ex eo isti. Actori. 2. *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum: & accipietis donum Spiritus Sancti: vobis enim facta est promissio*

Et liberis vestris, & omnibus, qui longe sunt: quoscunque videlicet aduocauerit Deus noster. Ad Rom. 5. Charitas Dei effusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. Ad Rom. 8. Vos autem non estis in carne: sed in Spiritu: si quidem Spiritus Dei habitat in vobis. Quod si quis Spiritum Christi non habet, is non est eius. Quotcunque Spiritu Dei ducantur, ij sunt filii Dei. Non enim accepistis spiritum seruitutis rursus ad mortem: sed accepistis Spiritum adoptionis, per quem clamamus Abba, pater.

III. Maiorem ii confirmant omnes loci, qui eius Spiritus efficaciam describunt. Primo, testimonium. Ad Rom. 8. Ipse Spiritus testatur vna cum spiritu nostro, nos esse filios Dei. Prima Ioan. 5. Qui credit in Filium Dei, habet testimonium in seipso: est autem hoc testimonium, nempe quod vitam aeternam dedit nobis Deus. Deinde oblationem, & arrhabonem. Ad Ephes. 1. Obignati estis Spiritu illo promissionis Sancto, qui est arrhabo hereditatis nostrae, dum in libertatem vindicemur. Poster. ad Corinth. 1. Qui nos confirmat vobis in Christum, & qui vnxit nos, Deus est, qui etiam obignauit nos, deditque arrhabonem Spiritus in cordibus nostris. Quinto, Deus is est, qui nos ad hoc ipsum condidit: qui etiam dedit nobis arrhabonem Spiritus.

IV. Magna emphasis. Primo, testimonium nullum est simpliciter ad veritatem illam, quam obiecti appellant, sed proprie ad certitudinem subiecti ingenerandam: Dicam clarius, quicunque testimonium reddit, est attendat necessario rei, de qua testimonium perhibet, veritatem: tamen scopum sibi hunc proponit, vt illam veritatem persuadeari, apud quem testimonium id perhibet: atque inde testimoniorum distinctiones, prout magis apta sunt minusve persuadere. Non enim a certitudine obiecti, cui nihil addi, detrahi nihil potest, vilo testimonio. Itaque maius, minusve testimonium dicitur, propter maius minusve momentum ad persuadendum id, quod se habet semper eodem modo. Cum igitur testimonij proprium id sit, tum vero apparet, quid sentiendum de testimonio Spiritus in hac causa.

V. Quid *σφραγίδα* dicam? Nam eius profecto vsus est ad maiorem testimonij confirmationem. Quamquam *σφραγίς* etiam variis gradus. Alia simpliciter ad rei pertinent certitudinem indefinite: Sic Reges sigillo suo munitur, diplomata: sic in priuatis contractibus, contrahentes sigillo suo schedam muniunt. Sed alia spectant personae certitudinem, quae ipsa obignari dicitur: id est, signo aliquo particulariter insigniri, vt eas fiat se in numerum illorum adscriptam, ad quos tale aliquid ius pertineat: quomodo aureum torquem Rex concedit Equitibus suis: in eum videlicet finem, vt pro certo habeant, non tantum esse aliquos equites, quibus aliquid sit priuilegij: sed multo magis, vt sciant singuli, se nominatim equites esse: ac proinde ad se nominatim pertinere, quicquid id iuris est.

VI. Est-nevero ambiguum, de quo signaculi genere Scriptura loquitur? Enimvero id perspicuum est, cum dicit nos obignari. Nam id significat peculiari illa nota nos insigniri. Quomodo in vocatione externa: qui olim circumcidebantur Iudaei, eo ipso obignabantur, vt proprio caractere impresso certum haberent se esse Iudaeos. Similiter Christiani baptizantur, vt se nominatim adscriptos norint militiae Christianae. His externis signis, hoc internum respondet Spiritus signum, quo obignatur, non ea quae debent credi, sed ii ipsi qui credunt. Infert igitur primo peculiarem applicationem: deinde eius applicationis certitudinem: atque hanc quidem certitudinem, non ex desiderio nudo, non ex leui coniectura: sed ex autoritate diuina, qua nulla potest esse maior.

VII. Sed adde tandem arrhabonem, & quid deerit ad emulum? Enimvero huius vsus apud omnes perspicuus: adeo vt, qui fidei sunt sublestoris, huc confugiant, vt momentum addant suis promissionibus. Quia pignus sit, quaedam quasi representatio rei futurae, in cuius locum illud datur. Significans non tantum rem representandam, sed etiam ei cui datur, Genes. 38. Dixit, mittam tibi haedum de gregibus: illa, dixit, Patriar quoduis, si dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris. Habent ergo fideles, quo certissimi sint apud se non tantum esse aliquam vitam aeternam, aliquibus tandem conferendam: sed seipsum in eo esse numero, quibus illa sit conferenda: adeo vt certo statuere debeant, non posse fieri, vt sibi non conferatur, rebus videlicet sicstantibus.

VIII. De obignatione & arrhabone, non vidi quicquam apud aduersarios responsum. De Testimonio obseruat Bellarminus, cum aliis, paulo aliter legi Graece, quam Latine. Nam quod Latinus Interpres dixit, Spiritus testimonium reddit spiritui nostro: vt & Syrus, Paulum scripsisse *πνευμα εμας μαρτυρει το πνευμα του θεου*: Interprete Beza, Testatur vna cum spiritu nostro. Quo aliquid amplius exprimitur: nimirum, vt sit quae geminatum testimonium a Spiritu Sancto, & a spiritu nostro. Quamquam reuera, eodem redeat vtrumque, vt non existimem valde contendendum.

IX. Soto Commentariis in hunc locum, geminatum hoc testimonium pronunciat alienum esse a mente Pauli: hoc argumento: quod Spiritus noster non possit rei supernaturalis testimonium reddere: quam ipsam nisi per reuelationem scire nequeat. Sed hinc illud non consequitur. Ponimus & nos, non posse spiritum nostrum a se rei tantae fidem facere: imo ne cognitionem quidem habere: sed cognitionem, imo sensum habere a Spiritu Sancto posse, disputamus: & hac adepta cognitione, ipsum testari non esse dubitandum: cum alibi legamus testimonium conscientia: poster. ad Corinth. 1. Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae.

X. Huic tamen quantacunque diuersitati, Bellarminus accommodat geminam solutionem. Primo, testimonium in Latina Versione, non esse per verbum aliquod expressum, id est, per reuelationem, sed per experimentum cuiusdam suauitatis, & pacis internae. Hanc autem non gignere certitudinem, nisi coniecturalem. Ad Graecum *συμμαρτυρει*: testimonium Spiritus, non esse nisi ipsam illam orationem, qua dicimus, Abba Pater: quod idem testimonium est Dei, & nostrum: quia hoc nos dicimus, moti a Deo. Quid ergo? Nempe hoc ipsum, quod

Spiritus moueat nos, non constare fide diuina, sed solum ex coniecturis fallacibus. Ratio, quia multi non tantum peccatores Catholici, sed etiam haeretici dicant Pater Noster: & tamen non sint filii Dei. Iudaeis etiam dicentibus, Ioann. 18. Nos vnium Patrem habemus, Deum: Christus respondit, Vos ex patre Diabolo estis. Et huic posteriori solutioni acquiescunt Pererius, & Dominicus a Soto.

XI. Stapletonus paulo subtilius vrget Graecum *συμμαρτυρει*. Significari enim non solum Spiritum testari, sed vna cum eo, spiritum nostrum: & hunc non per reuelationem, sed per charitatis experimentum. Tale autem Spiritus Sancti testimonium, quia cum nostro sit coniunctum, nec praesentis gratiae posse fidem facere, cum nihil sit credendum, quod Verbo Dei non reueletur: nec in futurum securitatem, cum mutabilis sit hominum voluntas.

XII. Nos, quia verbis tantum differre putamus Veterem interpretem a textu Graeco, disparationem Bellarmini etiam negligimus. Et dicimus, testimonium illud Spiritus esse reuelationem: itaque Verbum Dei. Non est enim Verbum Dei, id duntaxat quod expressum est in Scripturis, aut praedicatum in Ecclesia: sed etiam id, quod ex eo sequitur necessario. Atqui ex Scriptura, doctrinaque in Ecclesia praedicata, sequitur necessario, quemcumque fidelem esse filium Dei. Itaque hoc etiam debet censei Verbum Dei, & sic est reuera. Quomodo ipsi Papista in hoc ipso locum concedunt reuelationibus extraordinariis, quae tamen neque sunt in Scriptura, neque praedicantur in Ecclesia. Porro reuelationes Dei certitudinem suam non mutantur a modo, sed habent a seipsis. Esti ergo haec reuelatio, quae fit cuique fidelium per inhabitantem Spiritum, sit ordinaria, tamen est certissima.

XIII. Secundo, testimonium illud Spiritus nihil esse praeter experimentum suauitatis, & pacis, orationemque qua dicimus Abba Pater, falso sumitur. Nam hoc testimonium est conscientiae propriae, manans a testimonio Spiritus: quod non supposito, neque suauitas esse potest, neque pax, neque adeo oratio, nisi in summis labris. Esti igitur verum, simul esse cum testimonio, Spiritus hanc suauitatem, & pacem, tamen non propterea vnum sunt.

XIV. Tertio, hunc motum esse a Spiritu Sancto, non constare nisi a coniecturis, & quidem fallacibus, vehementer falsum: imo proximum dementiae: quomodo, si quis neget ignem esse calidum, gelu frigidum. Enimvero, aut vllum esse motum Spiritus, negandum est proflus: aut concedendum, suis certis argumentis constare. Nec enim negari potest, quaecumque efficaciam suam habent, eadem demonstrare se per ipsam illam efficaciam. Agit ignis per calorem: & ab ipso calore deprehenditur. Agit anima per motus suos: & ab his ipsis in cognitionem venit. Sic de ceteris. Quid ergo? Est-ne Spiritus Sanctus in homine otiosus? Imo *παρε τω τω κορυσει*, inquit Paulus 1. ad Corinth. 12. Ad Roman. 8. *Adiuuat infirmitatem nostram: & interpellat pro nobis, suspiriis inenarrabilibus*. Denique efficit, vt clamemus Abba pater. Quomodo, aut quorsum haec? si nihil sit amplius fidei, quam infidelis? id est, ei qui Spiritum habet, quique eodem destituitur?

XV. Sed, inquit, multi peccatores dicunt se filios esse Dei: multi haeretici, multi Iudaei. Mutantur, inquam, termini argumentationis. Nam hoc dicere se esse filium Dei, nullus est Spiritus motus, nullum Spiritus testimonium: imo ne coniectura quidem. Nisi tu intelligas coniecturam, secundum quam alii de aliis indicamus: quod nihil ad rem: quando quidem nostra controuersia sit de certitudine propriae, non vero alienae salutis. Ceterum nihil vnquam fuit falsi, quod veritatem non mentiretur. Sed nihil hoc obstat, quo minus sua sit veritati propria efficaciam, suae propriae demonstrationes.

XVI. Vna testari cum spiritu nostro Spiritum Sanctum, diserte Paulus dixit. Sed quae ratio persuasit Stapletono, vt inde eliceret, non esse ergo certum eius testimonium? Ego quidem videre non possum. Et vero quis pius concipiet, plus posse nostram voluntatem ad Spiritum corrumperendum testimonium, quam Spiritus vim ad corrigendam voluntatem nostram? Aut quae vis supererit Pauli verbis, dicentis *πνευμα σου αναλαμει εν τω τω αδελφω σου ημων*, Subleuat, vt Beza, siue, adiuuat, vt Vetus interpres, infirmitates nostras? Nam ea certe subleuatio nulla esse potest, si deprimatur ipse potius Spiritus ab infirmitatibus nostris.

XVII. Vasques diligentior videtur, c. 10. disp. 200. in 1. 2. Primo, responder nihil hoc testimonium nobis fauere: quia inde concludi duntaxat possit certitudo fidei de nostra gratia, postquam sumus iam iustificati, & accepimus per iustificationem Spiritum adoptionis: at nos doceamus, debere nos credere, remissa nobis, vt iustificemur, & remittantur peccata.

XVIII. Sed nihil hic praeter meram calumniam, de qua iam dictum. Enimvero, quid monstri est, credere sibi remissa peccata, vt remittantur? Aut quod genus hominum est, tam a communi sensu destitutum, vt possit capere? Sic enim constituitur fides remissionis prior, reapse, ipsa remissione: quod omnem absurditatem superat. Enimvero si prius remissa credimus, quam sint remissa, falsum nos oportet credere. Quid plura? Nobis potius est persuasissimum, remissa esse peccata, antequam credamus: Certe infantes nos negamus credere, & tamen infantibus condonari peccata. Nec vero Vasques ita proposuerat sententiam nostram capite secundo: sed in hunc potius modum, debere fideles statuere dimissa sibi esse peccata, alioquin, nec iusto fideles esse. Quod tolerari possit. Nam est verum, ante dimitti quam credamus, id est, quam sumus actu fideles, tamen verum etiam, cum sumus actu fideles, credere remissionem peccatorum nostrorum: quia haec nobis proponatur, imo promittatur eodem verbo, cui fides innitur, & obignatur, eodem spiritu, quo eius verbi veritas. Verum quod ita erat propositum, vt a nobis posset agnosci, idem Vasques post cap. 14. mutat in, credere debere dimissa esse sibi peccata, si iustificari velit. Et isto tandem decimo, vt iustificemur, & remittantur peccata nostra, debere nos credere esse remissa. Vtrumque

Verumque impudenter: adeo nihil habent pensi Iesuitæ, quid dicant, quid fingant, dum nobis ægre faciant.

XIX. Sed missa calumnia, quid de re dicturus est? Primum ad Græcum textum quem magis probat: deinde ad Latinum. Græcum a Græcis sic explicari. Spiritus Sanctus testimonio suo adstruit gratiam, quæ nobis data est, dum mouet nos, vt pronuntiemus, *Abba pater*, quod proprium est filiorum. Itaque, testimonium esse, non quo testificetur, & suadeat nobis, vt credamus nos esse filios Dei: sed quod nobiscum exhibeat, dum nos mouet, ad inuocandum Deum illis verbis.

XX. Sed ista quæro sibi quid velint. Nam testimonium omnino reddi oportet aliquibus. Itaque, vel nobis, vel aliis. Si nobis, Valsques pati non potest: ergo aliis. Hoc vero, quid sibi vult? Nimirum Spiritum Sanctum efficere, vt nos aliis testimonium demus, nos esse filios Dei. Atqui primum, vt hoc admittat, quæro tamen, vt id ipsam, quod aliis sic testatur, credamus ipsi, habeamusque persuasum, an secus. Nam si non credimus, testimonium quid differt ab hypocritarum testimonio, cum vel deierant se esse filios Dei? nam & hi, tum testantur quod non credunt. Sin autem ipsi etiam credimus: ergo & nobis oportet prius testimonium fuisse redditum: itaque habemus, quod volumus.

XXI. Sed profecto Paulus significauit huius testimonij efficaciam ad nos pertinere. Patet ex phrasi, *συμμεμαρτυρεῖτε τῷ πνεύματι πρὸς ἡμᾶς*. Sicut nono, *συμμεμαρτυροῦσθε μοι τῆς σωειδησίας*, testimonium mihi perhibente conscientia mea: siue vt Beza, *attestante mihi simul conscientia mea*. Apocalyp. 22. *συμμεμαρτυροῦμαι παντὶ ἀκούοντι*, Contestor omni audienti. Quis vnquam suspicatus est his locis, id verbi significare, efficere vt testimonium reddatur? Aut, quæ causa est, vt hoc loco nouum aliquid sonet?

XXII. Verum esto, inquit: testetur Spiritus spiritui nostro, vt Latini volunt: nulla tamen inde conclusio. Cur non inquam? Quia, inquit: non debet intelligi de testimonio ipsius Dei intus reuelantis, cui proxime nostra fides, tanquam primo principio innitatur: sed de testimonio operum: quæ quidem dicuntur testimonium Dei, quia Deus gratia sua in nobis & nobiscum ea operetur. Et dicuntur testimonium iustitiæ nostræ, quatenus illis innuit nobis Deus significationem aliquam nostræ iustificationis: namque ex illis coniectura aliqua deducimus, nobis remissa esse peccata: & hanc etiam coniecturam Deus adiuvat. Hoc tamen non obstat, quominus tali coniecturæ ex sua natura, & principio consideratæ possit subesse falsum.

XXIII. Enimuero, quam nobis causam Sophista dixit, cur non possit intelligi de testimonio Dei intus reuelantis: An, quia Spiritus adoptionis aliquid est extrinsecum: an, quia spiritu nostro extraneus est, & non potius id sonat, quod est in nobis maxime intimum? Sed non est saltem primum principium, inquit. Imo, inquam, primum est: non enim subalternatum? Aut cur non æque ac fidei? Nam à fide hic sensus est. Quare si fidei primum principium est Spiritus (& hoc concedit Valsques) omnino etiam primum est huius testimonij.

XXIV. Sed est ab operibus. Imo hoc nos negamus: etsi concedimus confirmari ab operibus: nimirum tanquam à posteriori. Certe, etsi nos ortum esse solem scimus, qui videamus singula, quæ prius labant, tamen ipse se oculis nostris prius Sol ostendit, & significat esse ortum. Omnino absurdum est negare animam hominis non sentire ipsam per se affectus suos, nisi quantum eos ab effectis didicerit. Sciebat se Ptolomeus esse Astrologiæ peritum: etiam, antequam Almagestum componeret. Sciebat se Petrus amare Dominum, antequam moreretur pro eo. Sciebat Iudas se odisse, antequam acciperet triginta denarios. Ast hic sensus, hoc testimonium Spiritus est, affectus animi fidelis, à quo affectu mouetur ad actus externos, ipso teste Paulo, *Acceptis Spiritum adoptionis per quem clamamus Abba Pater*. Oportet igitur esse animo intus, & per se notum.

CAP. XI.

De Fiducia, & πνευφογία: & notitia Salutis.

I. Paulus ad Ephes 3. *Habemus libertatem*, & aditum cum fiducia per fidem ipsius, siue vt apud Veterem interpretem, *Habemus fiduciam*, & accessum in confidentia per fidem eius. Prima Ioan. 3. *Si cor nostrum nos non condemnet, fiduciam habemus apud Deum*. Ad Hebr. 3. *Cuius domus sumus nos, si fiduciam, & spem illam, de qua gloriamur, ad finem vsque firmam retinuerimus*. Quarto, *Accedamus igitur cum fiducia ad thronum gratiæ, vt consequamur misericordiam, & gratiam inueniamus ad opportunum auxilium*. Ad Hebr. 6. *Curpimus, vt vnusquisq; vestrum idem ostendat studium, & sibi πνευφογίαν τῆς ἐλπίδος, ad expletionem spei*, inquit Verus interpret: at Beza, *ad plenam spei persuasionem ad finem vsque*.

II. Nota primo, alias *πάρρησιαν*, alias *πεποιθήσιν*, denique *πνευφογίαν*. Deinde hanc fiduciam esse spei: Tertio esse per fidem. Quarto, esse non paucorum quorundam: sed fidelium, & quidem singulorum. Nam hæc vis est verborum, *Habemus, retinemus, accedamus, vnusquisque vestrum*. Denique non differendam ad vsque extremum articulum, aut ipsam fruitionem: sed retinendam ad finem vsque. Imo ne expectandam quidem peculiarem, siue extraordinariam reuelationem: non enim posset sub exhortationem cadere.

III. Bellarminus respondet de *πάρρησιαν* & *πνευφογίαν*. *Πάρρησιαν* vertit audaciam. Et audaciã negat esse certitudinem: sed generari à certitudine: esseq; audaces ex certitudine summa, & infallibili. Porro hanc certitudinem non esse de iustitia, sed de veritate mysteriorum fidei. Nimirum, quia certi sumus fide Catholica, Christum pro nobis passum & mortuum esse, & reliqua: non tanto mediatore fretos audere confidenter accedere ad thronum gratiæ, & sperare à Deo indulgentiam.

IV. Ego vero dico Bellarminum non distinguere, sed nugari. Primo, nihil nostra interesse iam dixi, vt trum fides ipsa sit confidentia: an causa potius confidentiæ. Nam has scholarum subtilitates, nos libenter scholæ relinquimus: dum certum sit fidem illam veram, de qua quæstio est, hoc efficere, vt quisque vere fidelis certus sit obtinendæ salutis. Quomodo, non credimus

ad summam Christianitatis interesse, vt trum Paulus fidem pronuntians esse hypostasin rerum sperandarum, exacte definiat, an descripsit potius. Dent ergo id nobis Iesuitæ: de cætero non habebunt importunos.

V. Secundo, Certitudinem, quod negat esse de iustitia, sed tantum de veritate mysteriorum, non admittimus absque distinctione. Nam iustitiam dicimus vel imputatam, vel inhærentem. Concedimus hanc *πάρρησιαν* non esse certitudinem, quæ confidat iustitiæ inhærenti: quandoquidem, vt ante disputatum est, nulla hæc talis est, quæ Deo possit iudice consistere. Itaque, huius ratione, nihil scimus esse fidei timidius, nihil incertius. Nam hæc quidem parte longe audaciores sunt infideles plerique omnes: nimirum, quia nesciant, quid quantumue peccent.

VI. Sed esse certos fideles, se pro iustis haberi apud Deum, per & propter Mediatorem: hoc vero si quis neget, videre non possumus, quid relinquat audaciæ, siue confidentiæ, quocumque vocabulo volet *πνευφογίαν* exprimit. Nisi forte impudentiam significet, & temeritatem, aut aliquid desperatius. Nam, quomodo potest sana quisquam mente sese sentire peccatorem, & audere ad Deum accedere, non certus, sibi esse condonata ea peccata. Nam Deus necessario cogitatur vindex peccatorum admissorum, & non condonatorum. At nunquam quisquam latro confidenter accedat ad suum iudicem.

VII. Et libens quæram, quo sensu illud vsurpet, Christum esse pro nobis passum. Efficaciter ne, an tantum sufficienter? Nam si efficaciter, id ipsum est, quod nos volumus: nec potest aliis verbis luculentius exprimi, non tantum applicatio: sed etiam certitudo & securitas applicationis, quam si quis dicat Christum pro se esse mortuum. Sic enim Iob suum affectum exprimebat, cap. 19. *Seio, quod Redemptor meus viuât, & in nouissimo die, de terra surrecturus sum*. Non redemptor simpliciter: sed *ἐμφογίαν*; Redemptor meus. Sin autem sufficienter tantum, æquat fidem veram fidei Diabolorum: nam hi ipsi certi sunt sufficienter pro omnibus hominibus mortuum esse Christum.

VIII. Hactenus *πάρρησιαν*. Nunc *πνευφογίαν*, quomodo explicet audiamus. Distinguit Spem à Fide. Et fidem quidem esse certissimam, neque posse credi cum dubitatione, & formidine. Sed remissionem peccatorum, & iustificationem, ad fidem proprie dictam non pertinere. Quod ad spem attinet, esse hanc quidem certissimam, sed in suo genere, quod, quid sit mysterij, ita explicat. Duplicem certitudinem esse, a iam voluntatis, aliam intellectus. Illam esse adhæsiōnem firmam voluntatis ad rem speratam: & esse posse maximam, etiam si non sit quis certus ex parte intellectus, se id, cui ita adhæret, vultate consequatur: imo amplius videri non posse hanc intellectus certitudinem cum spe conuenire: quia, quod certo scimus nos habituros, non proprie speremus, sed expectemus. Non destitui tamen spem omni certitudine intellectus: imo habere geminam: priorem ex promissione Dei, quem certum non posse fallere: alteram ex charitate: quia amicus ab amico potest omnia bona sperare. Sed infallibilem certitudinem negat in spe esse, tum quia non sufficiat promissio Dei, sed alia requirantur, de quibus non sumus certi: tum quia charitas corrupti possit, & fieri, dum peregrinamur, vt qui amicus est iterum fiat inimicus.

IX. Sed nos, haud paulo aliter philosophamur. Primo, spem & fidem ratione sui, & definitione distinctas, re tamen semper indiuisas esse: adeo vt, neq; quisquam vere credat, qui non vere speret: neque rursus vere speret, qui non vere credat: vnde ab Apostolo audiimus fidem esse sperandam rerum hypostasin. Vere autem dico credere, & vere sperare, quod certum sit, quem admodum fidem sic & spem è medio vsu translata ad alium peculiarem in religione Christiana. Neque enim de qualibet spe Paulus dixit, *ἐκκαταγγίλλω* ad Roman 8. Hoc posito, non est apud nos tanti, vt dixi scholarum subtilitas, vt ambitiose contendendum putemus, de fidei definitione: dum constet à fide esse certitudinem spei, qua sibi, qui Christiani vere sunt, salutem pollicentur.

X. Secundo, remissionem peccatorum, & cuiusque iustificationem ad fidem non pertinere, hoc vero *ἀδολογόν* esse pronuntiamus: neque contra persuaderi possumus ab vilo Iesuita. Nã certe vtriusq; fundamentum est diuina promissio: hæc autem nullo modo ad spem pertinet, nisi postquam est ab intellectu concepta, vt in voluntatem sit efficax. Non enim potest efficaciter voluntatem mouere, nisi supposita veritate: at veritas iam ad intellectum pertinet, non ad voluntatem. Quare omnino necesse est, remissionem peccatorum, & iustificationem cuiusque ad fidem referri eo ipso, quod pertinet ad intellectum. Quamquam nos etiam antea definiuimus, fidei suas esse partes in voluntate.

XI. Tertio, in distinguenda certitudine voluntatis & intellectus, oblitus est Bellarminus agi non de Latino Certitudinis vocabulo, quod agnoscimus complectieriam voluntatem, quomodo Virgilio dictum, *Certus eundi*: sed de Græco *πνευφογίαν*, cuius, puto, alia ratio est. Nam ego quidem, cum recolo, non memini legere, nisi pro certitudine intellectus, ex comperta rei veritate indubitata. Itaque, cum Apostolus *πνευφογίαν* spei tribuit, satis ostendit sibi aliud esse in animo, quam Bellarmino fuit. Et vero illa voluntatis certitudo sola, qui p ossit significare præter nudum desiderium, e ego quidem non video: vt si cuius rei certa voluntate hæreat, qui non desistat ab eo desiderio. At hæc profecto non est spei significatio. Nam hæc illam supponit quidem neque, enim quisquam quicquam dicitur sperare, quod non optet, id est, in quod voluntate non feratur: sed habet tamen aliquid præter eum voluntatis motum, vnde spes dici queat, nimirum rationem saltem probabilem vnde sibi persuadeat id sibi obtenturum, quod optat. At hæc iam rationis, siue probabilitas, siue etiam certitudo voluntatis esse non potest. Itaque omnino, spei certitudo à voluntate esse non potest: aut igitur nullam esse, aut esse oportet ab intellectu: ac proinde spei Christianæ, à fide. Ideoque eodem censerem gradu cum certitudine fidei.

XII. Enimuero, vbi peregrinabatur animus tanti Sophistæ, cum certitudinem intellectus diceret expectationi potius congruere, quam spei? Aut, quis huic nobis dedit tam confidentem sermonis arbitrium? Vno saltem aliquo argumento, vno saltem aliquo exemplo doceret. Sed nimirum facilius illi in asserendo lusus: quam in confirmando labor. At nos legimus Actor. 10. Cornelium expectasse Petrum: & 23. Indæos expectasse quid renuntiaretur à tribuno. Et Iohan. 5. ægros expectasse aquæ motum, & plu-

& plurima similia: in quibus nulla intellectus certitudo. Nempe hoc potius verum: & omnia expectari, quæ sperentur: nec omnia tamen sperari quæ expectantur: nimirum, quia expectantur etiam mala quædam, quæ ventura aut putamus, aut scimus: quæ tamen nemo sperat, nisi quomodo aliquando abusus ea voce Vergilius est. Et in summa videtur expectatio effectum quoddam esse eius persuasione, qua persuasi sumus aliquid euenturum. Itaque, in bonis expectationem nitens spei concepta: ideoque non esse aliam expectationis certitudinem, quam spei: ut omnino frustra Bellarminus fuerit subtilis grammaticus.

XIII. Nam, quod obicit non sufficere promissionem diuinam: non negem, si sic intelligat, utin nobis etiam supponi oporteat quæ esse debent: quando quidem non omnibus promiscue facta promissio est: verum fidelibus. Sed hinc concludi incertitudinem spei, non patitur. Non quod non agnoscamus hæc, quæ in nobis requiruntur, esse mutabilia ex parte nostri: sed quod sciamus non pendere effectum diuinæ voluntatis ab ea mutabilitate: imo contra, hanc mutabilitatem subijci ei potius voluntati: adeo ut penes Deum sit non tantum promittere, sed etiam promissa præstare: ideoque efficere, ut quæ in nobis requiruntur, ea ne desiderentur. Postea ad Corinth. 9. *Potens est Deus efficere, ut omnis gratia in vos redundet, ut in omnibus semper omnino quantum sufficiat penes vos habentes, abundetis ad omne opus bonum.*

XIV. Illud etiam, posse, qui Dei amicus est, fieri inimicum, non est, ut ferat pietas Christiana: quæ nouit neminem separari ab amore Dei. Equidem agnoscimus posse interdum electos labi: sed fieri inimicos, non possumus in animum inducere. Quia inimicus is vere est, non qui non amat, sed qui etiam non amatur. Amari autem hodie quenquam à Deo, cras odio haberi absurdissimum est. Nam quos amat, amat ab æterno: itaque nunquam odit. Quamquam scimus interdum inimicos dici, qui tantum oderunt, non etiam odio habentur: ut ad Roman. 5. Sed hic vltus alienus ab instituto nostro: in quo certitudo spei mensuratur, non ex nostro modulo, sed ex gratia diuina. Quamquam hic sermo alterius erit controuersia paulo post excutienda.

XV. Sed enim, ut *τὸν ἐξ ὁμοίου* tanto norimus exactius, addamus vicinum argumentum, unde constet hanc *τὸν ἐξ ὁμοίου* esse certitudinem intellectus. Id inde constat, quod scientiæ nomine significetur. Prior ad Corinth. 2. *Nos vero non spiritum mundi accepimus, sed spiritum qui est ex Deo: ut sciamus quæ Deus est nobis gratificatus.* Postea, 5. *Scimus nos, si terrestri huius domus nostra tabernaculum dissolutum fuerit, ædificium ex Deo habituros, domicilium videlicet non manufactum, æternum in cælis. In hoc enim suspiramus, expetentes domicilium nostrum, quod è cælo est, superindui.* Primæ Ioan. 3. *Scimus, quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Quarto, In hoc cognouimus, quoniam in ipso manemus, & ipse in nobis quoniam de spiritu suo dedit nobis. Quinto, Scimus quoniam ex Deo sumus. Hæc scripsi vobis qui creditis in nomen Filij Dei: ut sciatis vos vitam æternam habere, & ut credatis in nomen Filij Dei.* Enimvero, Potestne id fieri, cuius certitudo nulla? Certitudinem dico, non obiecti tantum: sed maxime subiecti. Et rursus, potestne aliquid sciri certitudine voluntatis, & non intellectus? Plana ergo res est.

XVI. Respondent, Primo: in 1. ad Corinthios loqui Paulum, vel de notitia diuinæ gratiæ, quæ singulari munere Dei, ipsis Apostolis reuelata esset. Vel de beneficiis communiter vniuerso generi humano, partim iam datis à Deo, partim promissis, puta redemptionis, vocationis, iustificationis, glorificationis. Ita Pererius. Et posteriori solutioni Bellarminus acquiescit. Acquiescit etiam Alphonsus de Castro: secundo, ad Ioannem Bellarminus semel de iustificatione libri secundi capit. 11. Vere dicere Ioannem, omnes, qui credunt sicut oportet, habere vitam æternam: sed non dicere, omnes, qui arbitrantur se credere sicut oportet, re vera credere, sicut oportet. Iterum lib. 3. c. 9. Verba illa *scimus & cognoscimus*, non necessario includere certitudinem fidei diuinæ: sed interdum ex signis, & coniecturis. Et rursus libri tertij cap. 13. Eos, qui credunt, habere vitam æternam, sed in spe, non in re.

XVII. Sed contra, ad primum agere Paulum de peculiari quodam munere aut priuata reuelatione, negari ab Alphonso de Castro, *Non loquitur, inquit, de donis specialibus, quæ aliquibus hominibus Deus peculiariter concedit.* A Iustiano poni non necessarium. Nam is & in paraphrasi, vtramque explicationem connectit, *Nobis autem, siue vniuersis fidelibus, siue verbis Dei præconibus.* Et in notis, *Quæ cum ita sint, non loquitur Apostolus de peculiari aliqua reuelatione, sed de communi fidei illustratione.* A Salmerone improbari, *Non est ergo referendum ad peculiarem reuelationem: non solum quia iuxta Bernardum, id Paulus dixit de se & alijs Apostolis, sed etiam de discipulis suis: ait enim, Ut sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis. Non est autem verisimile, voluisse Paulum asserere, discipulos habuisse peculiarem reuelationem: sed etiam, quia superius dixerat, Quæ & loquimur, quod verbum Apostolus de his, quæ communi fide accipiuntur, usurpare solet.*

XVIII. Sed in altero membro, quæram libenter, quænam sit vis solutionis. Nam nos quidem concedimus per ea, quæ data sunt nobis, Apostolum intelligere beneficia communiter humano generi partim data, partim promissa: sed quis inde concludat, ergo nescire sibi fideles ea esse data, donata?

XIX. Concedimus non dicere Ioannem, omnes, qui arbitrantur se credere sicut oportet, etiam credere sicut oportet. Enimvero, quorsum hoc? aut quis Bellarmino obiciebat? Sed nos vicissim dicimus, omnes qui vere credant sicut oportet, etiam scire se credere sicut oportet: quia si nesciant, ne credant quidem: cum non sit fides brutus quidam motus, sed actus intellectus simul & voluntatis, ut disputatum est. Tum autem spiritus hominis non potest ignorare, quid sit in homine. Denique transit à cæpis ad alia. Non est enim eadem quæstio, utrum quis vere credat: & utrum qui vere credat, certus sit suæ salutis. Omnino necesse est confiteri, & qui non credit, & qui nescit se credere (si tamen hæc diuersa sunt) nihil habere posse, unde sit certus se iri seruatum. Sed, si per hypothesein quis credat, omnino sequitur scire se saluum futurum.

XX. Verba scire & nosse, includere interdum certitudinem coniecturalem, fortasse concedi possit: quamquam non sine abusu. Sed inferre etiam certitudinem diuinam aliquando, ne negat quidem Bellarminus. Hoc ergo

superest, utrum hoc in argumento: imo utrum his locis apud Paulum & Ioannem. At uterque hæc certitudinem deducit à Spiritu, non huius mundi, sed Dei. Hunc autem Spiritum nihil habere præter frigidam coniecturam, nunquam concessurus est quisquam Christianorum.

XXI. Haberi vitam in spe, non in re, (quod tertio Bellarminus responderet) quid habet ponderis? Nam is dicitur habere in re, non qui certus est se habiturum, sed qui ita habet, ut præsentem fruatur. Sic quicumque in via sancti, habent in spe: quicumque in patria, re. Itaque distinctio aliena à quæstione. Quid enim? Nonne concedunt Papistæ aliquos per reuelationem particularem esse certos de sua salute? Atqui ne hi quidem vitam habent, nisi in spe. Est enim vniuersale illud ad Rom. 8. *Spe salui facti sumus.* Ergo, inquam, in spe haberi vitam æternam, non debet opponi certitudini. Itaque nulla Bellarmini solutio est, sed nostrum potentissimum argumentum. Nam præsentia non sunt incerta. Itaque cum non dixit Apostolus, *ὅτι ἡ ζωὴ ἐστὶν*, sed disertius, *ὅτι ἡ ζωὴ ἐστὶν*, omnino voluit certitudinem significare rei futuræ, aut præsentem, aut similem rei præsentem.

C A P. XII.

Laudari certitudinem fidei, reprehendi dubitationem.

I. Ad damus laudatam in scripturis fidei certitudinem, reprehensamque infirmitatem: Illam, inquam, certitudinem fidei, quæ est in particulari applicatione, per quam sibi quis pollicetur certo id futurum, quod speret, non autem illum tantum *πιστεύω*, intellectus assensum, qui aut Deum tanquam potentem efficere, si velit, aut veracem in promissionibus, considerat.

II. Laudis esto nobis primum exemplum, Hæmerroissa, quæ audiit Matth. 9. *Confide filia: Fides tua te seruauit.* Hæc vero fides cuiusmodi fuit. Exprimite idem Matthæus. Dicebat enim apud se, *Si solum tetigero vestimentum eius, seruaor.* Audin? Papista dixisset aliquis: Si quis tangat vestimenta, poterit seruari, forte seruaabitur: aut ut maximum, si ego tetigero vestimenta, forte seruaor: spero me seruatum in. At illa profus Catholice, *Seruaor.* Et hanc fidem laudauit Christus. Cur Catholici damnent?

III. Alterum exemplum Abraham, ad Rom. 4. *Credidit Abraham Deo, & imputatum est ei pro iustitia.* Sed illud, credere, quale fuit? Explicat postea Paulus, *Qui Abraham contra spem sub spe credidit, ut fieri pater multarum gentium: secundum id quod ei dictum fuerat, ita erit semen tuum. Ac minime imbecillus fide, non considerauit suum ipsius corpus iam emortuum, cum centum circiter natus esset annos, nec emortuam vuluam Sara: aduersus promissionem autem Dei non disceptauit infidelitate: sed robustus factus est fide, tributa gloria Deo: ac plene persuasum habens eum quod promiserat, posse etiam facere.* Quibus verbis describitur ingens confidentia super promissione diuina: quam ille credidit omnino implendam. Implendam, inquam, in se ipso: quantumuis à se multa posset opponere. Itaque confidentia erat non tantum obiecti, sed etiam subiecti propter veritatem diuinam: Inde non hæsitauit dissidentia.

IV. Bellarminus ad hoc Abrahami exemplum excipit: Paulum sentire: Credidisse Abrahamum, se posse sperare filium ex Sara, ob diuinam promissionem, quem naturaliter non poterat. Et Abrahami fidem fuisse insignem, ita ut fiduciam pepererit. Et *ἀπίστια* esse incredulitatem: Denique expressisse fidem Abrahami, *Πληρῆστε sciens, quia quacunque promissit Deus, potens est & facere.*

V. Nimis dilute illud quidem, credidit, se posse sperare: & non ad emphasim, contra spem sub spe credidit, ut fieret pater. Sed condonemus tamen & hoc & reliqua omnia. Quid ergo? Falsum ne fidem Abrahami fuisse confidentissimam? Admittit Bellarminus, peperisse fiduciam. Iesuitice quidem: sed tamen ita esto sane. Ne *ἀπίστια* quidem negemus esse infidelitatem: quia tamen *πιστῶς* opponitur spei: certa conclusio est, fidei coniunctam esse necessario fiduciam: alioquin esse *ἀπίστια*. Potentissimum nobis argumentum. Denique Abrahami fidem hanc fuisse, ut sciret, posse Deum facere, quæcunque promissit, non debuit monere Bellarminus eos, quibus oculi sunt ad legendum: sed docere, quomodo inde sequatur, bene conuenire fidei cum dubitatione & incertitudine. Nam nos quidem censemus, hanc illam potentiam Dei, esse potius credenti fundamentum fiduciam confidentissimam, positam promissionibus. Abrahamus credidit posse Deum facere quæ erat pollicitus. At credidit Abraham sibi Deum esse pollicitum semen. Ergo credidit Abraham Deum posse sibi dare semen.

VI. Eodem referre licet ipsius Pauli confidentiam, postea ad Timoth. 1. *Quam ob causam & hac patior: neque erubescio: noui enim cui crediderim, & mihi persuasum est eum posse depositum meum in illum diem seruare.* Sensus est manifestus: describit à Paulo spem suam in futurum, qua se sustentaret in medijs ærumnis, quæ erant ei tot & tantæ tolerandæ. Non erubescerat ergo: quomodo ad Romanos quinto, spes *ἐκ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου.* Ergo: certus de euentu. Certitudo unde? Noui, inquit, cui crediderim: quod potens sit seruare meum depositum, nimirum ut certo sit redditurus. Vidit olim Theodoretus, *Bona, inquit, sum animo, & confido, respiciens ad illius potentiam: quod quantum mihi præbuit spiritus gratiam, integram seruaabit usque ad suum aduentum.* Vidit Ambrosius, *Hoc est quod dicit, quia & spe & fiducia magnificensia Saluatoris securus est, quia quod commendat illi, in tuto est. Quid autem illi commendat, nisi salutem suam, ut hic pro illo patiens salutem inueniat penes illum, cum cooperit iudicare ut puniens infideles, iustum dignum æterna vita pronunciet?* Vidit & recens Iustinianus Iesuita, *Quod ait Paulus, Scio cui credidi, indicat certitudinem quandam ac spei Christianæ firmitatem, ut maxime nititur diuina potentia. Sed & prior Thomas, Cum dicit, Scio, ponitur certitudo ipsi, quæ facit eum non confundi.*

VII. Sed & olim, veritate in Christo nondum plene manifestata, vir magnus, patientiæ exemplar, Iob, 19. *Ego quoque noui, Redemptorem meum esse uiuentem, & nouissimum, qui super terram surget: ac post pellem meam contruerint istud, & ex carne mea videbo Deum: quem ego visurum sum mihi: & oculi mei conspiciuntur, & non alienus.* Verba sunt sane magnifica. Pollicetur sibi resurrectionem. Non ergo credit duntaxat, sed applicat sibi peculiariter. Nimirum, inquit, quia omnes sint resurrecturi homines. Ipse autem homo.

debut, non omnes fideles dicere Abba pater, ex motu Spiritus. Hoc si Chrysoftomus diceret, non staret a nobis: sed illud nos etiam dicimus: cur miremur etiam Chrysoftomum?

XIII. Sed est generalis sententia, & conditionata. Generalem, inquam, concedo: conditionatam nego. Nam generales sunt, quae de nullo indiuiduo: & ad idias praedicantur. Sed de multis sub eodem genere comprehensis communiter. Sic generalis est, Homo est animal. Fidelis credit in Christum. Et similes. Sed conditionatas huiusmodi enuntiationes, quis appellavit vnquam? Quis non potius numeravit inde mere categoricas? Deinde, quis negavit vnquam categoricas vniuersales applicandas indiuiduis? Aut si applicetur, esse hypotheticas? Semel dico Ille ab omni ratione est alienus, qui, cum concelesterit, omnem hominem esse animal rationale, nolit dici, Ergo Petrus est animal rationale κατηγορηματις, sed tantum αποθεωσις: Petrus est animal rationale, si sit homo. Nisi forte per illud, si sit homo, nihil aliud intelligat, quam assumptionem, At Petrus est homo. Sed hoc si cogitauit Bellarminus: nihil ille nisi φλυαρησας aut etiam quid deterius.

XIV. Vasques refutat illam conditionatam sententiam: & agnoscit Chrysoftomum non dicere, vbiunque fuerit tale testimonium: sed absolute, re vera aliquibus concedi. Quod & nos volumus: nam fideles, quorum nos causam defendimus, non omnes sunt, sed tantum quidam homines. Sed hoc concessio, cur non perit Papistica απισια, Ego existimo, inquit, non conclusisse Chrysoftomum formidinem, sed dubitationem, & ambiguitatem. Vnde tanta haec subtilitas? Nimirum quia cap. 8. obseruabat Tridentinos patreulos non dixisse, quemlibet de sua gratia dubitare posse, sed timere posse. Quod ille quidem tam certo nobis persuasum vult, vt nouum & antea scilicet inauditum nos linguae Latinae doceat arcanum, idem esse formidare & timere. Cuius vnus arcani nomen, quae non illi ειδωμενα debentur: Sed de iis otiose cogitandum. Nos, quod nunc instat, agamus.

XV. Non potest, inquit, fidelis dubitare de sua iustitia: hoc est, opinor, se iustum esse: sed tantum timere, videlicet in futurum, vt quam nouit sibi adesse, non possit polliceri in perpetuum. Imo vtrumque, inquam: quando quidem suam iustitiam dicunt inhaerentem. Nam quomodo non sit incertus & in praesenti de sua iustitia vir quantumuis fidelis, qui scit se esse peccatorem, & scit certius, quam sciat caelos moueri? Qui pollicetur esse in futurum, qui in praesenti non sit: Itaque de dubitatione profecto nimium loquutus est Vasques Pharisaice. Pharisaicum est enim illud, Gratias ago tibi, quod non sum, vt reliqui homines. Contra Christianum est, Deus propitius esto mihi peccatori. Veruntamen, quid tum, sine dubiter, siue timeat de sua quicquam iustitia? Non enim ea res agitur, sed longe alia: vtrum siue dubitandum, siue timendum sit Christiano de misericordia Dei erga se: & ea quidem, quam sentit, & aliis experimentis, & interno conscientiae sensu, id est, testimonio Spiritus. Nam id Paulus proponebat: id Chrysoftomus exponebat. Vasques, cum detorqueat ad propriam iustitiam, neque Paulum concipit: neque Chrysoftomum assequitur: sed Papistice nugatur.

XVI. Quartus Cyrillus Alexandrinus 10. in Ioannem cap. 3. Cum non recte a discipulo verba sua intellecta Christus videret, repetit rursum quod dixit, dicens, docet, non solum cognitione ista communi amicis se suis manifestaturum, sed excellentiori quodam fulgoris modo. Nam ruidiores ab impio idolorum cultu, ad Dei cognitionem vocati, solummodo per fidei discunt, quod vnus Deus, qui eos creauit, colendus est. Qui vero omni virtute mentem suam purgans apti iam ad maiora facti sunt, Spiritus illuminatione recepta, oculis animi habitantem in se Deum videbunt.

XVII. Respondet Bellarminus, videri Cyrillum loqui de notitia beata, quae obtinebitur post hanc vitam. Vel si loquatur de notitia huius vitae, non praedicare certitudinem fidei, sed notitiam maiorem, quam vulgus habere consueuerit. Et hoc posterius retinet Vasques.

XVIII. Sed illudere lectoribus Sophistam, quis non videt? Nam illud de cognitione post hanc vitam futura, vnde habet? Nihil est enim apud Cyrilum, quo firmetur. Imo contra Sanctorum fidem distinguit a communi fide. Non est communis Sanctorum cognitio: sed eximia, & certa longaeque a communiore illa differens. An tibi quicquam magnificum dicere visus est, qui cognitionem beatorum in caelis, distinxerit a promiscua in his terris? Tum autem nullis ille verbis vitur, quibus non solet Scriptura describere gratiam fidelium in hac vita. Videat Lector, & iudicet.

XIX. Non praedicare certitudinem fidei, sed notitiam maiorem. Quasi, inquam, certitudo fidei non sit notitia maior. Imo, inquam, certitudinem fidei praedicat. Cur non enim certitudinem, cum videri dicat inhabitantem Deum? Non enim opinor, videri dicuntur incerta. Sed cur non certitudinem fidei? Nisi forte oculis carnis Deum inhabitantem videri, tam improbus sit, vt asserat?

XX. Quintus Cyprianus de Mortalitate, Regnum Dei, fratres dilectissimi, esse caput in proximo: premium vitae, & gaudium salutis aeternae, & perpetua laetitia, & possessio paradisi nuper amissa, mundo transiente iam veniunt: iam terrenis caelestia, & magna paruis & caduis aeterna succedunt. Quis hic anxietatis, & sollicitudinis locus est? quis inter hac trepidus & maestus est? nisi cui spes & fides deest? Eius est enim mortem timere, qui ad Christum nolit ire: eius est ad Christum nolle ire, qui se non redat cum Christo incipere regnare. Scriptum est enim, iustum fide viuere: si iustus es, & fide viuisti, si vere in Deum creasti, cur non eum Christo futurus, & de Domini pollicitatione securus, quod ad Christum voceris, amplecteris, & quod Diabolo careas, gratuleris? Paulo post, Cum ergo Christum videre gaudere sit, nec possit esse gaudium nostrum, nisi cum viderimus Christum, quae caecitas animi, quaeue dementia est, amare pressuras, & poenas, & lacrymas mundi, & non festinare potius ad gaudium, quod nunquam possit auferri. Hoc autem sit, fratres dilectissimi, quia fides deest: quia nemo credit vera esse quae promittit Deus, qui verax est, cuius sermo credentibus aeternus & firmus est. Si tibi vir grauis & laudabilis aliquid polliceretur, haberes vtrique pollicenti fidem, nec te falli aut decipi ab eo crederes, quem stare in sermonibus atque actibus suis scires: nunc Deus tecum loquitur, & in mente incredula perfidus fluctuas? Deus de hoc mundo recedenti tibi immortalitatem atque aeternitatem pollicetur, & tu dubitas? Hoc est Dominum omnino non nosse: hoc est, Christum credentium Dominum & magistrum peccato incredulitatis offendere: hoc est in Ecclesia constitutum fidem in domo fidei non habere.

XI. Beatus Irenaeus, aduersus eos hoc testimonium pugnare, qui de pro-

missionibus Dei dubitant: id eo, non satis firmiter credunt parata esse gaudia aeterna diligentibus Deum, & spem talem non gerunt, qualis requiritur: & ideo nimis anxie mortem timent & fugiunt. At se non negare & fidem habendam promissionibus, & spem talem habendam, ac tantam, quae desiderium moriendi pariat: quamuis cum timore propter incertitudinem dispositionis.

XXII. Imo aduersus eos pugnat hoc testimonium, qui sibi diffidunt de promissionibus Dei: hoc est, non qui in genere dubitant vtrum verae sint, & in aliquibus implendae: sed qui non certi, sunt in seipsis implendas. Ita enim necesse est. Quae enim animare fideles ad fortiter sustinendam mortem: argumentum illi, certitudo salutis. Iam vero, mors non in commune omnibus, tanquam aliquid μετo εγω, sed peculiaris singulis. Itaque quomodo mors singularis: ita aduersus mortem remedium esse oportet singulare. Quis autem non videt, nullum esse in indefinita illa persuasionem, quae omnibus quidem consideret propositam vitam, at sibi peculiariter non possit credere? Alioquin infinitis hypocritis commune esset solatium cum fidelissimis quibusque. Itaque Cyprianus loquitur singulariter, Qui se non credat cum Christo incipere regnare. Quod ad Christum voceris: quod Diabolo careas! Si tibi vir grauis polliceretur: recedenti tibi pollicetur. Et his sufficit indefinita illa persuasio?

XXIII. At spem tantam postulant Papistae, vt desiderium moriendi pariat. Gratulemur illis sane, quod nondum Christianitatis sensum omnem extinxerint. Sed videant quid agant, aut quomodo sibi consentiant. Nam, si communis sensus consulatur, negabit hanc tantam spem concipi posse absque hac ipsa fidei certitudine, quam nos asserimus. Nam cuiusmodi potest id desiderium esse, nisi experimenti capiendi? Quasi diceret, saepe audiui promitti vitam credentibus: velim mori, vt huius dicti veritatem experiat. Et haec constantia est Christiana? Hanc certe non descripsit Cyprianus, qui vult sibi quemque gratulari, quod ad Christum vocetur.

XXIV. Sed reprehendi trepidationem ex incredulitate probat Bellarminus, ex iis verbis, Quia fides deest: quia nemo credit: tu mente incredula perfidus fluctuas.

XXV. Ita est sane: reprehendit, inquam, trepidationem ex incredulitate. Sed haec incredulitas est, quae sibi non applicet promissiones diuinas. Concipiente de: quod exemplo petito ex vsu communi res tota illustretur. Hoc sit, aiebat, quia fides deest. Quomodo ergo? Nempe, si tibi vir grauis promitteret, crederes. Quid crederes? an illud duntaxat, veraces esse promissiones, non etiam illud, tibi factas promissiones? Vtrum? Similiter ergo vult Cyprianus, fidem deesse non tantum cum quis neget veraces esse diuinas promissiones in genere: sed etiam cum dubitet in seipsum futuras tales.

XXVI. Sextus, Hilarius Canon. 5. in Matth. Regnum caelorum, quod Propheta nuntiauerunt, Ioannes praedicaui, Dominus noster in se esse positum est professus, vult sine aliqua incerta voluntatis ambiguitate sperari, alioquin iustificatio ex fide nulla est, si fides ipsa sit ambigua.

XXVII. Non loquitur, inquit Bellarminus, de fide propriae iustificationis: sed resurrectionis corporum: quae nisi certissima sit, spes quoque nulla esse poterit. Probat: quia paulo ante dictum, quosdam ob praesentium delectationem, & futurorum desperationem fieri negligentes. Post autem desperationem hanc in deum, quod adduci non possunt vt credant corpora resurrectura. Tum additum, regnum caelorum sine ambiguitate sperandum: & quia spes oritur ex fide, iustificationem nullam futuram, si fides ipsa sit ambigua.

XXVIII. Sed hic praeter purum putum mendacium nihil est. De resurrectione corporum proprie agi, falsum: sed de spe regni caelestis adipiscendis vel potius fiducia futurorum: sic enim primis verbis, Contemptum saeculi, & fiduciam futurorum toto superiori sermone praeeperat. Nam cum ad iniuriam pronos iubet esse, & ad damnnum voluntarios, & ad vltionem negligentes, & ad diligendum promiscuos, & ad humanam gloriam incuriosos, confirmare nos in spem bonorum aeternorum laborat. Quam longe a Bellarmino? Nam resurrectionis corporum promiscua est tum bonis, tum malis: sed spes futurorum bonorum, bonis eximia. Quare quae statim sequuntur, Plures enim & amor praesentium, & desperatio futurorum, incertos facit & aut illecebris capis, aut infidelitate confundit: quis non videt eadem serie intelligenda de bonis futuris? Horum desperatio, non tantum est, cu omnino nulla creduntur esse: sed etiam, cum sibi non futura. Sic enim desperavit Iscariotes, non quod nullam opinaretur vitam futuram: sed quod non sibi, qui tam foede peccasset. Itaque vehementer falsum, huiusmodi desperationem oriri ex eo quod non credatur futura resurrectio. Nihil tale Hilarius habet, profus nihil tale.

XXIX. Reliqua quis intelligat? Regnum caelorum sine ambiguitate sperandum: spem oriri ex fide, iustificationem nullam futuram, si fides ipsa sit ambigua. Quodnam vero hoc solutionis genus est: repetere totidem verba Hilarij, quibus nos vtimur pro argumento: nec tamen ostendere vllam argumenti fallaciam? Na magnus hoc modo futurus est Papistis solutionum proventus.

XXX. Loquitur, inquit Vasques, de certitudine spei, quam debemus habere de promissione regni caelorum: haec autem debet inniti iustitiae operum, & sanctitati cum gratia Dei, quam vtrum habeamus, an non, certo sine formidine scire non possumus. Illud admittimus, de certitudine spei: hoc negamus, fundari eam certitudinem super iustitia operum. Et tamen perinde est. Nam, si verum loqui de certitudine spei & hanc inniti iustitiae operum. Itaque hanc ipsam esse necessariam: frustra ergo subtilis est Vasques. Nam hoc constat, quod erat in quaestione: illud autem de origine confidentiae alienum est ab hac thesi. Denique, vide quid sit. Dicebat Hilarius. Regnum caelorum sine vlla incerta voluntatis ambiguitate sperandum. Vasques vult non posse certo, & sine formidine haberi hanc certitudinem. Quod hoc monstrum est? Nam conclusio manifesta, non posse ergo sperari regnum caelorum.

XXXI. Septimus Ambrosius: si tamen is Ambrosius, serm. 5. Quisquis fermento Christi adhaerit, efficitur & ipse fermentum, tam sibi vitilis, quam idoneus vniuersis, & de sua certus saluto, & de aliorum acquisitione securus. En tibi certum de tua salute, qui Christo adhaerit.

XXXII. Loquitur, ait Bellarminus, de certitudine conditionali, non abso-

absoluta, ut sensus sit, enim, qui adheret Christo, certum esse de sua salute, & de aliorum acquisitione, si Christo vere adheret, & in illo permaneat. Quia eundem dicit securum de aliorum acquisitione. At qui nemo potest certus fieri de aliorum salute, certitudine fidei.

XXXIII. Sed quod est, *quod dicitur*, si hoc non est? Qui adheret Christo, si vere adheret? Quasi non quicumque adheret Christo, vere adheret. At qui haecenus auditum erat, de vnoquoque aut esse, aut non esse, verum. Et ex sensu communi, falsa dicuntur, quae id non sunt, quod apparent. At qui Ambrosius non dixerat, qui Christo videtur adherere: sed qui adheret. Si dixerim, Petrus si homo est, animal ab rationale: quis excipientem toleret, si quidem vere homo fiet? Sed hanc ineptiam ne prolixius exagitemus, concedat hoc saltem Iesuita, omnem fidelem, qui Christo vere adheret, certum esse de sua salute: nam de falso adherentibus, ne verbum quidem cum eo commutabimus.

XXXIV. Illud, quid est? Nemo certus est certitudine fidei de aliena salute: Ergo illud, certus de sua salute, intelligendum cum conditione? Ergo non possum vim consequentiae advertere. Longe enim differunt haec partes. Prior est definita: non enim potest sua cuique salus, esse aliquid vagum. At posterior indefinita, de aliorum, inquit acquisitione: id est, se etiam alios acquisitionem: refertur enim ad id quod praecedit, *idoneus uniuersis*. Quis autem aequum censet eodem loco haberi enunciationem indefinitam cum definita? Itaque certus est fidelis, se quibusdam aliis fore vtilem: et si nesciat, quibus: sed si certus sit de sua salute, non potest de se incertus esse.

XXXV. Octauus: Augustinus in Psa. 88. *Hoc promisit Deus, hoc dixit Deus: si parum est, hoc iuravit. Quia ergo non secundum opera nostra, sed secundum illius misericordiam firma est promissio, nemo debet cum trepidatione predicare, de quo non potest dubitare, fiat ergo in cordibus nostris robur illud, unde Ethan nomen accepit robustus corde: predicemus veritatem Dei, eloquium Dei, promissa Dei, iurationem Dei, & his modis omni ex parte firmitati predicemus, & portando Deum caeli simus.*

XXXVI. Negat Augustinum loqui de iuramento Dei, quod iste, vel ille sit iustus: sed quod Christus perpetuo sit regnaturus in Ecclesia. Argumentum geminum. Prius quia explicans illud, *Vsque in aeternum preparabo sedem tuam. In aeternum ait, regnabit Christus in Sanctis suis: hoc dixit, hoc promisit.* Alterum. Quis credat dictum fuisse, nemo debet cum trepidatione predicare, fide propria iustitia? Annon fuisset hoc ad iactantiam homines exhortari.

XXXVII. Sed Augustinus Sanctos nominavit, non Ecclesiam. Et si enim vera idem sit verum que: tamen, quia promissiones ad Ecclesiam pertinent, nolunt Papistae considerari in singulis fidelibus, opera pretium est Augustini verba vrgere. Is ergo dixit regnare Christum in Sanctis, id est, in singulis sanctis. Itaque Christus praemittit, *Christus habet in nobis sedem suam: adificata est sedes eius in nobis, nisi enim sederet in nobis, non nos regeret: si autem ab illo non regeremur, a nobis ipsis precipitaremur, sedet ergo in nobis, regnans in nobis.*

XXXVIII. Propriam iustitiam, quamnam, quae lo, Bellarminus intelligit illamne ex operibus? Hanc vero si cogitasset, Augustinus, prolixus esset hortatus hominem ad iactantiam, & quidem inanissimam. Sed non ita bonus ille pater. Imo dicitur non secundum opera nostra, sed secundum illius misericordiam. Haec vero iactantia nulla est. Audi ex serm. 28. de Verbis Domini *Presume non de operatione tua, sed de Christi gratia. Gratia enim salui estis. Apostolus ait: Non ergo hic arrogancia est, sed fides: predicare, quod accepit non est superbia, sed deuotio. Idem Augustinus in 1o tract. 22. Paulus dicit oportet nos exhiberi omnes ante tribunal Christi. Et tu tibi audes promittere quia in iudicium non venies? Absit, inquit: ut ego mihi hoc promittere audeam: sed credo promittenti. Saluator loquitur, veritas pollicetur: ipse dixit mihi. Qui audit verba mea, & credit ei qui me misit, habet vitam aeternam, & transitum facit de morte in vitam, & in iudicium non veniet. Ego ergo audiui verba Domini mei, credidi. Iam infidelis cum essem, factus sum fidelis sicut ipse monuit: transi à morte in vitam, ad iudicium non venio, non presumptione mea, sed iussu promissione.*

XXXIX. Bellarminus dicit recte ab Augustino adteri, id posse colligi: sed non explicari, qua certitudine, infallibilitate, an coniecturali. Porro, se infallibilem dicere, si attendatur fidelitas attendentis: sed, si dispositio colligentis, coniecturalem. Ratio: quia promissio Christi sit conditionalis: non enim absolute dictum, Tu in iudicium non venies: sed qui audit verba mea, & credit ei qui misit me, in iudicium non veniet. Verum autem ego verba eius, sicut oportet, audi erim, & crediderim, non ipse dixit, sed experientia mea, quae fallax esse potest, credere me oportet.

XL. Sed considerari dispositionem colligentis dupliciter intelligi potest: vel, ut ipsa dispositionis dignitas attendatur: vel, ut tantum dispositio ipsa supponatur: adeo ut conditio vim habeat assumptionis. Priori modo negamus certitudinem esse conditionalem: ratio, quia ea omnino nulla est certitudo. Imo potius desperatio: nemo enim ex meritis suae dispositionis potest quicquam colligere, praeter certissimum exitum. Itaque hoc sensu ne debuit quidem dispositionis meminisse Bellarminus. Akerio vero negatur esse conditionalis, quatenus haec ei opponitur, cui non possit subesse falsum. Non enim potest fidelis, non esse vere dispositus. Est vero nimia imperitia, illud, non dixit Christus, Tu in iudicium non es venturus: sed dixit: Qui audiuit, & credidit, non est venturus in iudicium. Ergo vnumquemque fidelem non venturum in iudicium, coniecturalis est certitudo: Quod paulo ante monuimus. Sic enim ex propositione vniuersali, nulla daretur assumptionis non coniecturalis: quod est absurdissimum.

XLI. Nonus: Bernardus serm. 1. de Annuntiat. Mariae, *Si credis peccata tua non posse deleri, nisi ab eo cui soli peccasti, & in quem peccatum non cadit, bene facis: sed adde adhuc, ut credas, quia per ipsum tibi peccata donantur. Hoc est testimonium, quod perhibet in corde nostro Spiritus Sanctus, dicens, Dimissa sunt tibi peccata tua. Sic enim arbitratur Apostolus, gratis iustificari hominem per fidem.*

XLII. In hoc eneruando loco multus est Bellarminus. Primo, concedit intelligi fidem Catholicam, eosque improbat qui fecus. Deinde exponit Bernardum loqui de fide Catholica, qua credamus Deum velle nobis remittere peccata, & re ipsa, ex parte sua, remittere, modo conditio impletur: non autem absolute, & sine respectu dispositionis nostrae. Argumenta ei:

primum, Quia eodem loco Bernardus dicit, credendum esse nobis donari merita, & paratam esse vitam aeternam. At Epist. 107. & serm. 1. de Septuagesima, de vita aeterna consequenda spem nos habere, non securitatem. Secundum: quia Bernardus, argumenta sunt validissima, mors Christi, & resurrectio, & ascensio. At haec valent ad probandum velle Deum ex parte sui remittere. Sed non in particulari, sine vlla dispositione nostra, nobis dimitti: alioquin omnes homines iustificarentur. Tertium: quia statim doceat, multas condiciones ex parte nostri requiri. Quartum, quia addat, credendum esse secundo loco, Deum velle delere peccata, donare merita, & vitam aeternam, ut habeamus primo testimonium potentiae, secundo testimonium voluntatis.

XLIII. Bene est, quod priorem solutionem impugnet. Habemus enim Bernardum sentire, fide Catholica quemque fidelem debere credere sibi remissa esse peccata. Sed hoc quid sit plenius ipse docebit, *Necesse est, inquit, primo omnino credere, quod remissionem peccatorum habere non possis, nisi per indulgentiam Dei: deinde, quod nihil prosumus habere quaeas, & eris boni, nisi & hoc dederit ipse: postremo, quod aeternam vitam nullis potes operibus promereri, nisi gratis detur & illa.* Haec tria, quae pertinere ad fidem illam Catholicam indefinitam, non grauate concedent aduersarij, postquam certis argumentis breuiter confirmauerint: *Verum haec quae nunc diximus, non omnino sufficiunt, sed magis initium, quo adam, & veluti fundamenta fidei sunt habenda.* Et poterat hinc argumentum Bellarminus torquere aduersus illam priorem solutionem. Nam si distingueret Bernardus fidem Catholicam ab ea, quae sibi persuadent remissa esse peccata: Ergo fidem hanc ille longe praefertet fidei Catholicae, quam illius tantum constitueret initium. Quod est absurdum. Quid? quod initium dicit fidei, simpliciter: non huius, aut illius fidei?

XLIV. Sed, quid ergo Bellarminus tergiversatur? Concedit fidei Catholicae non posse subesse falsum. Concedit, fide Catholica Bernardum dicere, quemque fidelem sibi persuadere, peccata remissa. Manifesta consequentia. Ergo fidelem credere sibi remissa peccata, ea fide, cui non potest subesse falsum. Aut hoc concedat, necesse est aut alterutrum retractet: vel fidei Catholicae non posse subesse falsum, vel fidem Catholicam non intelligi apud Bernardum. Quod verumque absurdum.

XLV. Sed quodnam igitur tu perest Sophista *per se velle?* Fidem hanc Catholicam esse qua credimus velle Deum nobis peccata remittere: & re ipsa ex parte sua remittere, modo impletur conditio, velle remittere, inquit, & hoc sepius repetitum. Sed quo sensu, inquam? An volentem remittere, id est, ex mera sua voluntate: an vero, quomodo velle quid facere dicimus, quod nondum sit factum: fortasse etiam nec faciendum: sed tantum ad quod pro no quodam affectu feramur: Illud admittimus libentes: neque enim putamus Deo inuito remitti cuiquam peccata: sed hoc alienum est a nostra controuersia: nec soluit argumentum ab autoritate Bernardi. Alterum vero nimium audacter Bellarminus profert: cuius ne tenuissimum vestigium in verbis Bernardi. Ille dixit. *Adde adhuc, ut hoc credas, quia per ipsum tibi peccata donantur. Et tubdit, Ita de meritis quoque, si credis non posse haberi nisi per ipsum, non sufficit donec tibi perhibeat testimonium Spiritus veritatis, quia habes ea per illum. Sic & de vita aeterna, habens ne esse est testimonium Spiritus, quo ad eam diuino munere peruenitur.*

XLVI. Haec Bernardus. Consideremus attentius. Primo credi postulat, non posse haberi aut remissionem peccatorum, aut opera bona, aut vitam aeternam, nisi ex gratia Dei. Deinde, credi, donari sibi peccata, haberi etiam merita: denique se perueniturum ad vitam aeternam. Comparantur ergo posse donari, & donari: posse haberi, & haberi: posse peruenire, & peruenire. Nimirum res non est difficilis. Nam illa, quae primo loco ponuntur, indefinita sunt, & pertinent ad omnes homines. Quomodo enim verum, neminem posse oculis vti, nisi per lucem: nec tamen verum omnes vti oculis sic certum, neminem posse ad salutem peruenire, nisi per Christum: & tamen certum, non omnes peruenire ad salutem. Scilicet hoc posteriori actus significatur. At hic actus nullus significatur, per velle secunda notione aliud est enim, Volo ire, volo loqui: aliud, eo, sto. Itaque Bernardum qui asserat in posterioribus axiomatis, nihil aliud dicere, quam Deum velle aliquem saluari, inepte loquutum fingit. Multo id manifestius in 2. membro. Non satis est, inquit, credere te non posse habere merita, nisi per gratiam: sed oportet insuper tibi à Spiritu testimonium reddi, te habere merita. Quis est tam auersa mentis, ut illud, te habere, nihil exponat, quam Deum velle ut habeas, quod tamen actu aut non habeas: aut forte etiam nunquam sis habiturus?

XLVII. Ad argumenta opposita. Agnosco dictum Epistol. 107. *De qua tamen iam percepta (beatitudinem dicit) summes ex parte notitia, inserim quidem gloriatur in spe, nondum tamen in securitate. sed securitatem ille proculdubio intelligit, non certitudinem spei, sed plenam potius fruitionem, quae non tantum desperationi opponatur, verum etiam omnibus tentationibus, & vno verbo gradibus infirmioris fidei, quae etsi non cadat, tamen vacillat: etsi non dimoueat, tamen moueat variis impressionibus: etsi non diffidat se assecuturam, tamen doleat non esse assecuturam: Nam alioquin iisdem ipsis locis multus est in fiducia asserenda Bernardus, quod legenti patet.*

XLVIII. At Christi mors, resurrectio, ascensio, non probant nobis in particulari, sine vlla dispositione, remitti peccata. Mirro illud de dispositione, de quo saepe dictum. Non valere autem ea argumenta Bellarminus ponit contra mentem Bernardi: nam is dicit ea proferat ad posteriorem questionem, quae docet credendum, cuique sibi donata esse merita: non autem ad illam indefinitam, posse conferri merita. Debitum Iesuita, adeo manifeste Bernardo contradicere: Verum, inquit, si ita esset, omnes iustificarentur. Hoc vero, neque putauit Bernardus, neque vllus Catholicorum concedere esse consequens: quia, ut alias disputauimus, non est pro omnibus efficaciter mortuus Christus, aut rediit in caelos.

XLIX. Multas condiciones requiri ex parte nostri ut iustificemur, doceri à Bernardo, non debuit Bellarminus tam exiliter dicere: sed plenius explicare. Neque enim aut nos dicimus, nullas condiciones à nobis requiri: aut verum est, quascunque conditiones incertitudinem inferret: sed eas tantum quae supponuntur quidem necessariae, in maiore: sed non a que ponuntur in assumptione. At nos negamus vllas huiusmodi in Bernardo inueniri.

L. In quarto argumento, primo id falsum, positum esse à Bernhardo, Deum velle donare peccata: vt in primo argumento. Deinde illud: Vt habeamus primo testimonium potentiae, secundo testimonium voluntatis: aut ego non capio in Bellarmino, aut non lego in Bernardo. Enimvero quia à sola potentia Dei nullum est legitimum argumentum: necesse est addi voluntatem. Atque hoc sensu verum, habendum nobis esse vtriusque testimonium. Sed hoc quid pertineat ad presentem quaestionem, videre non possum.

C A P. XVI.

De amore & odio ex Ecclesiaste: de propitiato peccato ex Ecclesiastico. De incertis & occultis Sapientia Dei ex Ps. 51.

I. P Apistatam deinceps erunt argumenta. Primum, inquit, Soto, ac celeberrimum ex Ecclesiastis. 9. *Sunt iusti & sapientes, & opera eorum in manu Dei: Et tamen nescit homo, vtrum odio, vel amore dignus sit: sed omnia in futurum seruantur incerta.*

II. Respondeo. Primo mitam esse aduersariorum importunitatem, qui vniuersale hoc axioma velint singulis applicari capitibus: & tamen non pariantur vniuersalia illa à nobis enumerata longe plura, pertinentia ad certitudinem salutis, cuiquam esse vtilia, nisi totidem syllabis scriptum legat, Ioannem, Petrum, Paulum. Ne hoc ipso satis illi declarant, & vim ratiocinationis, quae ab iis commendatur maxime, à quibus impugnatur: & maiorem sibi esse nostrae sinceritatis confidentiam, à quibus non expectent paria sophismata, parem importunitatem.

III. Secundo, solentes suo more facere, qui ex vulgatae versionis peccatis sua quærant commoda. Hunc enim locum esse deprauatissimum: adeo vt vix alius dari possit, in quo tam manifesta deprehendatur audacia. Hebraea sic sūt, *ועבדיהם ביר אלהים גם אהבה גם אשד צדקיים*. Hæc Arias reddidit ad verbum, *Quia iusti, & sapientes & seruitia eorum in manu Dei: etiam amorem, etiam odium non sciens homo, omnia ad facies eorum.* Et olim Hieronymus, *Quia iusti post sapientes, & opera eorum in manu Domini. Et quidem charitatem, & quidem odium non est cognoscens homo omnia in facie eorum.* Alij aliter, quos nihil est necesse enumerare. Sed peccata vulgati interpretis hæc. Primum *גם* non potest significare, *Et tamen*: imo sensus redditur longe alius. Mercerus, *Latine גם etiam repetitum, vertendum esset tam amorem, quam odium nescit homo.* Secundo, *odio vel amore dignus sit*, longe aliud est, quam quod Hebraice, *Amorem & odium*: nam dignum nihil est quod significet. Tertio, *in futurum seruantur incerta*, pro *ad faciem eorum siue ante eos, vel coram eis.* Quo si quis contendat aliquando significari futurum, tamen & *reseruari, & incerta*, Hebraice non est.

IV. Hanc peruersionis audaciam Chemnitium queritur Bellarminus dicere factam ad stabiliendum dogma de dubitatione fidei in iustificatione: respondetque antiquum esse igitur dogma de ea dubitatione. Ratio: cum n. antiqua sit editio vulgata, non potuisse depruari ad stabiliendum dogma recens, & Papistarum proprium. Sequi etiam Hieronymum, qui ex Hebraeo sic verterit, egregium fuisse Papistam. Secundo non esse quidem translatum locum ad verbum: sed tamen sensum fideliter & eleganter expressum: sicq; omnes eruditos fateri: atque adeo Chemnitium, qui neget, hoc ipso imperitum demonstrare & linguæ Hebraicæ, & rationis interpretandi.

V. Mirto Bellarmini in Chemnitium calumniam: non enim ille eum in finem deprauatum dixit fuisse locum. Illud certum, hac deprauatione abuti Papistas ad confirmandum id dogma, vt aliis multis ad alia. Quid interest autem, vtrum ille aliquis tibi errorem ministrarit suum, an tu ex alieno tuum siue extundas, siue confirmes? Nam esse antiquum, possum concedere, qui sciam antiquam adeo desperationem de remissione peccatorum, vt exemplum repeti possit, non à Iudatantum, sed etiam à Caino. Autorem vero huius versionis Hieronymum cur concedam, qui hunc videam suam distinxisse, imo separasse? Habentur enim eius commentarij in hunc Solomonis librum: in quibus gemina versio.

VI. Etsi autem in interpretandis sacris libris, quibus tot insunt mysteria, quot vocabula, non facile discedendum sit ab iis ipsis vocibus: tamen condonandum esset humanæ imbecillitati, si nullum aliud peccatum esset. Verum expressam fuisse fideliter sententiam, potest Iesuita asserere, cui & nihil inausum, quod Papisticis erroribus commodum, & immanis, vel inuata, vel insita tum sui confidentia, tum aliorum despicientia. Interim res ipsa loquitur: eruditi etiam testantur: qui, etsi multi hunc locum verterint, tamen omnes iuerunt in aliam partem. Septuaginta, Hieronymus, Pagninus, Arias: vt nostros non dicam, Munsterum, Leonem Iudæ, Tremellium, Iunium, Mercerum: denique Geneuenses. Horum omnium vel sola nomina, Bellarmini audaciam satis retundent, quoties ille de Hebraice doctis volet iudicium ferre.

VII. Et vero, neminem scire, vtrum amore sit dignus, an odio, nego tollerari posse inter sanos Theologos: nisi penitus suffocato peccati sensu: qui, quamuis erit, non patietur quenquam ignorare homines esse odio dignissimos, tum omnes ex naturali corruptione, tum præcipue eos qui in ea proficiunt in deterius. Nam, quod Bellarminus audeat asserere non loqui Salomonem, nisi de iustis, responsionem quidem facilem esse illi concesserim: sed ille vicissim debuit agnoscere, non verisimilem: quia ex Hebræorum more, *Non est homo cognoscens*, vniuersale est enuntiatum, significans, Nemo hominum cognoscit, inepte, si non de omnibus, sed de quibusdam tantum: quamquam ea, quæ statim sequuntur, sunt apertissima: in quibus, oppositio est iusti & impij: mundi & imundi, omnino *ἀποσδιώσθη*, si non nisi de iustis sermo.

VIII. Tertio, cum negatur cognitio amoris, odique, nego agi de interno vilo testimonio conscientie: sed de externis coniecturis, ductis ab iis quæ humanæ imbecillitati extrinsecus accidunt: vt sit sensus, ex statu huius vitæ non posse concludi, quæquam amari à Deo, odione haberi. Quod manifestum, ex iis, quæ statim subiiciuntur. *Omnia consimiliter omnibus. euentus vnus est iusto & impio: bono, mundoq; & immundo: sacrificanti quoq; & ei qui non sacrificat: sicut bonus, sic qui peccat: & is qui iurat: sicut is qui iuramentum timet.*

IX. Bellarminus vero eumque securus Vasques, negat hanc esse Solomo-

nis mentem. Et arguit ex iis verbis, *Sed omnia in futurum seruantur incerta.* Non n. inquit, post hanc vitam seruetur nobis cognitio, an digni nus amore vel odio, quantum ad signa presentium euentorum, sed absolu. Nā si sciretur nunc esse nos iustos, & dignos amore, quamuis non sciremus euentu presentis, non esset verum omnia in futurum incerta seruari.

X. De serie autem contextus, quo nos argumento vsi sumus, respondet, non esse necesse, vt ratio æque late pateat, atque ipsa conclusio, quæ ratione probanda est, Solomonem velle probare non posse homines iustos certo cognoscere vtrum diligantur à Deo: id vero recte probari ex eo, quod si possent id certo cognoscere, maxime cognoscerent ex beneficiis Dei. At beneficia Dei, communia sunt iustis, & impiis, & vniuersæ æque eueniunt iusto, & impio. Ergo beneficia diuina nec odij, nec amoris certa sunt indicia.

XI. Sed Bellarminus falsum falso superfruit. Nam illud *in futurum seruantur incerta*, peccatum est interpretis Latini, vt paulo ante monuimus. Hebraice *הכל לפניך*, *Omnia coram eis*, siue ad verbum, vt Arias, *Omnia ad facies eorum*: Septuaginta *τὰ πάντα πρὸς πρόσωπον αὐτῶν*, quæ verba varie sunt à variis explicata. Tigurini, *Ipsi autem, Deo sunt omnia proposita.* Quod non probat: quia, *Ipsi Deo*, subauditio est dura. Iunius repetit negotiationem & veritatem, *Nullam esse expositam ipsis*: quàm commode nescio. Pagninus *Omnia quæ ante eos sunt*, quod retinet Ioannes Serranus.

XII. Ego non puto dari posse exemplum, vbi *לפניך* pro futuro vsurperetur. Sed quum temporis significando seruit, antecedens indicat, non autem sequens. Geneleos 13. planities Iordanis describitur irrigua *לפני שהיה אברהם אבינו*, *antequam subuerteret Dominus Sodomam.* Et 27. vt benedicam tibi coram Domino *לפני מותי*, *antequam moriar.* Et 37. Hi sunt reges, qui regnarunt in terra Edom *לפני מלך מלך*, *antequam haberent regem filij Israel.* Leuit. 18. omnes execrationes *אשר עשו לפניך*, *quæ fuerunt ante vos.* Nehem. 5. *אשר לפניך*, *Duces primi, qui fuerunt ante me.* Multi sunt loci similes. Vnde mitam sit hoc vno loco placuisse cuiquam reddi per futurum.

XIII. Sed illud, Non esse necesse, vt ratio æque late pateat, ac conclusio, quid est, aut à qua dialectica? Nam illa sane naturalis, ab Aristotele tam curiose obseruata, non patitur ex antecedente speciali inferri conclusionem vniuersalem. Itaq; examinemus argumentū, quod Solomoni Sophista tribuit. Si iusti possent certo cognoscere se dignos amore, maxime cognoscerent ex beneficiis Dei. At nō cognoscunt ex beneficiis Dei. Ergo, Concedatur sane propositio. Sed assumptum qui probas? Quia beneficia Dei communia sunt iustis, & impiis: Omnia ne, inquam, an quædam? Nam si omnia, falsum sumitur: quia temporalia duntaxat & externa. Sunt autem interna quædam, & spiritalia, quibus nihil cum impiis commune. An ergo quædam? Tum verò non probatur, quod fuit probandum. Etsi enim quædam beneficia communia sint, tamen non sequitur ex nullis beneficiis cognosci amorem: cum possit cognosci ex iis, quæ non sunt communia. Quare inanis esset Solomonis sapientissimi virorum argumentatio: & similis argumentationibus Iesuiticis.

XIV. Vidit Vasques ineptiam: nec obscure suggillauit, *Vix, inquit, hoc responsum intelligo*: tum examinat ex arte Sed ipse: Existimo, inquit, prædictam rationem non deseruire toti sententiæ: sed parti posteriori: scilicet huic, *Sed omnia in futurum seruantur incerta*: hoc sensu: ideo etiam in incertum omnia iustorum opera seruantur, quia videmus iustum & iniustum, aut eodem modo affligi à Deo, aut eodem modo prospere omnia vtrique euenire: ex quo discernere minime valemus, quisham cuiusque status sit.

XV. Atqui primum, ea secunda pars nulla est in Ecclesiaste: quomodo ergo possunt ad eam referri sequentia? An dignum est, propter interpretis temulentiam distrahi, peruertiq; sacri contextus seriem? Deinde quorsum id? Nam, quam iste secundam partem dicit, ea est aduersatiua: itaque æque late patet cum primam oppositum asserit, eius quod affirmatiue ponebat sententia, quæ in priore membro negatur: *Nescit homo, vtrum odio vel amore dignus sit*: ea pars prima: tū secunda: *sed omnia in futurum seruantur incerta.* Quænam illa, inquam, omnia? nimirum *vtrum odio an amore dignus sit*. Hæc, inquam, quare nesciuntur? Quia seruantur incerta. Hoc cum ita sit: quæcūque argumenta seruiunt huic secundæ parti confirmandæ, eadem euertunt primam. Id est, statuunt nescire vllum hominem, vtrum sit dignus odio, an amore. Quid ergo promouit magnificum Vasquis ingenium?

XVI. Candidior Alphonsus de Castro, cum primis editionibus, hunc ipsum locum putasset apertissimum testimonium, postrema tamen recantauit, & agnouit sensum esse, *Nemo aliquid horum, (sit ne electus, an non) scire potest ex consideratione rerum externarum, siue prospera sint, siue aduersa, quia hæc omnia possunt iusto perinde ac peccatori contingere.* Et post, *Reiecto ergo illo testimonio, propterea quod dubium est, & non conuenit inter omnes de sensu illius, oportet aliunde capiamus testimonia.*

XVII. Secundo obiiciunt ex Ecclesiastis 5. *De propitiato peccato noli esse sine metu, neq; adicias peccatum super peccatum: & ne dicas, Misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur.* Et nugatur Bellarminus, nos eos esse, qui vbi nobis visi sumus Christi iustitiam fide apprehendisse, nullo deinceps metu tangamur, quamuis adiciamus peccatum super peccatum. Sed hæc calumniæ plurimum cum habeant, tum argumenti vim nullam explicant. Nos vero canum rabiosorum latratibus iam pridem obsurdimus.

XVIII. Ad locum ipsum respondeo, primo esse apocryphum: itaq; nunquam passuros nos eo vrgeri tanquam canonico. Secundo, non consentire Latina Græcis, *Ποιῶν ἐπιπλοῦς μὴ ἀφοβοῦς γίνῃς ἐν τῷ λειασμῷ τοῦ ὀπίσθενος ἀμαρτίας ἐφ' ἀμαρτίας.* Arias vertit ad verbum, *De propitiato peccato, ne sine timore sis in abundantia, ad addendum peccata super peccata.* Quæ verba nihil habent alienum à vero, cum significant non esse abutendum fiducia remissionis peccatorum ad perseverandum in peccatis. Vnde nemo conficere potest, neminem posse certo statuere sibi esse remissa peccata.

XIX. Bellarminus & Vasques inanem respondissent esse querelam de corruptione loci. Eundem enim esse sensum. Distingui quidem remissionem præteritam, & futuram. Sed loqui autorem de præterita, non futura. Tum vero, etiam de futura, tamen manere argumentum. Quod enim non

simus certi de futura propitiatione, inde fieri, quod nesciamus, an sumus habituri spatium poenitendi.

XX. Mihi quidem inutilis videtur distinctio praeiudicis & futurae propitiationis: etsi aliis aliud cordi. Imo non video, quomodo futura dici possit, quae non possit considerari nisi in Dei voluntate: nisi forte propitiationem nominemus, pro vacatione poenae: quae nihil est nisi consequens, imo effectum remissionis culpae. Itaque per me quidem ne fatiganto se hac parte Sophistae: & à me habeant perinde esse, utramvis intelligas: imo futuram non differre reapse à praeterita.

XXI. Sed eundem esse Latine sensum, qui Graece est, non debuerunt pronuntiare, quasi regnum aliquod in disputando obtinerent. Interea intelligant se falli, dum putant, errorem in eo tantum esse, quod propitiatum peccatum dixit pro *ἐπιλαορμῆ* propitiatu, ut legi vult Iansenius. Cum nos constitutam in tota sententia, quae non timorem seorsim dicit, & seorsim addere peccata peccatis, sed utrumque vno spiritu, *Ne esto sine timore, ad addendum peccata peccatis*. Vnde constat agere, non de qualibet securitate: sed de ea illorum impudentia, qui ex remissione peccatorum occasionem sumunt permanendi in peccatis: quales ii erant quos Apostolus describit ad Roman. 6. *Permanebimus in peccatis, ut gratia auctior fiat?*

XXII. Audito Iansenium Bellarminus, *Quam lectionem* (illam videlicet De propitiato peccato) *contra haeresin nostri temporis, qua docetur hominem certo credere debere sibi remissa esse peccata, plerique citant, ex ea contrarium ostendere conantes: sed argumento non satis firmo: tum quod ea non sit lectio verior: tum quod dici possit sapientem securitatem prohibere propter recidivi periculum, cui magis conuenit quod sequitur, neque adicias peccatum super peccatum.*

XXIII. Tertio, obiicit Gregor. de Valentia ex Psalm. 51. *Incerta & occulta sapientia tua manifesta sibi mihi*. Vbi David beneficium illud commemorat, quod audiuit à Natan, poster. Regum 12. *Transtulit quoque Dominus peccatum tuum: teste Augustino.*

XXIV. Respondeo: locum esse manifeste peruersum. Ita enim habet, *In occulto sapientiam docuisti me*. Itaque nihil est, quo incerti quicquam significetur, quod tamen imposuit Augustino. Deinde, sapientia non significat remissionem peccatorum: Bellarminus interpretatur mysteria diuina, secretissima, & occultissima.

XXV. Praeterea incertum & obscurum dicitur, non quod semper manet incertum & obscurum: sed quod antequam reueletur, tale est: at cum reuelatur, definit esse tale. Hoc modo Augustinus intelligendus.

CAP. XV.

De incertitudine propriae iustitiae, & timore. De eo, qui se commendat: & de certa vocatione.

I. In tertium argumentum confero, quicunque loci ab aduersariis sparsim citantur, improbant confidentiam propriae iustitiae. Primo illud ex Prou. 20. *Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato?* Deinde exempla Iobi, Dauidis, Pauli, trium perfectissimorum hominum. Nam si hi (inquit Bellarminus) quorum vnus dicebat, *Non reprehendit me cor meum in omni vita mea*, c. 27. alius, *In innocentia mea ingressus sum*, Psal. 26. tertius, *Nihil mihi conscius sum*, 1. Cor. 4. Si hi, inquam, non audebant sibi certitudinem diuinæ gratiae arrogare, quis erit ille, qui de propria iustitia non formidet?

II. Iam, non esse ausos sibi certitudinem gratiae arrogare, probant Iob. 9. *Si uenerit ad me, non uidebo eum: si abierit, non intelligam*: & loquitur de aduentu Dei ad hominem per gratiam, inquit Pererius: Et post, *Si iustificare me uolueris, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, prauum me exponabit: etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea*. Et post, *Verbum omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti*, c. 31. *Quid faciam, cum surrexerit ad iudicandum Dominus? Et cum quis fuerit, quid respondebo illi?* Sic Iob. Iam Dauid, Psalm. 19. *Delicta quis intelligit: ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo*. Denique Paulus, 1. Cor. 4. *Nihil mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum*.

III. Forma erit argumenti: Nemo incertus de propria iustitia, certus esse potest de gratia Dei: at omnes iusti incerti sunt de propria iustitia. Ergo nullus iustus certus est de gratia Dei. Maior supponitur perse cognita: itaque non probatur. Minorem confirmant qui citantur loci.

IV. Respondeo: iustitiam propriam, nomen esse homonymum: sumi enim interdum pro iustitia, quae est per gratiam, ut 1. ad Cor. 1. Christus dicitur nobis factus esse iustitia: vnde Christianis solenne, Christum agnoscere suam iustitiam: atque inde se iustificari per fidem. Alias, pro iustitia secundum legem: nimirum inherenter animae rationali habitum conformem legi diuinæ: sed hanc rursus vel perfectam, cui peccati nihil sit admixtum: vel inchoatam, quae peccatum odit, amat legem, & ei subiicitur.

V. Hac supposita distinctione, facilis est solutio. Nam si iustitiam propriam intelligas, illam primam, quae est per gratiam: negatur minor. Negatur etiam confirmari illis locis recitatis. Nec vero dissentent ipsi Papistae, iis omnibus designari iustitiam illam altero sensu nominatam, quae opponitur peccatis: cum haec prima opponatur potius reatui, id est, imputatis peccatis: quandoquidem certum sit, etiam supponere peccatum: quod si nullum esset, tum ne esset quidem hoc genus iustitiae. Propterea audimus à Paulo ad Rom. 5. *Vbi auctum est peccatum*.

VI. Et vero nos contra scimus, tum omnes iustos certos esse de iustitia sua per gratiam Dei, quod tota hac disputatione contenditur: tum illos ipsos Iobum, Dauidem, Paulum: quandoquidem ille certus fuit & redemptorem suum viuere, & se visurum Deum, c. 19. alter certo credidit sibi remissa peccata, Psal. 32. tertius, misericordiam sibi, peccatorum primo, esse factam sciuit, 1. ad Timoth. 1.

VII. Quod si iustitiam in argumento sumas secundum legem, sed inchoatam: potest concedi maior: quandoquidem nemini potest applicari gratia, sine vera poenitentia: sed rursus negatur minor. Nam & omnes fideles aguntur Spiritu Christi, quem qui non habet, ne Christi quidem est, teste Paulo: & illi ipsi, Iob, Dauid, Paulus, multa dixere de sua iustitia: quod non ignorant Papistae: atque adeo eos perfectissimos homines appellant. Vnde neces-

Tom. III.

saria conclusio est, non posse ullos ex citatis locis ita intelligi, ut negent illi perfectissimi viri sibi vllum esse internum motum ad bonum: quod ne aduersarios quidem sperem negaturos.

VIII. Superest ergo tertia iustitiae acceptio, nimirum perfectae, & quae sit sine peccato. Hic vero minor praeuaricatur. Neque enim vllis sanctis vnquam vlla fuit dubitatio: imo omnes certo sciuerunt sibi hanc deesse iustitiam, utpote miseris peccatoribus, quibus necessarium fuerit aut de vita aeterna desperare, aut confugere ad remissionem peccatorum. Sed hoc tamen alterius est temporis.

IX. Negatur ergo maior. Et contra verissimum est, ad plenam iustificationis persuasionem necessario requiri, ut se homo sciat esse peccatorem: ideoque diffidat iustitiae suae. Sic enim Publicanus ille abiit iustificatus, cum se confessus esset peccatorem: Pharisaeus contra. Bellarmini ergo disputatio inepte Sophistica est, minorem probans, quae est extra controuersiam: maiorem negligens, in qua est *το κατὰ φύσιν*.

X. Sed Pererius probat: Cum quodlibet delictum mortale impediatur iustificationem: Nemini autem certum esse queat, ab omni se delicto purum esse: necessario efficitur neminem quoque certum esse posse, se iustificatum esse.

XI. Respondeo, peccatum mortale vel illud esse quod Ioannes appellat peccatum ad mortem: vel aliud quodcunque peccatum, siue ex idiomate Papistico, non veniale: siue ex vsu Catholico, cuius stipendium mors est. Priori sensu conceditur maior. Sed negatur minor. Omnino enim pugnant inter se, fides & peccatum ad mortem: quia fides nulla absque poenitentia. At peccatum ad mortem omnino poenitentiam excludit. Itaque nullus fidelis peccatum ad mortem. Eo ipso ergo, quod fideles sciunt se esse fideles, quia sententiam fidem suam, ut ante est disputatum, etiam sciunt se non peccare peccatum ad mortem.

XII. Altero autem sensu si nominetur peccatum, mortale: tum iustificationem distinguo, ut sit vel Papistica, iustitia inherens: vel Catholice, gratia Dei per remissionem peccatorum, ut post sumus disputaturi. Si sit iustitia inherens: tum vel perfecta, vel inchoata. Perfectam iustitiam concedo impediri à peccato quocunque: eo enim ipso iustus non est homo, quod peccet, quodcunque tandem peccatum id sit. Et inde sese omnes fideles fatentur esse peccatores, etiam illi quos nobis perfectissimos obtendunt, Iob, Dauid, Paulus. Verum hoc nihil ad Thesum: non enim verum, spem salutis pendere à perfectione inherens iustitiae. Imo verum, etiam primos peccatores misericordiam esse consequutos.

XIII. Quod si vel inchoata iustitia designetur, vel gratia Dei: tum negatur id quod audacius supponitur, quodlibet delictum mortale impedire iustificationem: prout iam explicatum.

XIV. Quartum argumentum, ab iis locis, qui iubent fideles esse timidos, vel pauidos. Prouerb. 28. *Beatus homo, qui semper est pauidus*. Ad Philipp. *Cum metu & tremore, salutem vestram operamini*. Prim. Petri 1. *In timore, incolatus vestri tempore conuersamini*.

XV. Respondeo: non omnem timorem opponi certitudini salutis obtinendae: sed quandam, confirmationi in gratia: & huic timori bene conuenire cum certitudine salutis obtinendae. Confirmatio in gratia, est status, in quo quis positus, non potest peccare: cuiusmodi status est beatorum, tum Angelorum, tum hominum. Huic statui opponitur status infirmitatis, qui est in hac vita fidelium, qui possunt peccare, imo reapse peccant: & tamen oderunt peccatum. Hinc illis timor peccandi, qui opponitur duritiae, apud Salomonem: siue impoenitentiae, *Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur*. *Beatus homo, qui semper est pauidus: qui vero mentis est dura, corrumpet in malum*. Hunc timorem perpetuum esse oportet: imo est in iis maximus, quibus certissima spes salutis: quia nemo aut aequè odit peccatum, aut aequè habet cognitam propriae corruptionis infirmitatem. Vnde sibi omnia tuta timet.

XVI. Isto timore non petim omnem securitatem. Solomon testatur eo ipso cap. *Fugit impius nemine persequente: iustus autem, quasi leo confidens, absque terrore erit*.

XVII. Superioribus locis duos agguinat Bellarminus, quos ego separandos censeo: quod iis sit alia vis argumenti. Poster. ad Cor. 10. *Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deum commendat*. At certe i. qui, qui certitudine fidei sciret se iustum esse, posset utique se commendare: quia sine dubio minime falleretur. Secund. Pet. 1. *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis*. At si per bona opera, certitudo vocationis quaerenda est, certe etiam iustificationis. Si autem certitudo iustificationis pendet ab operibus, non est igitur certus homo de sua iustificatione, mox atque est iustificatus. Tum etiam non pendet ex sola fide certitudo iustificationis: denique, non est certa iustificationis nostra certitudine fidei, quae infallibilis: sed operum, quae coniecturalis.

XVIII. Respondeo, in priori oblitum esse, Bellarminum explicare quid sit illud se commendare. Et potest id quidem varie exponi: sed semper tamen conseruanda oppositio: commendare se, & commendari à Deo: ut intelligatur ille se commendare, qui non commendatur à Deo. Hoc posito, alii explicarunt, se commendare eum, qui intrudit se in aliquem gradum Ecclesiasticum. Ambrosius, *Verum est, quia illum Dominus commendat, & probatus est, quem dignum habet ac mittit: ut predicet donum eius. Quem autem non mittit, non illum commendat: ipse autem se commendat, qui non missus predicat: & per hoc idoneus non est, sed praesumptor & reprobus*. Benedictus Iustinianus aliter, *Seipsum commendare id dicitur, qui suas laudes, quasi suas celebrat, nec quicquam Deo, bonorum omnium auctori, tribuendum putat*.

XIX. Vt vobis modo intelligas, falso asseritur, qui certus est se esse iustificatum, id est, per solam Dei misericordiam iustum, posse ipsum se commendare. Ratio in pomptu: prima, quia commendatur à Deo, cuius Spiritu testimonium habet: altera, quia sibi nihil tribuit, sed omnia gratiae Dei. Itaque argumentum inde Bellarmini nullum.

XX. In altero, primum nego Petrum docere, quaerendam esse vocatam certitudinem ex bonis operibus: longe enim est aliud firmam per bona opera facere. Hoc enim est confirmare: quod vsurpatur non semper de re que primo sit incerta: sed etiam de ea, quae etsi primo & per se certa sit, tamen complementum sui expectat: quomodo infinitis locis Deus dicitur confirmare foedus suum. Ad Rom. 15. *ut confirmaret promissiones Patrum*. Inde Marci 16. *τὸ κλεινὸν σιμωρηθῆναι τῆ τὴν λόγον βεβαιώσας: Domino cooperante,*

T

rante, & sermonem confirmante, Inde ad Philip. 1. *ὁ βεβαιῶν τὸ δῆγμα*, in confirmatione Evangelij. Sic confirmabitur etiam vocatio, non vt quæ incerta erat, fiat certa: sed, vt, quæ certa est, eius certitudo ostendatur signo proprio, nempe bonis operibus. Quod si ne vocationis quidem certitudo pender ab operibus, certe multo minus ipsius iustificationis.

XXI. Secundo absurda est consequentia, si confirmetur operibus vocatio, confirmari etiam iustificationem. Nam vocatio quidem distinguitur in efficacem, & temporariam: itaque ratione quadam potest dici confirmari, cum efficitur, vt constet esse efficacem. At iustificatio non est gemina, sed vnica & simplicissima: nec vnquam nisi vera & certa: itaque non opus habet confirmari. Falsum igitur, pendere eius certitudinem ab operibus.

C A P. XVI.

De promissionibus hypotheticis: Vtrum sit incertum, eos, qui agunt penitentiam, assequi remissionem. Et de certitudine Prædestinationis.

I. Illi mihi loci occurrunt à quibus videretur Papistarum conclusio directa: Nunc erit obliqua & per consequentias paulo remouiores. Esto igitur quintum argumentum ab hypotheticis promissionibus. Nusquam enim inquit Pererius, diuina Scriptura absolute promittit huic vel illi remissionem peccatorum, sed adiuncta semper conditione, si dignam egerit penitentiam, vel seruo & ex animo conuersus sit ad Deum. Et hoc probant Deuter.

4. *Cum quaesieris ibi Dominum, inuenies eum: si tamen in toto corde quaesieris eum, & in tota tribulatione anima tua.* Postea Paralipom. 6. *Si conuersi fuerint ad te in toto corde suo, & in tota anima sua, tu exaudies de caelo, dimittes populo tuo, Eiaia 1. Quæscite agere peruersæ, discite bene facere: quærte iustitiam: & uenite, & arguite me, dicit Dominus: Si fuerint peccata uestra sicut coccinum, sicut nix dealbabitur: & si fuerint rubra sicut vermiculus, sicut lana alba erunt.* Ezech. 18. *Si impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis, & fecerit iudicium & iustitiam, vita uiuet.* Ioan. 13. *Vos amici mei eritis, si feceritis quæ ego præcipio uobis.* Luc. 3. *Nisi penitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* Act. 8. *Si credis in toto corde, licet.*

II. Hoc posito, bis assumunt. Primo, Neminem certum esse posse, præsertim certitudine fidei, se toto corde conuersum esse ad Dominum, & fidem ac penitentiam habere, qualis requiritur. Hoc probant: quia in nulla Scriptura testimonium huiusmodi inueniatur de fide & penitentia nostra in particulari. Igitur nemo certus esse potest, certitudine fidei, sibi remissa esse peccata.

III. Secundo Lorchius assumit: at etiam si aliquis impleat omnia, tamen iussit eum Christus dicere, se esse seruum inutilem. Ergo nemo potest sibi certa fiducia polliceri beatitudinem.

IV. Respondeo, de hypothese & posse fusius disputari, & nonnulla esse iam dicta: sed nunc admitto, hac conditione Deum remittere peccata, vt vere conuertantur homines à peccatis, & subiiciant sese legi, eamque obseruent dum tamen nemo ita interpretetur, vt aut præcedat hac conditio remissionem peccatorum, siue iustificationem, aut sit exacta, & in nullo deficiens. Nam vtrumque hoc est alienum à natura Gratia diuina per Christum. Dimittuntur enim peccata, etiam antequam quicquam boni sit præstitum, ipso saltem teste Baptismo: & post remissa peccata, nemo tamen perfecte implet legem.

V. Hoc igitur posito, dico, immerito negari ab aduersariis quenquam posse esse certum certitudine fidei, se toto corde conuersum esse. Enimuero non potest id doceri, quod non potest sciri. At docentur fideles, conuerti ad Deum toto corde suo. Ergo oportet etiam fideles id ipsum scire posse. Tum autem, si non possunt scire, ne possent quidem scire se credere toto corde. At qui hoc possunt scire, vt nos probauerunt: ergo & illud.

VI. Atqui, inquit, nulla Scriptura reuelauit. Quid, inquam? Abel aut Enoch, aut Isaacum crederet? Esto. Sed quomodo? An quia non totidem syllabis dixit? At non, eadem non dixit totidem verbis, eosdem factos ad imaginem & similitudinem Dei? An igitur verum, necesse Abel, Enoch, Isaacum se factos esse ad similitudinem Dei? At quis vnquam audiuit, quod de genere certum est, de specie, siue de indiuiduo incertum esse? Imo nulla dari potest maior importunitas, vt dicam mollissime.

VII. Lorchii consequentia negatur. Nam antecedens non pertinet ad certitudinem, sed ad meritum. Itaque recte conclusio erat, neminem mereri beatitudinem. Sed si nemo mereatur, non sequitur tamen neminem certum esse de gratia.

VIII. Sextum argumentum, erit ex iis locis qui indicant incertum esse an qui agit penitentiam, consequatur remissionem. Daniel. 4. *Foras ignoscet Deus delictis tuis.* Ioel. 2. & Ioan. 3. *Quis scit, si conuertatur, & ignoscet Deus?* Act. 8. *Penitentiam agè ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi.* Hos locos Bellarminus pronunciat significare incertitudinē remissionis; non facere tamen dubias promissiones Dei, quibus promissit vere penitentibus indulgentiam: sed respicere incertitudinē nostræ dispositionis. Vnde cunctæ à veniat incertitudo, semper probare, non debere hominē ita esse securum, vt non semper à Deo petat serua penitentiam, & peccati remissionem.

IX. Atqui primum, in conclusione mutatur quaestio. Nam & non concedimus hanc, quam adstruimus certitudinem, talem esse, quæ petat à Deo perpetuis peccibus seriam penitentiam, & remissionem. Quandoquidem certum, non tantum non posse ad penitentiam venire, sed neque in ea perseuerare, nisi Deus dederit: & certum rursus nos quotidie addere peccata peccatis. Tum autem, quia remissionis peccatorum finis est liberatio à miseria, cui fumus tota hac vita obnoxii: semper oportet precari remitti nobis peccata, donec illa plena liberatio adueniat: vnde illud Petri, Act. 3. *vt deleantur peccata uestra, postquam uenerint temporares refrigerationes à conspectu Domini.* Si ergo nihil aliud ab his locis concluditur, pax esto.

X. Secundo, si verum, reuocari his phrasibus in dubium: dispositionem humanam: non vero ea posita, certitudinem consequentia: ergo nihil ex phrasibus pertinent ad præsentem controuersiam: Nam hæc ita disputat de certitudine salutis, vt supponat salutem non quorumuis hominum, sed fide-

lium. Enimuero, quomodo omnibus certum, nullam esse salutem iis, quos esse impenitentes certum sit: ita nemo ignorare potest incertam esse salutem, iis quos esse penitentes incertum est. At fideles esse penitentes nunquam est incertum. Non potest ergo illis esse salus incerta.

XI. Septimum argumentum; ex ad Rom. 11. *O altitudo diuitiarum sapientia & scientia Dei! quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Et quis nouit sensum Domini? aut quis consiliarius ei fuit?* Quamuis hæc altitudo secreti (inquit Bellarminus) præcipue respiciat causam, cur Deus vnus eligat, alterum non eligat: tamen indicat etiam non posse scire, sine reuelatione, quem Deus elegerit, & quem non elegerit. Nam ex hoc ipso, quod ignoramus, quid moueat Deum, vt hunc potius quam illum eligat, & in eius voluntatem rem totam referre cogimur: intelligimus non posse alia via cognosci quem eligere, & quem non eligere voluerit, nisi per reuelationem specialem, qua suam ipse voluntatem alicui manifestare dignetur.

XII. Respondeo, verissimum esse non posse cognosci quem Deus eligere voluerit aut non, nisi per reuelationem specialem. Itaque nihil argui contra Thefin. Nam dico cuique fidelium peculiariter reuelari hoc ipsum tantum arcanum: nimirum, per ipsa effecta: quomodo amat fieri in omnibus arcanis prouidentia. Hæc enim duobus modis cognoscuntur, vel per verbum, vel per euentum. Incertum erat quis post Saulem futurus esset rex Israel: id Deus verbo reuelauit, cum iussit Samuelem vngere Dauidem. At non sic reuelatum fuit, quis Iulio Cæsari in Imperio Romano successurus erat: reuelatum tamen: sed alio modo: nempe ipso facto: quia axioma est vniuersale, Non regnare regem nisi à Deo. Fuit prædictum Petro mortis genus, quo Deum erat glorificaturus. At infinitis aliis martyribus minime: qui tamen eo ipso quod se ad martyrium vocatos viderant, non dubitarunt ita fuisse apud Deum statutum: vnde Petrus 3. 1. *Melius est, vt bene agentes, si ita velit Dei voluntas, malis afficiamini, quam male agentes.*

XIII. Hoc prorsus modo iudicandum dico de his tantis prædestinationis ad salutem arcanis. Sunt enim electi ad vitam æternam, quibus dignatus est Deus peculiare testimonium exhibere suæ electionis: puta Abrahamus, Isaac, Iacob, Paulus: sunt contra quibus ipsa vocationis efficacia pro omni testimonio est. Et dico non minus certum fuisse Æthiopem illum se electum à Domino in vitam æternam, ex eo quod credidit: quam ipsam Candacem eius dominam, certam esse potuisse se à Deo destinatum regno Æthiopum, ex eo ipso, quod Æthiopiibus imperaret. Quia non minus sit destinatorum salutis, credere toto corde, quam destinatorum regno, imperare.

XIV. Porro hoc implementum appellari mento potest reuelatio: quandoquidem ex eo reuelantur ea, quæ erant arcana. Vnde ab Apostolo dicitur Spiritus *συμμετρῶν*: atqui testimonium est reuelans quoddam reuelationis. Sed & specialis est reuelatio: quia, etsi ratio reuelandi sit communis omnibus fidelibus, tamen actus ipse singulis est proprius: neque enim eadem numero reuelatio, qua Æthiops sentit se adoptatum, communis fuit Proconsuli Sergio. Itaque quot personæ sunt, totidem esse oportet actus reuelationis: id est, totidem numero reuelationes. Vnde & cuique sua est, & propria.

C A P. XVII.

Rationes Bellarmini, & Gregorii de Valentia.

I. Sequitur alius ordo rationum. Prima est apud Bellarminum: quam sic dispono: Quicquid est certum certitudine fidei, id vel in verbo Dei continetur immediate, vel inde deducitur per euidentem consequentiam. At hæc propositio: Talis, puta Augustinus Hipponensis Episcopus, est vere iustificatus, neque est in Verbo Dei immediate, neque inde deducitur per euidentem consequentiam. Ergo hæc propositio non est certa certitudine fidei. Maior ponitur tanquam vtrinque confessa.

II. Minor probatur. Nam immediate, id est, totidem verbis non contineri, per se est manifestum, quandoquidem Augustinus in Scripturis ne nominatur quidem vnquam. Non deduci per euidentem consequentiam, probat, quia si deduceretur, ergo per hanc formam, Scriptura testatur omnes vere conuersos ad Deum, & penitentiam seruo agentes, gratiam obtinere. At mihi euidentis est mea vera conuersio, & serua penitentia: ergo mihi certum est, certitudine fidei, me gratiam obtinuisse. At non deducitur per hanc formam: ergo non deducitur euidenter.

III. Non deduci per hanc formam probat: quia eius assumptio non solum falsa sit, sed etiam impossibilis. Hoc probat. Primo, quia, *Præuium est cor hominis, & inscrutabile: & quis cognoscerit illud?* Hierem. 17. Deinde, quia re ipsa multi falluntur, qui se putant habere, quod non habent: vt Petrus se paratum esse ad carcerem, & mortem: Paulus etiam, quum fugerit in Christianos, se flagrare Dei amore: tum nemo sit, qui non labore ignorantia aliqua non tantum probabili: sed etiam crassa. Tertio, quia nulla sunt clariora signa veræ conuersionis, & gratiæ iam adeptæ, quam opera charitatis, & præsertim si quis animam pro Deo ponat: at hoc ipsum esse signum fallax constat, tum ex 1. ad Cor. 13. tum experientia: quia hæretici pro defensione perfidiæ suæ mortem libenter oppetant.

IV. Respondeo, Verbum Dei nominari, vel lata notione, quicquid Deus reuelat hominibus: vel strictiori, quicquid reuelatum est olim Ecclesiæ, & ab eius initio. Deinde enunciatorum credendorum, alia esse vniuersalia; quæ ab omnibus tenenda sunt: alia particularia, quæ à singulis duntaxat, vt pote, quæcunque pertinent ad indiuiduum applicationem illorum xniuersalium. Concedo igitur, quæcunque credenda sunt certitudine fidei, ea debere inniti Verbo Dei: quia nimirum humanæ coniecturæ non possunt vnquam hanc certitudinem assequi. Sed nego omnia singularia aut contineri immediate verbo illo olim reuelato & ab initiis Ecclesiæ, aut inde deduci sine Spiritus applicatione.

V. Exceptio enim legitima est eorum enunciatorum particularium, quæ alio principio nituntur: sed eo semper diuino; ac proinde Verbo Dei: scilicet illo interno testimonio Spiritus, quod Paulus expressit, vt paulo ante docuimus. Spiritus aiebat, *συμμετρῶν*, testimonium reddit nobis, vna cum Spiritu nostro: & alia in eam rem. Hoc dico esse Verbum Dei, & ita appellari in Scripturis: in quibus reuelationes illæ, quæ fiebant Prophetis, per internum & arcanum motum Spiritus, perpetuo appellantur nomine Verbi Dei: nec differebat ab ista energia, nisi modo; quia nimirum in Prophetis erat

extraor.

extraordinarius: at in fidelibus, ordinarius: quia, qui non habet Spiritum Christi, is non est eius. Ergo ab ista vi Spiritus pendet quicquid particularis applicationis: quemadmodum ab experientia constant in aliis scientiis, quæcunque assumptiones sunt eius ordinis: ut Hominem esse animal, ratione docet physica scientia, sed Petrum esse hominem, experientia euincit. Sic, qui credit in Deum, habere vitam æternam, docet Verbum illud olim reuelatum: sed Paulum credere, inde nec habuit, nec habere potuit Paulus, sed à sensu suo, id est, experientia, quæ erat ab internis motibus Spiritus.

VI. His positis, manifesto falsam esse dico primi assumptionem Syllogismi: & hanc propositionem, Augustinum esse iustificatum, constare Augustino ex Verbo Dei: idque dupliciter, primum ex illo Spiritus motu: deinde ex Verbo etiam illo olim reuelato, nempe per euidentem consequentiam. Nam ex vniuersalibus enunciationibus fatentur omnes deduci euidenter particulares. Exempli gratia, ille ipse Augustinus Hipponensis dicitur Episcopus: Huic dico certissimum fuisse hoc enunciatum, Augustinus fuit creatus à Deo Patre per Filium: & quidem certitudine illa fidei Catholicæ, quam nunc vrgent Papistæ. Nimirum, quia hac eadem certitudine verum est, *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est.* Ioan. 1.

VII. Quod ut sit magis perspicuum, aduertendum est in omnibus scientiis, demonstrationum partes posse vario modo certas esse: alias enim vtramque niti aliis theorematibus communibus: alias tantum alterutram duntaxat, reliquam ex hypothesi, siue statu quæstionis. Sed conclusionis certitudinem tamen eandem esse cum certitudine Theorematum. Exempla dabo familiaria. Esto syllogismus: Omne Triangulum habet omnes suos angulos, æquales duobus rectis. At Pentagonum non habet omnes suos angulos æquales duobus rectis. Ergo Pentagonum non est triangulum. In antecedente vtraque propositio demonstrabitur, similiter ex variis theorematibus vniuersalibus, quorum certitudo est Mathematica: ideo nemo dubitat, conclusionis etiam certitudinem esse itidem Geometricam. Nunc vero esto alius: Omne Pentagonum habet suos omnes angulos æquales sex rectis. At hæc figura nunc proposita est pentagona. Ergo eius anguli omnes sunt æquales sex rectis. Hic iterum dico conclusionem esse certam certitudine mathematica: etsi sola maior demonstrabilis per communia Theoremata: minor autem ex hypothesi tantum. Nimirum, quia hæc ipsa hypothesis est Mathematica. Tum, quæ pars controuerti poterat (nam hypothesi nunquam) eius certitudo est à demonstratione. Similiter in Physicis: Omne compositum est dissolubile: At omne corpus est compositum: ergo dissolubile: vtraque antecedens certa, ex principiis. At, omne compositum est dissolubile: Petrus est compositus; ergo dissolubilis: assumptio certa per hypothesin. Et tamen vtrique conclusio physica.

VIII. Ad eandem rationem nostram rem esse dico. Quicumque vere conuersus ad Deum, assequetur vitam æternam. At Augustinus vere conuersus est ad Deum. Ergo Augustinus assequetur vitam æternam. Maior certa est ex certitudine fidei: quia constat ex Scripturis. Minor ex hypothesi vera, itaque controuerti non potest. Quare conclusio necessaria est, & euidenter deducta à Scripturis: itaque tenenda eadem fidei certitudine, cum maiore propositio. Quia conclusionem eadem veritas, quæ principiorum.

IX. Bellarminus hanc assumptionem, *atque mihi euidentem esse mea conuersio, & serua penitentia*, negauit esse certam: quin potius dixit esse impossibilem. Sed nos contra certam esse dicimus: & quidem non ex hypothesi tantum: sed ex principiis Theologicis, æque ac maiorem. Pendet enim ab interno sensu; id est, à Spiritu Sancti testimonio, signaculo, atque quibus omnibus nominibus is sensus honoratur in Scripturis. Itaque hic est syllogismus: Quisquis sentit intra se motus veros Spiritus Sancti, is est vere conuersus ad Deum. At Augustinus sentit hos motus: ergo vere conuersus est ad Deum. Siue ita malit Bellarminus: Quisquis habet testimonium, signaculum, aram Spiritus Sancti: is euidenter nouit se esse vere conuersum. At Augustinus id habet testimonium: ergo Augustinus euidenter nouit se conuersum. Rursus hæc conclusio est certa ex principiis Theologicis: si certa minor. At hæc rursus certa ex Scripturis: Omnis fidelis habet hoc testimonium. Augustinus est fidelis: ergo habet id testimonium. Maior est ex Paulo ad Rom. 8. Minor est, ne incerta? Atqui primum oportet esse certam, ex hypothesi quidem nobis de Augustino disputantibus: At ipsi Augustino, cuius interest; ex eodem illo interno sensu, quem esse diximus principium Theologicum, & efficacissimum. Itaque conclusionem oportet vtriusque esse certam, ex principiis Theologicis.

X. Bellarminus contra arguit, sed ita ut nihil sit magis sophisticum. Prima illi ratio: Quia prauum est cor hominis, & nemo illud cognoscit. Imo, inquam, non hominis sine exceptione. Nam Plalm. 7. *Iustum adiutorium meum à Domino, qui saluos facit rectos corde.* Et 35. *Præterde misericordiam tuam scientibus te, & iustitiam tuam his qui recti sunt corde.* Et 63. *Laudabuntur omnes recti corde.* Nimirum loquutus est Propheta de homine per peccatum deprauato: at nos disputamus de homine per gratiam restituito. Itaque argumentum est contra hypothesin: concludens de aliis, cum de corpis sit propositum.

XI. Multos falli, qui putent se habere, quod non habent, concedo. Sed eos, qui fidem habent, nescire se hanc habere: & cum sentiant se habere, tum falli, hoc vero non tantum falsum, sed etiam absurdissimum. Fallebatur Petrus, cum se pollicebatur iturum ad mortem: at non fallebatur, cum diceret, *Nos credidimus, & nouimus te esse Christum illum Filium Dei uiuentis.* Ioannis sexro. Nimirum id signum est imperfectæ conuersionis: at non falsum. Nos autem non perfectam supponimus, sed veram: ut alias monuimus. Paulus si deceptus fuit in censendo suo zelo, ante conuersionem: at non deceptus fuit, cum diceret, *Neque vita mea mihi ipsi cara est.* Act. 20. Habere etiam quenque fidelem, aliquid ignorantia, non est negandum: quis enim nescit, habere etiam aliquid peccati? Nam id nos pridem disputauimus: Sed incertam propterea esse fidem, aut non cognitam conuersionem, falsum. Vide ille clamabat: *Credo, Domine: subueni incredulitati.* Et Apostoli: *Adauge nobis fidem.* Certe, qui postulant augeri suam fidem: eo ipso testantur, & se habere eam fidem: & se certos esse se habere.

XII. Nulla esse clariora indicia conuersionis, quam opera charitatis, falsum est. Nam is longe certior ipsa charitas, quæ est interna: & quam dif-

ferre ab iis operibus, quæ Bellarminus, tanquam maxima nominat, ipse ostendit Paulus, à quo videri vult habere, quæ habet. Is enim diserte, *Si infirmam alendis egenis omnes facultates meas, & si tradam corpus meum ut comburam, charitatem autem non habeam, hoc nihil mihi prodest.* Et sane fideles, cum sese examinant, non consistunt in his externis operibus: quæ sine dubio fallacia sunt, ut ponit Bellarminus: sed parent Apostolo, monenti, *Vos ipsos tentate, an non sitis in fide: vos ipsos probate: an non agnoscitis vosmet ipsos videlicet Iesum Christum in vobis esse?* Postea ad Corinth. 13. Itaque concedimus hæreticos mortem obire: sed quis de hæreticis contendit? aut quæ ratio fert, ut, quia hæretici falluntur, ideo concludat quis, Fideles cæco ferri impetu? Quasi, quia cæci palpent, ideo Lynceos cæcutire oporteat.

XIII. Secunda ratione probat Bellarminus, neminem teneri certo credere certitudine fidei, sibi remissa esse peccata. Hoc bis probat. Primo, nullum eiusmodi articulum in vilo Symbolo fidei contineri: aut Concilii canone. Iustinianus similiter: ea, quæ diuinæ fidei certitudine credenda sunt, fidei præcepto comprehenduntur. Quis vero ante istos pseudomagistros Evangelicos hoc præceptum excogitauit vnquam, quo iusti fide diuina credere compellantur se iustos esse? Secundo: Si eiusmodi aliquis esset articulus fidei: ergo quicumque peccaret, quocumque genere peccati mortalis, esset hæreticus: & nullus peccator esset in Ecclesia. Ratio, quia, dum quis peccat mortaliter, non potest credere se esse iustum.

XIV. Respondeo, verum esse contra, omnes fideles teneri credere certitudine fidei, sibi esse remissa peccata: quandoquidem fidei obiectum sit Deus misericors; ac proinde remissio peccatorum: Adeo ut, quomodo qui non credit Christum esse suum mediatorum: sic & qui non credit sibi peccata remitti peccata, non sit Christianus. Itaque Bernardus negabat esse satis, si quis credit posse obtinere remissionem peccatorum: esse enim id tantum initium fidei: sed addendum esse præterea, credere sibi remissa esse peccata.

XV. In priori argumento negatur id, quod pro certo sumitur, nullum esse in Symbolo hac de re articulum. Et mirum esset, hos tantos magistros, qui nos audent Pseudomagistros dicere, tam esse cæcos, ut non videant, quid illud sit, *Credo remissionem peccatorum*: si non esset certum, magistros mendacii nihil videre. At nos, quomodo scimus debere quenque credere certitudine fidei, se esse creatum à Deo: & Christum esse suum redemptorem: & se resurrecturum, quia diserti sint articuli? Credo in Deum creatorem. In Filium eius vnigenitum, passum & mortuum: Credo resurrectionem carnis: etsi alioquin vniuersaliter concepti: sic scimus vnumquemque fidelem debere certitudine fidei credere, sibi esse remissa peccata: quia articulus sit: *Credo remissionem peccatorum.*

XVI. Imo, inquit, Bellarminus, is articulus significat in Ecclesia dari Baptismum in remissionem peccatorum. Esto, inquam. Nam & illud, credo resurrectionem, significat in Ecclesia esse spem resurrectionis. Quid ergo? Vntu Bellarminus, ita profiteri, in Ecclesia hanc spem esse, ut tu tamen incertum habeas te resurrecturum? Quod si est absurdum: ergo vides, non si in Ecclesia sit remissio peccatorum, ideo nulli priuato applicandam. Imo vrgo te. Dixisti enim, dari remissionem in Ecclesia, Quid illud est dari? Tu videris: quo sensu possis excusare: sed nos credimus, nemini dari, si nemini applicetur. Credimus dari per baptismum, significare, dari baptizatis: hos a. esse aliquos indiuiduos: non tragelaphos nescio quos in aere incerto volitantes. Itaque libenter auscultamus Paulo, ad Rom. 7. *An ignoratis, nos, quotquot baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius esse baptizatos? Sepulchrum igitur sumus una cum eo, per baptismum in mortem.* Vnde concludimus: illud, in Ecclesia datur per baptismum remissio; non significare, dari in Ecclesia, nec tamen sciri quisquam cui detur: quomodo faceret ludiones multis presentibus cæcis dicunt, Do vobis stipem, ut inter eos taxam excitent audientes datam, nescientes cui: sed significari, dari in Ecclesia, id est, cuique fidelis. Vnde Petro dictum 1.1. *Scientes vos esse redemptos non auro & argento, sed pretioso sanguine agni immaculati.* Clare & diserte, scientes vos esse redemptos.

XVII. In secundo argumento, absurdissima est consequentia: & eius ratio inutilissima. Quia de iustitia agat in hærente; quæ non significatur per remissionem peccatorum. Certe enim nemo fidelium tenetur credere se esse iustum, id est, sine peccato. Imo, contra tenetur credere se esse iniustum id est, non sine peccato, alias enim nulla cogitari potest remissio peccatorum.

XVIII. Tertia ratio negat expedire, ut homines habeant ordinariæ certitudinem de propria gratia. Hoc probant ab incommodis consequentibus. Primo à superbia. Nam ut Augustinus ait libri de Corrupt. & Gratia c. 13. *In hoc loco tentationis tanta est infirmitas, ut superbiam possit generare securitas.* Et Gregorius 9. Moral. c. 7. *Si scimus nos gratiam habere, superbumus.* Et Lucæ 18. parabola Pharisei & Publicani docet, eos, qui se iustos esse confidunt, facile se cæteris antepone. Secundo à desidia & somnolentia. Esset enim, inquit Alfonso de Castro, propriæ iustificationis certitudo, præsertim viris imperfectis, occasio desidiæ, & somnolentiæ, & otiositatis.

XIX. Nos contra existimamus Deo soli optime esse cognitum quid expediat, quid minime. Sophistas posse multa hinc inde *μεροληκεια* corrogare: quibus infirmiores deterreant: quomodo olim arbei criminabantur, doctrinam de immensa Dei in peccatores misericordia, inferre confidentiam in peccando: & doctrinam prædestinationis, Deum arguere iniustitiæ. Existimamus rursus contrariam doctrinam vere incommodis esse obnoxiam: utpote minucentem, extenuantemque beneficium redemptionis: fidei vim funditus tollentem: pacem apud Deum expungentem: & testimonium Spiritus, sigillum, arhabonem, commutantem in meras nugas, & Centauros & Tragelaphos: mera somnia: quibus incommodis nos vere oportet moueri.

XX. Cæterum notemus vafre substitui homines, pro fidelibus. Nam etsi fideles omnes sint homines, tamen non omnes homines sunt fideles. Itemque nimis indistincte loquitur, qui hominibus promittit eam certitudinem: nos considerati, qui tantum fidelibus. Hoc posito, negatur vtraque consequentia. Negatur, inquam, ex hac certitudine salutis sequi vel superbiam, vel socordiam. Nam hoc si esset, tum nemini oporteret vnquam hanc certitudinem reuelatam. At fatentur Papistæ ipsi quibusdam reuelatam. Nos ergo concludimus, non esse hoc necessarium incommodum.

Apostolus: qui etiam diserte testatur, se odisse malum, quod faceret: cum de-
scriberet naturam, ut ita dicam, regenerationis.

IV. Si autem intelligatur de actu: negatur consequentia. Nam etiam si
ista est eius ratio: non enim malum actu obstaculo est gratiæ diuinæ. A-
lioquin in nullo unquam homine fuisset gratia Diuina. Quia nullus dari
potest hominum, excepto vnico Christo, in quo non fuerit malum actu:
quandoquidem nemo dari potest, non peccator: Itaque, Paulus ad Roman.
7. cum dixisset videre se in membris suis legem, rebellantem, subiecit. *Quis
me eripiet ex isto corpore mortis?* significans nullam spem fore, se liberandum
ab ea lege, id est, à malo, nisi eadem opera liberetur à corpore.

V. Enim vero, cum gratia sit, vel ipse amor Dei in Christo nos comple-
ctentis, vel eius amoris effectum, id est, renouatio nostri: utroque tamen
modo gratiæ Dei negatur obstaculum esse malum hoc actu existens in fide-
libus. Non enim obstat amori: quandoquidem Paulus, ad Rom. 5. *Com-
mendat, inquit, charitatem suam Deus erga nos, quod cum adhuc essemus pec-
catores, Christus pro nobis mortuus sit:* audin charitatem Dei in nos, tum cum
essemus peccatores, id est, actu, imo etiam affectu, in malo? Non obstat et-
iam renouationi: quia idem Paulus testatur utramque legem in se esse: ni-
mirum & spiritus & carnis, ad Rom. 7. testatur rursus ad Galat. 5. carnem
concupiscere aduersus spiritum. Quod si verum non sit peccatum, id est,
malum, existens in homine fideli, obstaculo esse gratiæ diuinæ: ergo non
est necesse, quicumque certus est gratiæ Dei in se existentis, eundem certum
esse se ne actu quidem perseveraturum in malo, id est, non futurum pecca-
tozem, quandiu erit in hac vita.

VI. Quid ergo? Nempe debuit Soto dicere, certum esse fidelem, sibi non
imputatum iri vllum peccatum: utpote condonatum per gratiam. Sed
hoc genus hominum nullam gratiam, nullam iustificationem potest concipi-
pere, nisi in operibus, à quibus suam omnem petit certitudinem salutis. At
contra fidelis nullus est, qui non semper cum publicano dicat, *Domine, pro-
pitius esto mihi peccatori.*

VII. Decimam rationem describam *αὐτολεξι.* Statuamus, inquit, ho-
minem, qui diu hæserit in aliquo vitio: puta, qui odia exercuit, vel concubi-
nam habuit, cuius prauitatis cogitatus identidem in memoriam recurrunt:
vel hominem, quem ambitio, vel quiuis alius reprobus affectus diuexat, ad-
eo ut dubium illi iniiciat, utrum cupiditates illas, quæ altissime esse solent vi-
sceribus infixæ, stirpitus auulserit ex corde, atque adeo ea ratione, qua of-
fensa sunt Dei, quod ad veram penitentiam requiritur, an nequaquam pro-
pter Deum, sed solum propter temporarios respectus se abstineat: Huius-
modi pauidas (ut vos vocatis) gerentes conscientias: quin vero (ut ego exi-
stimo) merissimo dubias, id duntaxat admonetis, ut fatigant in fide, se con-
tra hos pavores obfirmare, & asserere: cum Apostolis deprecantes, adauge-
nobis fidem; & confidentes per illam, vniuersa contegi peccata, nullo habi-
to respectu operum. Sed quid hæc est, si contradictio non est, & acceptissima
verborum repugnantia? Quomodo enim potest fides certum hominem fa-
cere, se esse in gratia, nisi omnino tollendo dubitationem, quæ ex diametro
pugnat cum certitudine?

VIII. Ignoscant viri, si forte boni; sed ignoscant viri saltem acutissimi
(nam & Sophistas esse acutissimos nullum incommodum est) confidenti
propriam hebetudinem. Nam ego certe huius rationis vim nullus perci-
pio. Fingi audio nescio quem post longam vitiorum habitudinem, incertum,
utrum ab iis recesserit propter Deum. Huic nos incertitudini audio
opponere preces, quibus postuletur augmentum fidei. His cum sum inten-
tus maxime, ut videam, quid sit consequens; ut consiciatur, neminem
posse certum esse suæ salutis: subito strepitum pro foribus audio, im portune
clamantium, Contradictio, contradictio. Quid hoc, inquam, rei est? Illi re-
gerunt non posse fidem generare illam quam quærimus certitudinem, nisi
tollat omnino dubitationem. Atqui, inquam, in hypothesi illius fictionis,
hominem audieram, fidem non audieram. Propitii estis, Dominicani: propi-
tius esse, Papistæ, *αὐτολεξι* non video.

IX. Intellego non absurde supponi quendam ex longa habitudine pec-
catorum conuersum. Nam mihi exemplo ille bonus latro, cuius sola lauda-
tur extrema vita: exemplo item Paulus, qui è primo peccatore subito fa-
ctus Apostolus. Est. Sed Dominicus iste Dominicanus, hunc tantum ho-
minem finxit; non finxit fidelem. Atqui, possunt homines à longo vitiorum
habitu recedere, ut tamen non sint fideles. Nostra autem vniuersa disputatio
non de homine est quolibet, sed de fideli. Fidelem autem vllum recedere à
vitiis, non propter Deum, hoc ego nunquam concesserim: qui iis ipsis exem-
plis, quæ iam dixi, contra doceor. Fingat Dominicus sibi monstra pro arbi-
trio: at nos didicimus, hypotheses debere esse non absurdas. Et quamuis
concedamus, si quis Triangulum supponat habere quatuor angulos, indefe-
qui, non esse Trianguli angulos æquales duobus rectis: tamen prolixè ride-
bimus adeo monstruose supponentem.

X. Præterea non posse generari fiduciam siue certitudinem salutis, nisi
omnino sublata incertitudine: non debet simpliciter concedi. Nam du-
bitatio, vel erit habitus formati; vel transeuntis tentationis. Habitum for-
matum concedo non posse consistere cum ea certitudine: sed tentationes
scio non posse tolli nisi cum in patriam peruentum erit. His autem sæpe &
vehementer concuti fidem, non est negandum: sed excuti, hoc vero falsum.
Paulus ad Rom. 8. *Qui nos separabit à charitate Christi? num oppressio, num
angustia, num persecutio, num fames, num nuditas, num periculum, num gladi-
us? Imo in his omnibus viciis victores sumus: per eum qui di-
lexit nos.*

XI. Vndecima ratio negat, quemque teneri credere se esse in gratia.
Hanc rursus describo. Ad ea quæ naturalia sunt, nemo obligatur. Sed quod
dubitatio in homine insurgat, & metus quo statu sit apud Deum, est res natu-
ralis, in his maxime, qui vel perdit aliquando vixerunt, aut vehementes pa-
tiuntur incurfus dæmonis, mundi, vel carnis: ergo huiusmodi dubitatio
non est peccatum. Quin vero nonnunquam illa exurgit ex naturali homi-
nis complexione. Sunt enim quibus parum est sanguis: qui ideo, sicuti in re-
bus aliis, ita & in hac parte, sunt meticulosi. Adde quod sæpenumero ex-
pertum habemus, homines probatæ vitæ, quo maiorem adhibeat curam ex-
purgandæ conscientiæ, maiori sunt vel in metu, vel in scrupulo.

XII. Intellego gemino argumento probari non esse peccatum timere
propriæ salutis: Horum primum à natura est: alterum ab eo quod etiam san-

Tom. III.

ctissimis accidit. Sed in primo non dubito Dominici linguam præcurrisse e-
ius mentem: illud enim, *Ad ea quæ naturalia sunt, nemo obligatur*, contra de-
buit, *Aduersus ea quæ naturalia sunt*: nisi ego forte nihil video. Sed condone-
tur sane. Hanc igitur dubitationem de salute ponit esse naturalem. Ego fa-
teor: sed quomodo naturale peccatum, id est, à naturæ corruptione vniuer-
sali. At non obligari hominem aduersus ea quæ sic sunt naturalia, nullus
concedet Catholicus. Illud autem plus minusue sanguinis, quis non rideat?
Ergo ne fidei vis ab habitu pendet corporis, ut tandem consulendus sit Hip-
pocrates, & Galenus? Apage nugas.

XIII. Alterum argumentum sumit, probatissimæ vitæ homines, in
in maximo esse metu, vel scrupulo. Ego concedo, nulli maiores esse aut ve-
hementiores tentationes. Sed certitudinem salutis nego nullam esse. Ra-
tio facilis ex præcedentibus: quia tentationes hanc certitudinem concu-
tiunt quidem, sed non excutiunt tamen: itaque superantur: & ita, qui tenta-
tur, manet certus.

XIV. Duodecimam rationem Soto mutuatur à Thoma: ego sic dispo-
no: Quæcumque res certa est, ea diiudicatur per propria principia. At gratia
cuiusque hominis non diiudicatur per propria principia: Ergo ea gratia non
est certa. Probat: quia principium & obiectum gratiæ Deus est: at hic
ignoratur.

XV. Respondeo, principia propria hoc loco intelligenda ea, quæ ap-
pellantur scientifica: non vero rem ipsam constituentia. Nam hæc semper
sunt ratione priora ea re, cuius de certitudine quæritur. At illa possunt esse
posteriora: Alioquin nulla daretur demonstratio à posteriori, quod est
absurdum. Sciri ergo certo posse gratiam Dei hoc modo, nimirum quia ipsa
efficiat intrinsecus motus suos, tum in illustranda mente, tum in innouanda
voluntate. Quomodo ergo certo scimus ortum esse solem, ex die ipso, quo
frumitur; etiam hic dies non sit causa exortus solis: & sic credunt fideles se esse
apud Deum in gratia, quod sentiant in seipsis effecta gratiæ certissima. Et
est hoc principium huic certitudini proprium.

XVI. Itaque propositi syllogismi neganda minor est, Quod ad ratio-
nem atinet, primo negatur Deum esse fidelibus incognitum. Nam & quod
addit Soto, Deum intelligi, acceptantem nos per suam gratuitam voluntate-
tem; & hanc non innotescere per opera nostra, falsum est: quia innotescit
per opera sua: ea videlicet, quæ intra nos efficit per Spiritum.

XVII. Decimatertia ratio: Nullus habitus generat assensum, nisi circa
suum proprium obiectum. At specialis gratia non est obiectum proprium
fidei. Ergo habitus fidei non generat assensum, circa eam. Probat assen-
sum: quia obiectum propositum fidei, non est nisi Deus, & illa quæ ad
spem nostram pertinent, vel releuata in Scripturis, vel inde deducta, & ex-
pressa autoritate Ecclesiæ. At hæc specialis gratia neque reuelata est in
Scriptura: neque inde deducta per Ecclesiam.

XVIII. Respondeo, negari assumptum primi syllogismi. In secundo di-
co illud, *deduct per auctoritatem Ecclesiæ*, esse assumptum Papisticum. Nam
hæc auctoritas Ecclesiæ, mere accidens est neque augens, neque minuens
certitudinem. Itaque absolute dicendum, id esse proprium obiectum fidei,
quod reuelatur in Scriptura: vel inde euidenter & necessario deducitur: ut
loquebantur Bellarminus, & Pererius. An autem hæc gratia particularis
eo pertineat, quod negat Dominicus, antea explicatum est.

XIX. Vales c. 7. disput. 100. in 1.2. bis argumentatur. Itaque esto ra-
tio decima quarta: Quamuis quisque debeat fide diuina credere promissam
esse remissionem peccatorum omnibus penitentibus, & bene operan-
tibus: tamen, cum talis promissio subsequatur opera, & penitentiam: & de
hac nullus esse possit certus certitudine euidente, aut fidei diuinæ; nullus cre-
dere debet hac certitudine remissa esse sibi peccata.

XX. Respondeo, negari eam promissionem; id est, eius promissionis
effectum, (sic enim ipsum Valsquem puro intelligere, ut ne absurde dicat)
subsequi opera & penitentiam. Discant ipsi Papistæ à Baptismo: nam in
hoc, quomodo dicant præcedere opera? quomodo penitentiam? Cum ne
ipsi quidem vllam dispositionem requirant, nisi, ut ne actu quis sese oppo-
nat: In infantibus certe, quid habent quod dicant? Nam his neque opera in-
sunt, neque vlla penitentia præmittitur: Nulla ne igitur infantibus remis-
sio sit peccatorum? Sed quicquid Papistæ, quicquid Iesuitæ cogitant, id
meritum est: nec quicquam debere volunt gratiæ Dei.

XXI. Decima sexta ratio. Qui assensus præbetur remissioni peccato-
rum, vel est ex nuda reuelatione, vel ex discursu. At neutro modo certa. Non
ex reuelatione: quia non est ordinis supernaturalis. Non etiam ex discursu.
Quia hic constat ex assumptis primo certissimis fidei principiis: deinde
principiis certo experimento compertis. Sed hæc experimento comperta, non
possunt ita esse certa, ut cum aliis generent assensum infallibilem.

XXII. Respondeo, hanc assensum non esse ex nuda reuelatione: hæc
enim est extraordinaria; nos uero in hac certitudine nihil inuicimus, non
ordinarium, & de natura fidei: ideoque commune omnibus vere fidelibus.
Itaque fatemur assensum esse per discursum ex principiis veris ac certis. Cõ-
cedimus etiam principia eiusmodi esse debere, cuiusmodi descripta sunt.
Nam illa, quæ dicuntur fidei, maiorem propositionem sufficiunt, puta, Om-
ni credenti remittuntur peccata per Christum. Ea vero quæ experimento
constant, suppeditant assumptionem. At ego credo. Quibus positis, necessa-
ria, & infallibilis conclusio conficitur: Mihi ergo remittuntur peccata per
Christum. Non posse autem hæc secunda esse ita certa; omnino falsum: sunt
enim diuina: quia à Spiritu Sancto: atque adeo inde appellantur testimo-
nia Spiritus ab ipso Paulo 8. ad Rom. *Ipse Spiritus testatur vna cum Spiritu
nostro, nos esse filios Dei.*

CAP. XIX.

De Patribus.

I. Non detinebunt nos Patrum auctoritates: quarum pleræque tantum
docent nemini certam esse suam iustitiam; illam nimium, quæ con-
sistit non in remissione peccatorum, sed in innouatione vitæ: ut non vereri
debeat, nequid peccans ab officio discedat, aut etiam discesserit. In has, aut
omnes, aut singulas quid opus erat inquirere? Sed immanis est aduersario-
rum importunitas.

T 3

II. Primitus

II. Primum ergo Ambrosius, serm. 5. in Psal. 118. Nolebat auferri opprobrium quod suspicatus est: vel quia cogitauerat in corde, & non fecerat: & penitentia licet abolitum, suspectus tamen erat, ne forte adhuc maneret eius opprobrium: & ideo Deum precatur, ut illud auferat, qui solus nouit, quod nescire potest etiam ipse qui fecit. Sed enim non agi de remissione peccati parati: sed de auferendis eius reliquiis manifestum est ex precedentibus: Subobscurum dictum videtur. (Nam verfabat hęc verba, Aufer opprobrium meum, quod suspicatus sum) Sed explanauit Apostolus, quod hic videbatur obscurum, ubi ait: Nihil quidem mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum. Sciebat enim se esse hominem, & sibi cauebat, ut poterat, ne post suscepta baptisimi sacramenta peccaret: ideoque delicti conscius sibi non erat: sed quia homo erat, peccatorem se fatebatur, sciens unum esse Iesum lumen verum, qui peccatum non fecit, nec est inuentus in ore eius dolus: ipsum solum iustificari qui veri alienus esset à lapsu. Similiter ergo Propheta, etsi peccatum declinare curabat, tamen quasi Deum repulsorem peccati esse sui cupiebat. Optime: sibi cauebat ne peccaret: non erat tamen certus non peccare: quia se hominem meminerat, itaque peccator est. Quid verius? Nam iustificatum quęquā dicere non peccator est, Papiſticū est.

III. Basilii in Constitutione Monasticis c. 2. Multi peccantes, plurima neque intelligimus: quapropter dicit Apostolus, Nihil mihi conscius sum. sed non in hoc iustificatus sum, h. e. multa peccata & non intelligo, Recte: quis enim ignorat multa esse peccata nobis incognita? Sed est ne horum incognitorum nulla remissio? aut remissionis nulla certitudo? Hoc videlicet fuit disputandum.

IV. Hieronymus. 2. contra Pelagian. Sunt iusti, ad quos peruenit quasi opus impiorum: & sunt impij, ad quos peruenit, quasi opus iustorum. Hoc idcirco dicitur, quia certum iudicium, solius Dei est. Nempe disputabat aduersus Pelagianos asserentes: esse iustos sine peccato: contra asserentes diserte, Iustos esse concedo: sine omni autem peccato omnino, non assentior. Præterea in illis verbis, iudicium Deiponit, oppositum iudicio humano: sequitur enim statim, Et quos putamus iustos, sępe peccatores inueniuntur: Et quos e contrario peccatores, apud Dei scientiam iusti sunt. Eodem sensu in Hierem. 13. Homo videt in facie, Deus in corde: & quod nobis interdum mundum videtur, illius oculis fordidum deprehenditur. Quid ista, quęlo, contra remissionem peccatorum, eiusque certitudinem.

V. Et Hieronymus quidem de alienis loquebatur iudiciis. Chrysoſtomus vero, de suis cuiusque homin. 88. in Ioan. Propterea contristatus sum, Petrum intelligit, ne forte me amare arbitratus, non amem: ut antea cum me fortem & constantem putarem, postmodum imbecillis deprehensus sum. Nec dissimilis ratio. Nam Paulus, qui ipsum se non iudicabat, erat ne propterea alienus à remissione, aut etiam à certitudine remissionis? Imo, Papiſtę affirmant monitum extra ordinem peculiari reuelatione: & inde certitudinem elici consentiunt. Si igitur Paulus certus erat sibi remissa esse peccata: nec tamen certus, nihil peccasse: quis neget certitudinem remissionis non tolli, incertitudine proprię iustitię.

VI. Alterius loci, ex 11. homilia in 1. ad Cor. non est noua difficultas. Explicatur enim idem Pauli locus, quo se testatur non propterea esse iustificatum, quod nihil esset sibi conscius. Δὸς τοῦ νοῦ ἐστίν, ἡ δὲ καρδία ἴσως ἔτι καὶ ἁμαρτίας ἔχει. Duobus ergo, vel tribus potius de causis, nostrum non est accuratum, & exactum iudicium. Vna quidem, quod etiam si nullius rei simus nobis conscij, opus tamen habemus, eo qui accurate, & exacte, nostra arguat peccata. Altera autem, quod nos plura latent, ex iis que sunt, & absconduntur: ἡ γὰρ καρδία ἀγνοεῖ τὰ πνεύματα, & tertia insuper, quod multa ex iis que sunt ab alijs, nobis quidem videntur bona, non sunt autem ex recta animi sententia. Vtrumque iudiciū coniungit, & proprium cuiusque, & alienum. Sed vtrumque de iustitia operum quam nos non ponimus: non a. de remissione peccatorum, quę nostra thesis.

VII. Quid multa? Nam certę tædēt in singulis eadem repetere. Eadem mens Auguſtino in Psal. 41. Noui quia iustitia Dei mei manet: vtrū mea maneat, nescio. Terret enim me Apostolus, dicens, Qui stat, videat ne cadat. Sermo. 23. de verbis Domini, Fortasse tu nihil inuenies in conscientia tua, inuenit ille qui melius videt. Homilia 35. Quando inuimus hic, de nobis ipsi nos ipsi iudicare non possumus: non dico, quid eras erimus, sed quid hodie simus. De Perfectione iustitię. Quanta libet iustitia sit pręditus homo, cogitare decet, ne aliquid in illo, quod ipse non videt, inueniatur esse culpa. Theodoretus in 4. 1. ad Cor. Non me à peccato immunem pronuntiabo, sed Dei sententiam expectabo. Sępe enim euenit, ut etiam ignorantes peccent, æquum & iustum esse existiment: sed hoc aliter videt vniversorum Deus, Beda ad c. 20. Prouer. Potest hic versus & de electis accipi: qui habent aliquando latentia in mente mala, quę ab alijs videri non possunt hominibus, quę tamen ipse Dominus cernit. Et post, Sunt multi mundo corde, & iuxta humana possibilitatis modum, puri à peccato, nec tamen se ipse quisquam mundicorē em, & immunem à peccato, absque temeritate pronuntiauerit. Bemar. sermone 3. de Aduentu. Accedit ad sollicitudinis cumulum, & pondus timoris, quod cum & meam, & proximi conscientiam seruare necesse sit: neutra mihi satis est nota: vtraque abyssus est imperſcrutabilis: vtraque mihi nox est: & nihilominus exigitur à me vtriusque custodia. Hęc omnia dealbantur vna, eademque fidelis. Agunt de incertitudine iustitię inhærentis: non lædunt certitudinem remissionis, siue iustificationis.

VIII. Ista Bernardi possunt cuiquam videri duriora. Epist. 107. De qua tamen percepta suimet ex parte notitia, interim quidem gloriatur in spe, nondum tamen in securitate. Serm. 2. in Octaua Paſche, Nouit Dominus qui sunt eius, qui vero scit hominum, si est dignus amore, an odio? Serm. 1. Septuagesima, Quid potest dicere, ego de electis sum, ego de predestinatis ad vitam, ego de numero filiorum: Quis hæc, inquam dicere potest, reclamante Scriptura, nescit homo, si dignus sit amore, an odio? Certitudinem vtrique non habemus, sed spei fiducia consolatur nos, ne dubitationis huius anxietate penitus cruciemur.

IX. Respondeo, distinguere huius vitę statum, ab statu futurę: huic tribuere securitatem, illi spem. Sed huic spei tribuere peculiarem applicationem, quę se quisque credat, & filium Dei, & predestinatum ex certis signis. Sic igitur ille, Epist. 107. Quos ab aeterno predestinat, in aeternum beatificat, intercedente sane media vocatione, vna cum iustificatione, duntaxat in adultis. Sic ad ortum solis iustitia, sacramentum absconditum à seculis, de predestinatis, & beatificandis emergere quodammodo incipit ex abyſſo æternitatis, dum quisque vocatus por timorem, iustificatus per amorem, præsumit se quoque esse de numero beatorum: sciens nimirum, quia quos iustificauit, illos & magnificauit. Quid enim? Audit se vocari, cum timore conculitur, sentit & iustificari, cum amore perfunditur, & de magnificatione diffidet: Initiatur, prouohitur, & de sola consummatione desperabat: Et post, Habes homo, huius arcani indicem Spiritus

iustificatem, eoque ipso testificantem spiritui tuo, quod filius Dei & ipse sis. Et post, Nemo itaque se amari diffidat, qui iam amat. Item, Iustus quis est, nisi qui amanti se Deo, vicem rependat amoris? Quod non sit nisi reuelante Spiritu, per fidem homini æternum Dei propositum, super sua salute futura. Post, Hoc itaque est illud sacram, secretumque, consilium, quod à Patre Filius in Spiritu Sancto accipiens, suis, quos nouit, per eundem Spiritum iustificando eos, communicando iustificat, quando id quisque accipit in sui iustificatione, ut incipiat & ipse cognoscere, sicut & cognitus est, cum videlicet datur & ipsis præsentire aliquid de sua ipsius futura beatitudine, quemadmodum ab æterno latuit in prædestinante, plenius appariturum in beatificante. De qua tamen iam percepta suimet ex parte notitia, interim quidem gloriatur in spe, nondum tamen in securitate, Serm. in Septuagesima, Certitudinem vtrique non habemus, sed spei fiducia consolatur nos ne dubitationis huius anxietate penitus cruciemur. Propter hoc data sunt signa quadam, & indicia manifesta salutis, ut indubitabile sit eum esse de numero electorum, in quo ea signa permanferint. Propter hoc, inquam, quos præsciuit Deus, & prædestinauit conformes fieri imagini Filij sui, ut quibus certitudinem negat causa sollicitudinis, vel fiduciam præstet gratia consolationis.

X. Hęc nota. Primo fidelem quęquę præluere se de numero beatorum. Secundo: Hanc præsumptionem, esse fiduciam. Tertio: sacram secretumque consilium prædestinationis per Spiritum Sanctum reuelari. Quarto, reuelari per fidem. Quinto, manifestari per iudicia manifesta, sed & indubitabilia, si permanceant.

XI. Nempe igitur, manifestum opponi cognitionem ex signis, quę est à posteriori, scientię videlicet, quę sit à priori. Hanc negari iis qui sunt in hac vita: illam verò concedi: quod nostrę theſi sufficit. Nam certe, si cognitio est, & cognitio prædestinationis, oportet esse certam: id est, talem, ut non subſit ei fallum, alioquin cognitio non erit, & quidem cognitio diuini consilij. Nam quod eadem certitudo denegatur, nihil nocet: quia non potest absolute intelligi: non est n. notitia, cui nulla omnino certitudo: sed cõparate & secundum quid: id est, quatenus longe abest spes à fruitione: etiam si spes sit vera, & proinde suo modo certa.

XII. Superest Gregorius, Epist. 22. lib. 6. Quod vero dulcedo tua in suis epistolis subiunxit, importunam se mihi existere, quoad vsque scribam, mihi reuelatum esse quia peccata tua dimissa sunt: rem & difficilem, etiam & inuilem postulasse. Difficilem quidem, quia ego indignus sum, cui reuelatio fieri debeat. Inuilem vero, quia securus de peccatis tuis fieri non debes, nisi cum iam in die vitę tuę ultimo, plangere eadem peccata minime valebis. Quę dies quousque veniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes, atque eas quotidianis stertibus lauare.

XIII. Respondeo, à Gregorio recte fuisse reprehensam Augustinę cubiculariam: non quod sibi vellet certam fieri remissionem peccatorum: sed quod reuelationem extraordinariam voluerit dari: quę non solum inutilis curiositas est, sed etiam prophana temeritas. Intra hos reprehensionis cancellos si continuit se Gregorius, ut videtur, laudandus est: Sin autem progressus vltorius etiam illam negauit certitudinem, quę est ab in æterno spiritus sensu, non debuit. Hoc satis est: neque, n. tantus Gregorius, ut sit extra iudiciorum alca positus.

C A P. XX.

Statu Controuersia, de Fide Electorum propria.

I. Superest postrema de fide quęstio: quorumnam sit hominum fides vera, Electorum-ne tantum, an etiam quorundam reproborum: & possit-ne ea penitus deficere. Disputatur à Bellarmino c. 14. & 15. 3. de Iustificatione. Feuardentio Theomachię 7. c. 19. 20. & 21. Et contra à Paręo contra Bellarminum: à Zacharia Bouerio Demonstrationis generalis II. Symboli c. 4.

II. Catholici de vera fide, quę ex præcedente disputatione constat esse coniunctam cum certitudine salutis, duo docent. Primum, non posse in reprobis esse: alterum, coniunctam esse cum perseuerantia: adeo, ut nunquā fidelis desinat prorsus credere. Etsi agnoscant duo esse verissima: prius, etiā reprobos nonnullos videri cum alijs, tum etiam sibi credere: posterius, etiā fideles interdum ita concuti vi tentationum, ut videantur non credere. Hęc omnia Caluinus docet c. 2. 3. Insti.

III. Sed ei tamen Bellarminus calumniose imponit, fidem non solum nõ esse, nisi in electis, sed etiam in electis esse plane immobiliter: quo expressit, credo, id quod paulo ante eidem tribuerat, fidem nulla ratione amitti posse. Calumnix pars gemina: & quod fidem dicit, non distincte fidem veram: & quod immobiliter esse. Nā Caluinus iisdem locis, & fidem esse & non esse à vera distinguit diligenter, & illud immobiliter nusquam vsurpat: contra autem agnoscit, nõ raro vehementer commouet: tantum negat penitus excuti.

IV. Quid contra Papiſtę sentiant, nusquam quod sciam expofessio docet: tantum lemmata capitum legi: apud Bellarminum, fidem ac iustitiã non esse propriam electorum, & semel habitam amitti posse: apud Feuardentium, Spiritum Sanctum aliquoties permittere, ut veram fidem semel à se datam, homines amittant, nec donum perseuerantię illi semper, aut necessario connexum esse. Item Spiritum Sanctum frequenter permittere electos, atque iustificatos, per peccata lethalia, ab accepta gratia sua & fauore excidere. Hęc illi. Et vero gratia magna Feuardentio, qui non fidem simpliciter nominauit, sed veram limitauit: Absque eo fuisset, tota disputatio laboraret homonymia.

V. Sed Bellarminus, quare fidei iustitiã addidit? Si iustitiã apud Deum, id est, iustificationem, ac proinde remissionem peccatorum: taceo, nam & huic non minus quam fidei, negamus quicquam esse commune cum reprobis. Sed si externam, quę est in bonis operibus: hanc profecto importune addidit: de qua nos sane litem nunc illi nullam mouemus: qui non minus hypocritas ea fingere omnia, quę fideles vere efficiunt.

VI. Semota igitur vndiq; tum calumniam, tum homonymia, quęstio esto, vtrum fides illa vera, quę credentes in Christum iustificantur, pertinere possit ad aliquos reprobos: & in aliquibus electis aliquando penitus deficiat. Nos negemus, Papiſtę asserant.

VII. Sed Martyrem Bellarminus obseruat seorsim ire. Quod ego tamen cur dixerit, non video. Nam apud Martyrem, commentariis in 8. ad Rom. sic lego, Quicquid alij sibi fingant, hoc nobis certissimum esse debet: homines sanctos non tantum peccare posse, sed etiam interdum grauissime labi: quod in historia de Davide & Petro videmus accidisse. Id a. diuina electioni nihil præiudicant.

ut: huiusmodi lapsus prædestinatorum non possunt esse perpetui: nam restituentur, & per penitentiam instaurantur. Hæc Martyri, eodem verba sunt: quibus curperant non subscipturum Caluinum, nulla causa fuit. Nisi quod videre sibi visus dicere Martyrem, posse fidem ad tempus amitti. At non huiusmodi potuit id somnare Bellarminus, potuit etiam Martyr docere.

CAP. XXI.

Argumenta Papistarum de interitu fidei.

I. **P**apistæ ergo suam illam affirmationem sic probant. Ezech. 18. *Cum auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in illa.* Quomodo aueritur iustus à iustitia sua, si fide sola iustificatur, & fides extingui non potest?

II. Imo, inquam, primo non sequitur necessario auerti: quomodo et si legas: Si Angelus annuntiet aliud Euangelium, tamen non sequitur Angelum vllum annuntiare aliud Euangelium. Hypothesis enim non facti, sed conuentus necessitatem significat. Secundo: iustus alio sensu dicitur, quam per fidem, nimirum per opera. Et Ezechiel *ὁ ἄδικος* hunc describit, *Vir si fuerit iustus, & fecerit iudicium, & iustitiam: in montibus non comederit, & oculos suos non leuauerit ad idola domus Israel: & uxorem proximi sui non violauerit, & ad mulierem menstruam non accesserit: & hominem non contristauerit, pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit: panem suum esuriienti dederit, & nudum operuerit vestimento: ad usuram non commodauerit, & amplius non accepit: ab iniquitate auerterit manum suam, & iudicium verum fecerit inter virum & virum, & in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, ut faciat veritatem: hic iustus est, & iustus est, ait Dominus.* Quare argumentum est præter thesin.

III. Bouerius instat. Sic duplicem in homine iustitiam fingi, vnam, quæ à fide, alteram, quæ à lege manet. At hoc esse absurdum. Nam, si vtraque in homine esset; (quod saltem diuina virtute hominem roborante fieri posse concedendum) duplex quoque in homine iustificatio esset constituenda. Quod rursus absurdum docet: quia, si altera deesset, simul & iustus, & iniustus existeret.

IV. Atqui Geminam iustitiam in homine esse, nemo nostrum dixit. Sed geminam iustitiæ rationem esse: nempe vt iustus dici queat homo, vel per legem, vel per fidem: quod qui impugnet, hunc necesse est non esse sanum Theologum. Quid enim agit Paulus, cum disputat iustificari hominem fide, non operibus; si nulla hæc distinctio iustitiæ considerari potest? Sed esse geminam in homine, id est, reapse vtramque, reperiri, vel in vno eodemque, vel in diuersis, deliria sunt Papistica.

V. Quod addit, posse in eodem vtramque esse diuinam virtutem, crassam re dolet imperitiam in Theologo. Etenim, si ne diuina quidem virtus potest contradicentia, quod omnes Theologi concedunt: ne hoc quidem potest. Quia enim iustificatio per fidem est in remissione peccatorum, quæ ex diametro pugnat cum iustitia ex lege: ergo fieri non potest, vt in eodem vtraque sit. Verius itaque, in homine alterutram deesse iustitiam. Nam in Christo (quem ille exempli causa nominat) iustitia quidem fuit per legem: at non iustitia per fidem: quæ enim illi peccata condonata sunt? In reliquis sanctis, iustitia est per fidem, sed non per legem: quicunque, n. se absque peccato dicit, mentitur.

VI. Atqui, inquit, si altera desit, ergo idem iustus est, & iniustus. Imo, inquam, in quo absit iustitia per fidem, absurda consequentia est. Non enim iniustus est, quicunque, per fidem non iustificatur: sed tantum peccator. Necessario enim hoc genus iustitiæ præsupponit peccatum. Si vero iustitia absit secundum legem, hunc partim iniustum esse, partim iustum, nihil absurdi est. Nihil enim obstat, quominus iniustus sit per legem, qui iustus sit per fidem. Nullam op positionem potius necessaria connexion, vnde solenne nomē iustificatio impij.

VII. Luc. 8. *Nam quod super petram, qui cum gaudio suscipiunt verbum: & ibi radices non habent, sed ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* Si suscipiunt cum gaudio verbum Dei, ergo credunt, neque, deest illis fides. Probatur consequentia. Nam qui recipiunt verbum Dei, nemo iure calumniari queat, quin vere credant. Deinde fides illa, si non est simulata, est vera. At quomodo illi fidem simulare possunt, qui aude & cum gaudio verbū Dei suscipiunt? Nam qui fidem cum gaudio suscipiunt, ipso cordis gaudio declarant, se fidem ex animo amplecti.

VIII. Respondeo, non concludi quæstionem in prima consequentia: quia non omnis fides est vera fides, siue fides iustificans, de qua nunc instituta disputatio est. Nego rursus, quicunque, recipiunt verbum Dei, vere credere. Omnes enim dicuntur recipere, qui externe profitentur. At non omnes qui profitentur, etiam vere credunt, sed videntur, inquam, alij, interdum etiam sibi: sed Deo non videntur: à quo quæcunque fides non infunditur, vera non est, non est iustificans.

IX. Rursus nego, si non sit simulata, esse veram fidem. Nam simulare is dicitur, qui reapse non credit. Atqui potest esse fides non vera, in eo qui reapse credit. Qui reapse credit, profecto ex animo credit. Sed hic animus multum interest qualis sit. Vin' probari? Ex ipso textu facile. Semen cecidit aliud in viâ, aliud super petram, aliud inter spinas, aliud denique in terram bonam. Et terra bona eos significat, qui *ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ* in corde bono & optimo, siue vt Beza, *honesto & bono*, auditum sermonem retinent. Atqui & via, & petra, & spinæ, non sunt terra bona: ideo neque cor honestum & bonum. Quare, ne eos quidem significant, qui fidem veram habent. Nam fides ipsa purificat corda, Act. 15.

X. Quid ergo prodest, quod ipso gaudio testentur se fidem ex animo amplecti? Aut quis nescit non tantum animo, sed etiam toto animo esse amplectendam? Atqui hos non toto animo amplecti, patet ex eo, quod tempore tentationis recedant. Id enim est vitam suam plus amare, quam Christum: cuiusmodi homines se indignos Christus pronuntiat: tantum abest, vt iustificantis fidei laudem tribuat.

XI. Ioann. 15. *Omnes palmitem in me non ferentem fructum, tollit eum.* At palmes esse non potest, qui aliquando non vixerit in vite. Non n. palmes aliunde inferuntur, sed nascuntur ex vite: & non mortui, sed viui nascuntur. Potest ergo, qui aliquando fuit membrum in corpore Christi per fidem vitam, mitti in ignem æternum.

XII. Mitto illud, palmires aliunde non inferi: quod in hoc negotio aperte falsum: Christiani u. fiunt non nascuntur. Respondeo, vt Christianos, sic palmires dici, non omnes eadem definitione: quosdam n. veros, quosdam fictos:

& hos: e vera non palmires, sed quadantenus similes palm. tib. videlicet externa professione. Non ergo verum, omnes palmires vere viuere, quan lo quidē videntur quidam viuere. Villagudus in eum loannis locum, *Quomodo est pal. mes in Christo, qui non adfert fructum? Respondeo. Hic loquitur de eo, qui nomine tenus est Christianus, qui secundum externam speciem videtur palmes, non autem ex viua fide est: is est sicut zizania in regno Dei hoc est, in Ecclesia, & p. tres pisces in reti Evangelico: & carens veste nuptiali in nuptiis Christi.*

XIII. Matt. 24. *Quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum, qui autem perseverauerit usque in finem, hic saluus erit.* Ergo non omnes iusti perseverauerunt, ideo neque saluantur.

XIV. Nihil probatur, nisi hoc probetur, quod oblitus est Bellarminus, per eos iustos, quorum charitas deiecit, eos intelligi, qui per veram fidem iusti sunt apud Deum.

XV. Prior. ad Cor. 9. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum aliis predicauerim, ipse reprobus efficiar.* Caui istæ (inquit) salutem merito non castigat corpus suum, & operibus penitentiae valedeceperunt: quia certi sunt certitudine fidei, se reprobos fieri nulla ratione posse.

XVI. Impudens calumnia, nulla ad thesin argumentatio. Nos qui simus caueat quisquam discere ab improbissimo aduerialio. Inreca quam hæc dementia est: Paulum illi numerant in iis qui fide certi erant suæ salutis, etiam per peculiarem & extraordinariam Reuelationem: & nunc tamen subito transferunt in oppositum ordinem. Hoc in mentis non emoret? Enimvero, si Paulus certus fuit, se nunquam separatum iri à charitate Dei, & tamen castigabat corpus suum, ne forte reprobus efficeretur. Ergo, non si quis castigat corpus suum, ne reprobus efficiatur, idem continuo incertus est de sua salute. Quid ergo? Nempe hæret iis mediis, quæ scit à Deo constituta ad salutem: nam quicunque, hanc sperat, hunc oportet castigare corpus suum. Ezechias certus erat se victurum annos quinquedecim: & tamen quotidie comedebat, ne moreretur: non quia incertus esset, sed potius vt certus esset.

XVII. Ad Galat. 3. *Euacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini, à gratia excidistis.* Quomodo possent euacuari Christo & gratia excidere, si in Christo & in gratia vere nunquam fuissent?

XVIII. Quomodo, inquam, iustificabantur in lege. *Qui, inquit, in lege iustificamini.* Atqui per legem nemo iustificatur. Ergo iustificari, inquit Benedictus Iustinianus, non pro re ipsa, sed pro opinione iustitiæ accipitur. Nempe quia quæ videntur esse, appellatur quæ essent. Itaque euacuati Christo, qui Christum profitentes, videbantur esse pleni Christo: quanquam non essent. Et à gratia excidere, qui spe frustantur gratiæ obrinenda.

XIX. Prior. ad Timoth. 1. *Quidam circa fidem naufragauerunt.* Et 4. *In nouissimis diebus, discedent quidam à fide.* 6. *Quam quidam appetentes, errauerunt à fide.* Ad Hebræ. 6. *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cælestis, & participes facti sunt Spiritus Sancti, gustauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque seculi venturi, & prolapsi sunt, renouari iterum ad penitentiam.* Et 10. *Voluntarie peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur hostia pro peccato: terribilis autem quadam expectatio iudicij, & ignis amulatio, qua consumptura est aduersarij.* Postter. Petr. 2. *Melius erat illis non agnouisse viam iustitiæ, quam post agnitionem retrorsum conuersi ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato: contigit enim illis illud veri prouerbij, Canis reuersus est ad suum vomitum, & sus lora in volutabro luti.* Num habuerunt veram fidem, qui discesserunt à fide? Et quomodo naufragauerunt, qui in nauem nunquam fuerunt? Num verè iustificati fuerant, qui illuminati gustauerunt donum cælestis, & participes facti erant Spiritus Sancti.

XX. Nimirum vehementer pro tantula occasione. Nego habuisse veram fidem qui discesserunt à fide. Nisi forte veram tu fidem dicas, non ipsam virtutem, sed obiectum virtutis, non ipsum, inquam, internum habitum, vnde quis credere dicitur, sed doctrinam duntaxat quam credere. Sed nos scimus illos habere veram fidem, id est, veram fidei doctrinam, qui tamē non habeant veram fidem, id est, veræ fidei habitum, quæ est ex puro corde. Itaque ab illa fide scimus plurimos descivisse, & quotidie descivere. Sed ab ista neminem putamus: proflus, inquam, deficere. Negamus etiam illos verè iustificatos fuisse, qui illuminati gustauerunt donum cælestis, & participes facti sunt Spiritus. Ratio, quia etiam tenuissimas qui accipiunt scintillas cognitiæ veritatis, ij quodammodo gustant donum Dei, & sunt participes Spiritus. Reliqua similia sunt.

XXI. Sed nunc exempla congerit à Scripturis, eorum qui defecerunt. Primo Satanæ: & primorum parentum: inde Regis Saul, & Dauid, & Solomonis: tum Petri, & Simonis Magi, & Iudæ proditoris. Horum exemplorum duos esse ordines: primum Adami, Dauidis, Petri: vnde discamus, iustitiam posse amitti & recuperari: alterum reliquorum; à quibus pateat, posse eos, qui crediderunt, etiam reprobos fieri.

XXII. Respondeo, non videri verisimile, Solomonem in iis fuisse, qui reprobi fuerunt, & proflus exciderint à gratia. Sed sane, relinquatur id nunc quidem in medio. Ego Angelos & Adamum nego ad thesim apte proferri. Illi enim iusti fuerunt iustitia inherente, quæ eis dos erat à creatione: non vero iustitia hac per fidem, de qua nobis sermo, & quæ supponit necessario remissionem peccatorum. Augustinus de Corrept. & Gratia, cap. 11. *Ille (Adam) in illis bonis: Christi morte non eguit: istos (sanctos ita hac vita) à reatu & hereditario & proprio illius Agni sanguis absoluit.* Non sequitur autem, si iustitia creationis potuerit funditus amitti, posse etiam iustitiam fidei per Christum.

XXIII. Dauidem, Petrum, negamus à fide, sine iustitia fidei, vnquam excidisse totaliter. Habemus contra de Petro testimonium Christi, *Ego pro te rogavi, ne desiciat fides tua:* quod quum libet, valde vrgent aduersarij: hic dissimulantes: quæ mendaces non oporteat esse memores. Negavit magistrū Petrus. Sed eleganter Theophylactus in vigesimum secundum Lucæ, *Vi ne desiciat fides tua; ei ἄρα οὐκ ἔστι μὴ πὴν μέλλεις σαλῶσθαι, ἀλλ' ἔχεις εὐαγγελισθῆναι σὺν ἐμοῖς ἐν πνεύματι καὶ ἐν ἀγάπῃ τοῦ κυρίου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.* & *ἔτι ἐν τῷ ἑσπέρῳ ἐσθίεισθε, ὡς ἐκεῖνοι οὐκ ἐδέξαντο τὸν κύριον, καὶ ἔτι ἐν τῷ ἑσπέρῳ ἐσθίεισθε, ὡς ἐκεῖνοι οὐκ ἐδέξαντο τὸν κύριον, καὶ ἔτι ἐν τῷ ἑσπέρῳ ἐσθίεισθε, ὡς ἐκεῖνοι οὐκ ἐδέξαντο τὸν κύριον.* Et si enim post paulo concutiendus es, habes tamen in ista semina fidei. Et quantum vis folia deturbabit ventus insultantis, tamē tradis viuit: neque desiciet fides tua. Quid plura Bellarm. ipse, de Pontifice Romano lib. 4. c. 3. *Non dixit Dominus, rogavi, ut non desiciat charitas tua, sed, fides tua: & re ipsa scimus defecisse Petri charitatem, & gratiam, quando negavit Dominum, fidem autem vnquam defecisse non scimus.*

XXIV. Saulam, & Magum, & Iudam, fuisse vnquam vera fide iustificatos, negamus. De Mago Petrus Actor. 8. *Non est tibi pars, neque fors in hoc negotio: cor enim tuum non est rectum in conspectu Dei.* Attende a etiam, tum cum nondum abnegasset idem: tum ergo cum fidem habebat secundum externam professionem, habuisse cor rectum negavit Petrus: & nos credamus Bellarmino, habuisse veram fidem? Imo Irenæo potius lib. 1. cap. 20. *Hic igitur Simon, qui fidem simulauit.* De Iuda etiam Ioan. 6. *Respondit ei Iesus: Nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis est Diabolus? Loquebatur autem de Iuda Simonis Iscariota.* Ergo Iudas tum, cum annumerabatur duodecim Apostolis, erat Diabolus. Et Diabolum nos Bellarmino credamus veram fidem habuisse?

XXV. Sed Saulum, inquit Bellarmin. Scriptura testatur tuisse electum, & bonum. Primi Sam. 9. *Erat Saul electus, & bonus: & non erat vir de filiis Israel melior illo: ab humero, & sursum, eminebat super omnem populum.*

XXVI. Respondeo, nugari Bellarminum, & lectores suos pro meris fungus habere, aut peponibus. Nam eo loco nihil agi, aut de æterna Dei electione, aut de vlla animi laude: sed duntaxat, de corporis dotibus. Nam בתור est à delecto dictum, quis g. orat, iuuenem significare? *Le-rem. 31. וקנים בחורם בחרים וקנים. Ezech. 9. וקני בחור ובתולה. Ezech. 9. וקני בחור ובתולה. Ezech. 9. וקני בחור ובתולה.* Kimchi in radicibus, *בחר לבן דבר, Et vocatur puer dierum בחור, propterea quod el. g. tur ad omnem rem, omne opus, aut bellum potius, quam senex. Sed & טור bonum, dici de forma non debuerunt ignorare, qui Grammaticas Hebræas condiderunt. Kimchi in eum locum Samuelis, פירוטו מוכח בחור ובמראה id est, bonum forma, & facie. Vide licet Genel. 6. *Viderunt filias hominum, כי טובות הנה, esse pulchras.* En tibi nobile specimen acuminis Iesuici.*

XXVII. Sed & de Iuda habet quod sophisticetur. Fuisse aliquando iustum probat Hieronym. tertio aduersus Pelagianos, ex eo Ioann. 17. *Pater, quos dedisti mihi custodiuisti, & nemo ex eis perijt, nisi filius perditionis.* Nam si Pater dedit illum Filio: certe bonus erat, & si perijt ex grege, certe antequam periret, in Christi grege numerabatur.

XXVIII. Sed ego id apud Hieronymum obseruare non potui. Rem ipsam videamus. Fuit, inquit, aliquando iustus Iudas. Imo Villagudus in eum Ioannis locum: *Nisi Iudas Iscariotes, qui licet mecum viueret, meus tamen non erat, sed ad perditionem pertinebat quam ipse sibi suoque vitio, volens accersit. Nam nunquam ex animo mihi adhesit, nec serio verbum meum amplexus est: sed ideo secebat me, quo apud me, & sub nominis mei pretextu diuitias sibi cumularet, ea tamen sanctitatis simulatione & fūco, ut eius nequitiam & dolos nullus discipulorum senserit.* Digna profecta iustitia, quam in tanto viro Bellarminus admiretur & laudet.

XXIX. Sed dederat illum pater filio. Quomodo, inquam? An tanquam vnum de electis? Minime vero: quomodo enim potuit in electis esse, qui diserte filius perditionis? Neque vero concluditur ex illis, nisi filius perditionis. Manifestum enim particulam nisi, sæpe esse pro aduerbiatiua sed. Exempla: Marci 13. *nemo scit, ne Angeli quidem qui in caelo sunt: nec ipse Filius, nisi Pater: hoc est, sed Pater.* Lucae quarte. *Multa vidua erant diebus Elia in Israele: & ad nullam illarum missus est Elias, nisi Sareptam urbem Sidonia, ad mulierem viduam, Et multi leprosi erant in Israele sub Elia propheta, & nullus eorum purgatus est, nisi Naaman Syrus.* Cur non hic similiter: nullus illorum perijt, sed filius perditionis? Vt ne numeretur in iis quos dederat Pater: quomodo nõ in viduis Israeliticis, Sareptana: in leprosis Israel, Syrus. Quod si de vocatione externa magis placet intelligere, quomodo quibuslibet Pastoribus à Deo commissa sunt quælibet oues de suo grege, εδεις φθνους. Falsum est enim huiusmodi omnes oues esse vere iustas.

XXX. Hæc habuit Bellarminus è Scriptura, quæ obijceret. Rationes addit. Prima ratio: Fides quæ hæret in corde hominis semel iustificati, est habitus, non actus. At habitus non impedit ex necessitate actum contrarium. Potest ergo is qui habet habitum fidei facere factum infidelitatis. At secundum Scripturas, qui facit actum infidelitatis, perdit etiam habitum: nam efficitur simpliciter infidelis, & inimicus Dei, & reus mortis æternæ. Papæ mōstrum Logicæ Iesuicæ. Clarius in forma: Quicumque facit actum infidelitatis, perdit habitum fidei. At quidam, cui hæret in corde immobiliter habitus fidei, admittit actum infidelitatis: Ergo quidam, cui in corde immobiliter hæret habitus fidei, perdit habitum fidei. Probatur minor, quia habitus non impedit actum contrarium.

XXXI. Acute, ita me ament Iesuicæ omnes. Illi amittunt habitum fidei, quibus immobiliter hæret actus fidei. Ne fando quidem auditum quicquid vnquam acutius. Sed ad rem: Negatur maior. Non enim verum, amitti habitum vllum, posito aliquo actu oppositi habitus. Nam, etsi abnegare Magistrum fuerit actus infidelitatis, tamen Petrus negando, non amittit habitum fidei. Et vero, ni ita sit, Bellarmino perit acumen suum: non enim verum fuerit, habitum non impedire actum contrarium. Sin autem verum: Ergo simul esse possunt habitus, & actus contrarius: & si hoc: Ergo, admisso actu infidelitatis, nou tamen necessario habitus fidei amittitur.

XXXII. Sed: qui facit actum infidelitatis, sit simpliciter infidelis, & inimicus Deo, & mortis reus. Imo, τί μήποτε & ἡ ῥοπαλὴ ἐσωθήσεται: Nam, nego fieri propterea simpliciter infidelem: alioqui obstaret habitus actui contrario: & Petrus negans, factus esset simpliciter infidelis. Nego fieri Dei inimicum. Nam etiam cum inimici essemus, reconciliati fuimus. Factor hoc vnum, reum fieri mortis: non potest enim aliter intelligi vllus peccator. Sed non omnis reus mortis, propterea est, aut simpliciter infidelis, aut Dei inimicus.

XXXIII. Secunda ratio. Infantes omnes per Baptismum verè iustificantur, & fidem accipiunt, at multi in infantia baptizati, cum adoleuerunt, grauissimè peccant: multi item non sunt prædestinati.

XXXIV. Respondeo, negari antecedens. Neque enim exterius ministerium semper est, & in omnibus efficac: nec Deus magis incertus est futuri, in infantibus, quam in adultis. Itaque, negamus vnquam remitti re ipsa peccata iis, qui non pertinent ad æternam electionem: quomodo Esau nunquam

remilla fuerunt, etsi is circumcisus fuerit: nempe, quia exosus erat Deo, iam antequam nasceretur. Grauius peccare adultos, qui sunt in infantia baptizati, non habuit opus dicere Bellarmin. imo non debuit: quando nihil ad hæc controuerfiam.

XXXV. Tertia ratio: Si fides amitti non potest, unde tot hæretici?

XXXVI. Imo calumnia est, inquam, fidem amitti non posse. Nos enim, & scimus, & fatemur amitti posse: sed simulatam, sed falsam, sed κατ'εξουσίαν. Itaque inde esse hæreticos, quod plurimi fidem hanc κατ'εξουσίαν amittant. Quamquam non hi tantum sunt hæretici, sed etiam alij qui nunquam fidem amiserunt, quandoquidem amittere non potuerunt, quam nunquam habuerunt.

XXXVII. Quarta ratio: Si iusti peccare non possunt, quorsum tot admonitiones, & cohortationes Apostolorum, & Prophetarum? Quorsum iubemur orare, *Dimitte nobis debita nostra: & ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo?* Quorsum pœnitentia, absolutio, & reconciliatio lapforum?

XXXVIII. Imo si bonam causam tuentur Iesuicæ: quorsum tot sophismata: tot imposturæ: tot tam impudenter ficta? Nam, quis negavit iustos peccare posse? Iesuicæ viderint: interim nos tam monstrôsè disputantes, ne permittamus abire impune.

XXXIX. Quinta ratio: Si præfens gratia & iustificatio vera esse non potest, nisi quis certus sit de perseverantia, ita vt, vel certo sciat se nunquam lapsurum, vel ad pœnitentiam rediturum: quomodo fieri potest, vt nullus fami cerebri speret se vere iustum esse, cum de futuris euentibus nihil sibi certi polliceri: nisi temere possit? Et cum videat quotidie se, & alios, in varia peccata, etiam contra conscientiam labi? Prouerb. 27. *Ne glorieris in crastinum, ignorans quid superuentura pariat dies.* Ecclesiast. 11. *Ante mortem ne laudes quemquam.* Iacob. 4. *Ignoratis, quid erit in crastino.*

XL. Respondeo, falso asseri neminem fami cerebri sibi quicquam de futuris euentibus polliceri posse, nisi temere. Alioquin temerarius Paulus, qui dixit nihil posse nos separare à charitate Dei. Temerarius Dauid, qui Psal. 20. *Si ambulauero in medio vmbra mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es. Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vite mee.* Sed sophista sumo potius Iesuicæ, quam illi temerarij. Meri Sophistæ, qui sic aulint: Vident fideles & se & alios labi etiam contra conscientiam: Ergo non possunt sibi aut per seuerantiam, aut restitutionem polliceri. Adeon' nullam apud Papistas esse vllis Dei promissionibus fidem: Adeon' nullum etiam præfens misericordiæ sensum? Adeonè stupidam Christianitatem?

XLI. Sed in crastinum non gloriandum: neque cognitum, quid crastinus dies pariat: Quid ergo? Adeon' incertam fidelibus suam esse fidem, ac mercatoribus lucrum? Ego vero humanas omnes negotiationes fateor esse incertas; incognitas, sed quicumque ab iis negotiationibus nullo discrimine separet fidem Christianam promissionibus diuinis innixam; nunquam Christianum reputabo.

XLII. Proximæ sunt autoritates Veterum. Primum ergo, damnatum olim Iouinianum fuisse qui asserit iustos post baptismum non posse peccare: & si forte peccarent, non accepisse in baptismo spiritum gratiæ. Testes Hieronym. lib. aduersus Iouinianum 2. Augustin. hæresi 82.

XLIII. Sed nos Iouiniani stolidum errorem ipsi damnamus; & scimus Bellarminum sæpius aut calumniari, aut aerem verberare, quam disputare. Augustinus de Correptio. & Gratia cap. 13. *Credendum est, quosdam de filiis perditionis non accepto dono perseverandi usque in finem, in fide, qua per dilectionem operatur, incipere viuere, & aliquandiu fideliter, & iuste viuere: & postea cadere: neque de hac vita priusquam eis id contingat, auferri.* Gregor. 30. Moral. 32. *Quis intelligat, quod alius Catholica matris ventre proditus, iuxta vitam terminum erroris voragine deuoratur: alius autem vitam suam in catholica pietate consummat, qui ortus in perfidia, cum lacte matris hauserat virus erroris?*

XLIV. Sed ista quorsum? De filiis perditionis Augustinus agit: nos de filiis dilectionis. Illos incipere viuere per veram fidem, quis neget, quandoquidem externa vocatio sit initium vitæ: Ita est profecto. Nicolaus ille olim ita viuebat, vt mereretur ab Apostolis admitti in ordinem Diaconorum. Sed illi veram fuisse fidem; id est, illam, quæ, describente Bernardo, non credit tantum posse condonari peccata: sed etiam esse condonata sibi, statuat, hoc vero neq; Augustin. dixit, neq; Bellarmin. persuadet: ne illos quidem, quos Gregorius in Catholica conceptos male vitam claudere dixit. Itaque Bellarmino frustra fuere hæc nomina.

C A P. XXII.

Argumenta Catholicorum contra interitum fidei.

I. Nos nunc contra: Primum habemus illud Ioann. 4. *Quisquis biberet ex aqua illa quam ego ei dabo, non sitiet in æternum: sed aqua illa, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Chrysostomus, *αὐτὸς ὁ πηγὴν ἔδωκεν ζωοποιεῖν, καὶ αὐτὸς αὐτὸν πότιν, ὅπως ἕδὴ ὁ πὶ ἴδιον τὸ πηγὴν, Sicut enim si quis fontem intus habeat, nunquam sitiet: ita, qui hanc aquam habuerit.* Enimvero qui situnt, iis dicit humor. Si ergo nunquam situnt, qui biberunt de aqua Christi: ergo nunquam iis hæc aqua deficit. At fideles omnes, qui quidem vere fideles sunt, biberunt de hac aqua Christi: & vere biberunt, non tantum visi sunt bibere. Ergo his nunquam hæc aqua deficit. At si deficeret fides, hæc aqua deficeret. Nunquam igitur iis deficit fides.

II. Bellarminus respondet: In quò manet gratia Dei, siue charitas, eum non sitire in æternum, cum habeat in se fontem viuum. Tamen, fontem illum sicari, & obstrui posse, dum sumus in hoc loco tentationum. Id, puto magis explicant Ianfenius, Maldonatus, Salméro. Pererit: Aquam illam ex sua natura talem esse, vt efficere possit, nūquam sitire eum qui biberit, sed ex naturæ nostræ imbecillitate aliter accidere; præcipue si quis eam semel haustam euomat.

III. Sed isti non cogitant quid dicant. Vere dicunt, eam ac uam, quando diu manet, expellere sicut. Sed dissimulant alteram etiam partem à Christo accipi-

definitam, videlicet, vtrum maneat: cum dixit: vtrumque, & non fitiet in aeternum: & fiet ei fons aqua. Nam quid opus erat dicere, non fitiet in aeternum; si sensus esset, non fitiet quandiu in eo manebit haec aqua? Enimvero id verissimum de eadem aqua, quam Dominus postulabat à Samaritana. Verissimum, inquam, quandiu in homine manet aqua hausta è puteo, tandiu non fitiet: quandoquidem fitiet sciunt omnes esse à defectu humiditatis: vnde necesse est, quamdiu inest humidum, tandiu non esse fitiet.

IV. Tum autem illud *fiet in eo fons*, quid est? Aut quorsum illud Sophistarum, *ex sua natura*? Nam ea Christi verba, non aquae naturam considerat abstracte, sed aquae eius effectum in eo qui bibit. Nam si naturam abstracte, oportuisset dictum, Aqua illa est fons scaturiens in vitam aeternam, sed Christus amplius dixit, fiet fons, & fiet in eo. Et quomodo fiet fons, si sicari potest? si obstrui? Nam profecto vtrovis modo non erit fons saliens; quod tamen discrete expressum voluit Dominus. Illud vero Maldonati posse euomi quis capiat? fontem fieri in ipso, & tamen euomi?

V. Longe aliter olim Nonnus, *ὁ αἰὼς ἡ οὐρανὸς ἀλλήλους, οὐ τὰ πρὸς τὸν αἰὼν αἰώνιοι ὕδατος, ἀλλὰ ὁ ἐν ἀγαπῆδι τοῦ ἰσὺς ἡμετέρας παλμῶν. Ἀ πόρον νοσποῖο βυθῶ ἡροδίου μίση Πηγῆς ἐνδομυχίου παλμῶν ἡμετέροι ὕδατος, Ζωὴς ἀ ἐν αἰῶνι καὶ ἡ ζωὴ πο πο πο πο, Quam vero ei praeuero aquam, si biberit, nunquam fitiet. Verū manebit ei in prae cordis rationali vena saliens ex intellectuali profundo, diuino impetu fontis interni, aqua constanter renascens vita aeterna non finij terrestriis. Nota & παλμῶν, & αἰώνιοι, & ἀγαπῆς ἐν ἀγαπῆδι τοῦ. Quib. nihil significatur minus quā desultorius ille ludus, quo fingitur vena modo fluere, modo sicari, modo obstrui, modo euomi, aut si quid aliud promptum fuerit Sophistis ex cogitare: sed eiusmodi abundantia, qualis est in perenni fonte.*

VI. Primae Ioannis tertio, *Qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen illius in eo manet, quoniam ex Deo natus est.* Si semen Dei manet in eo qui natus est ex Deo: Ergo non aufertur ab eo. At quicunque fidelis est vere, is natus est ex Deo. Ioann. 1. *Qui non ex sanguine, neque ex libidine carnis, neque ex libidine viri, sed ex Deo geniti sunt.* Ergo id semen Dei non aufertur ex vlllo vere fideli.

VII. Bellarminus cautus hunc locum esse omnium difficillimum: quinque confert expositiones. Primam eorum qui loqui Apostolum putent de statu vitae futurae. Alteram eorum, qui semen exponant gratiam praedestinationis: tertiam, non potest peccare, id est, non debet: quartam, non posse peccare, quatenus est filius Dei. Quintam, non posse peccare lethaliter, dum perseverat filius Dei. Et hanc postremam longe praefert aliis.

VIII. Sed nos quid sit non potest peccare, alias exposuimus: & nominatim hanc postremam expositionem exposuimus: vt non sit nunc necesse actum agere: tantum hoc virgere, *Semen Dei in eo manet*, siue fidem dicamus, siue charitatem: nunc enim petinde est. Nam, si fidem dicas, id est, quod quaerimus: si charitatem maius, haec sine fide nulla est vere charitas: itaq; si charitas manet, necesse est fidem manere. Sed, si semen Dei manet in eo qui natus est ex Deo, tum non potest fieri, vt is desinat esse filius Dei. Esto ergo sane verum, non facere peccatum, quatenus filius est Dei, sed adde semper filium esse Dei, & plena erit nostra conclusio, neque labefacta à Bellarmino. Et quidem notandum: manere semen Dei in eo, quoniam natus sit ex Deo: nihil isto potentius dici potuit. Nam, quemadmodum in Isaaco semē est Abrahami, quia natus ex Abrahamo, adeo vt, non magis non esse queat semen illud, quam ipse non est natus ex Abrahamo, sic fidelis, eo ipso, quod à Deo genitus sit, habet in se semen Dei.

IX. Paulus ad Roman. 8. *Quis nos separabit à charitate Dei? Certus sum, quod neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque instantia, neque futura, neque sublimitas, neque profunditas, neque vllla res alia creata, poterit nos separare à charitate Dei, qua est in Christo Iesu Domino nostro.* Quicunque prorsus deficit à fide, separatur à charitate Dei. At nemo fidelis separatur à charitate Dei: Ergo, nemo fidelis prorsus deficit à fide.

X. Respondet Bellarminus, explicari his verbis efficaciam & potentiam charitatis, quae, si adsit in corde nostro, omnes vincat tribulationes, & sensum esse, nullum esse errorem, qui possit efficere in homine, in quo ardeat charitas, vt Deum suum offendat. Possit tamen in hac vita amitti charitatem. Et huius expositionis autorem laudat Augustinum. Respondet iterum, Paulum loqui in persona Electorum.

XI. At ego contra: Primo ex non paucorum Papistarum consensu, alias firmatum est, longe praestare, charitatem intelligi Dei in homines, quam hominum in Deum. Quod tamen nunc quidem *ἐν μένῃ* esto: neque enim argumenti vim minuit. Si enim non possunt abduci ab amando Deo, cum non ametur Deus sine fide; Ergo, ne à fide quidem poterūt abduci. Secundo, Nō id tantum dici à Paulo, omnes vinci tribulationes, sed longe vniuersalius, omnia non aduersa tantum, sed etiam prospera: ita enim intelligenda vita & mors. Quod valde pertinet ad nostram certitudinem. Quid enim iam timeandum, si nihil creatum possit fidelem abducere ab amore Dei?

XII. Verum charitas, inquit, potest amitti: Ergo, inquam, potest is, de quo

Paulus agit, separari à charitate Dei. Enimvero, quodam hoc ratiocinationis monstrum est? Nihil creatum potest me separare à charitate mea in Deum (sic enim interpretatur Bellarminus) & tamen potest charitas mea in Deum amitti. Nam, nisi vehementer fallor, separari à charitate in Deum, nihil aliud est, quam desinere ab amore Dei, id est, ab amando Deo. Quid autem est amittere charitatem in Deum, si hoc non est? Certe nimium supinus fuit It suta, qui oblitus sit, nos discrimen docere.

XIII. Loqui Paulum in persona praedestinatorum, non postulamus, vt nobis quisquam demonstret: imo ipsi non aliter intelligimus, sed iidem dicimus omnes vere fideles, esse praedestinos ad vitam: quia nemo peruenit ad vitam, nisi praedestinus. At, quicunque vere credit in Christum, peruenit ad vitam: Ioann. 5. *Qui sermonem meum audit, & credit ei, qui misit me, habet vitam aeternam, & in condemnationem non veniet, sed transiit à morte in vitam.*

XIV. Matth. 17. *Quisquis audit ex me sermones istos, & eos praestat, assimilabo eum viro prudenti, qui aedificat domum suam super petram: decidit autem nimbus, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & inciderunt domui illi: & non cecidit: fundata enim fuerant super petram.* Psalmo 125. *Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion non commouebitur in aeternum.* At si deficeret fides, certe aedificium concideret: & commoueretur, qui confidit in Domino.

XV. Primae Ioan. 7. *Ex nobis egressi sunt, sed non erant ex nobis: nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum, sed hoc factum est, vt patreseret non omnes esse ex nobis.* Quicunque sunt fideles vere, ij sunt ex nobis. At, qui deficiunt, ij non sunt ex nobis: Ergo quicunque deficiunt, non sunt vere fideles.

XVI. Matthae. 7. *Non quisquis dicit mihi, Domine, Domine, introibit in regnum caelorum, sed, qui facit quod vult Pater meus, qui in caelis est.* Multi dicunt mihi in illo die, Domine, Domine, nonne per nomen tuum prophetauimus, & per nomen tuum demonia eiecimus, & per nomen tuum multas virtutes edidimus? Tum autem profitebor eis, Nunquam noui vos: dii cedite à me qui facitis iniquitatem. Nota. Non dictum, non nosco vos nunc: scilicet, post detectam hypocrisin, sed nunquam noui vos: scilicet, ne tum quidem, quam fidei profitebantur. Est autem hic nosse, non nudae cognitionis, sed approbationis. Sed hac cognitione Christus agnoscit oues suas. Ioan. 10. *Ego sum Pastor ille bonus, & agnosco oues meas, & agnoscor à meis.* Manifestum ergo est argumentum. Christus semper agnoscit oues suas. At nunquam agnoscit damnandos: Ergo damnandi non sunt oues Christi. Nulli damnandi sunt vnquam oues Christi. At quicunque prorsus deficit à fide, is damnandus est: Ergo, nullus qui deficit prorsus à fide, vnquam fuit in ouibus Christi. Quicunque habent fidem veram, sunt oues Christi: At nulli damnandi habent fidem veram. Nulli damnandi habent fidem veram. At omnes veri fideles, habent fidem veram. Ergo nulli veri fideles damnandi. At quicunque prorsus deficiunt à fide, damnandi. Ergo nulli veri fideles prorsus deficiunt à fide.

XVII. Cantici Cantic. 8. *Aqua multa non poterunt extinguere charitatem, neque flumina obruent illam.* Si fides vera posset deficere: Ergo & charitas vera. At haec non potest: Ergo neque illa. Ratio consequentiae, quia nulla vera charitas sine fide.

XVIII. Bellarmin. respondet. Hoc testimonium probat, non posse amitti charitatem, si quis velit eam exsuere, & cupiditatem in locum eius recipere, sed manente charitate, nullam esse tribulationem, quae non facile tolleretur.

XIX. Imo, aquae non significant peculiariter tribulationem, sed quicquid oppositum est charitati, ac proinde aptum videtur, ei extinguendae. Ratio, quia charitas cōparetur igni, vnde extinguendi verbum. Deinde, non agatur de tolerandis aduersis, sed de non extinguenda charitate. Itaq; discedit à verbis Solomonis explicatio Bellarmini. Docet ergo non posse extinguui charitatem. Concedo amitti posse charitatem, si quis velit eam exsuere. Sed hoc tale est, ac si diceret, posse meridie tenebras esse, si sol abscederet infra horizontem. Enimvero, quia certum tenebras esse, cum sol est infra horizontem: eum nego posse esse tenebras meridie: nego eadem opera, posse solem esse sub horizonte meridie. Sic cum negat Solomon extinguui charitatem, negat eum in quo charitas est, posse velle charitatem exsuere. Nimirum, quia, quomodo meridies est eleuatio solis super horizontem, si charitas est voluntas bona in Deum.

XX. Enimvero, quid non promptum sit eludere, hoc artificio? Negat Scriptura Deum posse mentiri. Quid si dicat Iesuita: non significari, non posse mentiri, si velit mentiri? An propterea dixerimus, Deum posse mentiri? An potius ne posse quidem velle mentiri? Mirro id: Saltem de Angelis, de Sanctis in gloria: consentimus non posse amittere charitatem. An non possunt amittere, ne quidem si velint exsuere. Imo id potius, ne velle quidem exsuere.